

TARTU ÜLIKOOL
Majandusteaduskond
Rahvamajanduse instituut

Anet Etti

**PERETOETUSTE ROLL LASTE VAESUSE
LEEVENdamISEL EUROOPA RIIKIDES**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: lektor A. Võrk

Tartu 2013

Soovitan suunata kaitsmisele .....

(juhendaja allkiri)

Kaitsmisele lubatud “ “..... 2013. a.

..... õppetooli juhataja .....

(õppetooli juhataja nimi ja allkiri)

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

.....

(töö autori allkiri)

SISUKORD

SISSEJUHATUS	5
1. VAESUS JA SELLE LEEVENDAMINE	8
1.1. Laste vaesuse olemus ja selle mõõtmine.....	8
1.2. Vaesuse tekke põhjused ning laste vaesuse leevendamine	15
1.3. Peretoetuste areng	21
2. VAESUS JA PERETOETUSED EUROOPAS	30
2.1. Ülevaade Euroopa riikide laste vaesusest	30
2.2. Ülevaade Euroopa riikide peretoetuste süsteemidest ja maksmisest	37
2.3. Peretoetused laste vaesuse leevendajana.....	48
KOKKUVÕTE.....	57
VIIDATUD ALLIKAD	61
LISAD	68
Lisa 1. Laste suhteline vaesuse määr Euroopa riikides 2004-2010 a.; (%).....	68
Lisa 2. Laste suhteline vaesuselõhe Euroopa riikides 2004-2010 a.; (%)	69
Lisa 3. Leibkondade suhteline vaesuse määr leibkonna tüübi järgi Euroopa riikides 2004-2010 a.; (%).....	70
Lisa 4. Üldised lapsetoetused Euroopa riikides 2012. aastal	73
Lisa 5. Üksikvanemaga peredele mõeldud toetused Euroopa riikides 2012. aastal....	82
Lisa 6. Lapse kasvatamise toetused ja rasedus- ja sünnitushüvitised Euroopa riikides 2012. aastal.....	84
Lisa 7. Sünnitoetused Euroopa riikides 2012. aastal.....	90
Lisa 8. Lapse hooldamise toetused Euroopa riikides 2012. Aastal.....	92
Lisa 9. Peretoetuste kulutuste suhe SKP-sse Euroopa riikides 2004-2010 a. (%)	93
Lisa 10. Korrelatsioonanalüüsi tulemused	94

Lisa 11. Regressioonanalüüsi tulemused	96
SUMMARY	98

SISSEJUHATUS

Euroopa Liidus elas 2010. aastal suhtelises vaesuses peaaegu 21% lastest (0-17 a.) ehk u 19,3 milj. last ehk iga viies laps elas vaesuses. Ka Eestis oli laste vaesuse tase väga kõrge – 19,5% 2010. aastal (48000 last). (Eurostat 2013)

On oluline, et lapsele võimaldatakse kvaliteetne haridus, tervislik toit, turvaline kodu, eneseteostamise võimalused. Paraku aga ei ole kõik see kättesaadav vaesuses elavatele lastele. Vaesust ja puudust kogenud lapsed võivad osutada kaaslaste poolt tõrjutuks ning kõik see võib edasi kanduda ka lapse tulevasse ellu ning sama muster kordub ka täiskasvanueas. See aga ei taga lapsele edu ja sellest tulenevalt ka ühiskonna jätkusuutlikkust. Nagu ütles ka endine Suurbritannia peaminister: „Lapsi on 20% kogu elanikkonnast, kuid nad on 100% tulevik“ (Child poverty ... 2008: 10). Seega, kui tahame, et meie lastest kasvaksid edukad inimesed tulevikus, tuleks kindlasti rohkem tähelepanu pöörata laste vaesuse leevendamisele. Euroopa Komisjoni 2010. aastal koostatud strateegia „Euroopa 2020. aastal“ näeb ette, et 2020. aastaks tuleks allpool riiklikku vaesuspiiri elavate eurooplaste arvu vähendada 25% võrra (Communication from ... 2010: 11)

Laste vaesuse leevendamise üks vahenditest on peretoetused. Peretoetuste suurused ja maksmise alused kõiguvad riikide lõikes. On vähem tõhusaid ja rohkem tõhusaid peretoetuste maksmise poliitikaid vaesuse leevendamisel. Eestiski on käesoleval aastal toimumas peretoetuste maksmise süsteemi muutus, millega tahetakse senisest enam leevendada laste vaesust.

Bakalaureusetöö eesmärgiks on selgitada välja, kui suur roll on peretoetustel laste vaesuse leevendajana Euroopa riikides. See on vajalik, et näha, kas teiste tegurite kõrval peretoetused üldse mängivad mingit rolli laste vaesuse kujunemisele. Kui jah, siis peaks

perepoliitikat kujundades riigid seda ka endale teadvustama ja kui nad on huvitatud laste vaesuse leevendamisest, siis kujundama peretoetuste süsteemi selliselt, et oleks senisest veelgi tõhusamalt võimalik laste vaesust alandada. Eesmärgi saavutamiseks on püstitatud järgmised uurimisülesanded:

- iseloomustada vaesuse olemust ja selle mõõtmist;
- uurida vaesuse tegureid ning kuidas on võimalik leevendada laste vaesust;
- iseloomustada peretoetuste arengut ja olemust tänapäeval;
- anda ülevaade Euroopa riikide laste vaesuse olukorrast aastatel 2004-2010;
- anda ülevaade Euroopa riikide peretoetuste maksmise poliitikatest;
- selgitada välja laste vaesuse tegurite roll laste vaesuse muutumisel, sh peretoetuste roll teiste tegurite kõrval.

Kuigi palju vaieldakse selle üle, et peretoetused (eriti nt lapsetoetused) on nii väikesed ja need ei osuta suurt rahalist abi peredele, siis abi suurus ja selle tähtsuse määratlemine on väga suhteline ja kõigub perekondade lõikes. Erineva sissetuleku suurusega perede jaoks omavad peretoetused erinevat osakaalu kogu leibkonna eelarves. Loomulikult ei pruugi keskmist sissetulekut teeniv perekond tajuda talle makstavaid peretoetusi väga suure rahalise abina laste kasvatamisel, sest kui toetused kõrvutada sissetulekuga, siis tunduvad toetused pea olematud. Veelgi enam ei taju toetuse rahalist abi perekonnale keskmisest tunduvalt jõukamad perekonnad. Kuid käesolev töö ei keskendugi neile ühiskonna gruppidele, vaid keskendub neile peredele, kes elavad täna vaesuses ja kelle jaoks peretoetused omavad elutähtsat rolli laste kasvatamisel ja harimisel ning tulevikuks ettevalmistamisel.

Töö on jaotatud kaheks osaks: 1. peatükk on teoreetiline ja 2. peatükk empiiriline. Esimeses peatükis selgitatakse vaesuse olemust erinevate autorite seisukohast ja selle mõõtmist erinevatel viisidel ning vaesust kujundavaid tegureid ja teooriaid. Viimasena uuritakse selles peatükis peretoetusi kui laste vaesuse leevendamise vahendit. Vaadatakse, mis eesmärgiga on peretoetusi läbi ajaloo makstud ning kuidas toimub maksmine tänapäeval. Teoreetiline osa tugineb teemat puudutavatele teadusartiklitele, raamatutele ning toimetistele.

Teises peatükis antakse ülevaade laste vaesusest 2004-2010. aastatel ja Euroopas makstavate peretoetuste süsteemidest. Lõpuks selgitatakse regressioonanalüüsi abil välja erinevate tegurite ja eelkõige peretoetuste roll laste vaesuse vähenemisel. Analüüsis uuritakse peretoetuste mõju laste vaesuse leevendamisele tervikuna ja ka liikide kaupa. Regressioonanalüüsi teostamiseks kasutatakse tarkvarapaketti SPSS Statistics. Empiiriline osa tugineb Eurostati ja Missoci andmetele. Kuna vaesust puudutavad andmed on Eurostatis kättesaadavad vaid aastate 2004-2010 kohta, siis piirdubki vaatlus vaid nende aastatega.

(Laste) vaesuse tegurite mõju on regressioonanalüüsi abil uuritud ka varasemates töödes (näiteks Arcanjo *et al.* 2012; Kim *et al.* 2010; Gundersen 2006; Finnie, Sweetman 2003). Lisaks on palju uuritud peretoetuste rolli laste vaesuse leevendamisele teiste meetodite, nt mikrosimulatsioonimeetodi, abil (näiteks Stroe *et al.* 2011; Figari *et al.* 2009; Matsaganis *et al.* 2005). Kuid erinevalt nendest töödest uurib käesolev töö mitte vaid peretoetusi laste vaesuse leevendamisel, vaid kõrvutab peretoetused (sh liikide kaupa) teiste vaesust mõjutavate teguritega, et näha, kui suur on nende roll teiste tegurite kõrval ja just laste vaesusele. Võrreldes teiste sarnaste töödega, võib käesoleva töö puuduseks pidada seda, et regressioonanalüüsis kasutatavate tegurite valimi maht on tagasihoidlik.

Autor soovib tänada töö juhendajat, Andres Vörku, asjalike nõuannete ja soovitude eest, mis olid abiks töö valmimisel.

1. VAESUS JA SELLE LEEVENDAMINE

1.1. Laste vaesuse olemus ja selle mõõtmine

Ei ole olemas ühest vastet mõistele „vaesus“. Ühiskonnas on palju erinevaid arvamusi, kuidas peaks seda mõistet tõlgendama. Ka erinevad autorid on läbi ajaloo seda mõistet veidike erinevalt defineerinud, kuigi üldiselt jääb selle mõtte ikkagi samaks.

Suurbritannia sotsioloog Peter Townsend (1979: 31) kirjeldab vaesuses elavaid inimesi kui neid, kelle ressursid on ebapiisavad, et toituda, osaleda erinevates tegevustes ning omada elamistingimusi ja hüvesid, mis on tavapärasel selles ühiskonnas, kuhu nad kuuluvad. Nende kasutuses olevad ressursid on keskmistest ühiskonnaliikmetest niivõrd palju napimad, et nad ei saa osa tavapärastest eluviisist, tavadest ja tegevustest.

Šoti majandusteadlase Adam Smith näeb vaesust nii absoluutse kui ka suhtelisena (Rauhut 2005: 33). Adam Smithi nägemuse kohaselt on toit, riietus ning eluase inimese põhivajadused. Kui inimesel jääb midagi neist põhivajadustest puudu, siis on inimene vaene. Kuid absoluutse vaesuse kõrval on samamoodi oluline nähtus ka suhteline vaesus. See väljendub selles, et vaene inimene häbeneb oma vaesust ning rikas inimene vaatab talle ülevalt alla. Vaesus põhineb sellisel juhul inimese poolt tajutud alaväärsustundes. Vaene inimene arvab, et mitte keegi ei märka teda. See ei pruugi tegelikult küll nii olla, see võib olla lihtsalt vaese inimese subjektiivne arvamus. Ta tunneb ennast teiste ühiskonnaliikmetega võrreldes alaväärsemana. Viimane ei tähenda, et inimene on absoluutselt vaene, vaid see viitabki suhtelisele vaesusele. (Smith 1790: 44-45 ja Rauhut 2005: 33)

David Gordon (1998: 5) ütleb, et vaene on see, kellel on nii madal sissetulek kui ka elatustase. Kui inimesel on vaid madal sissetulek, kuid elatustase on vähemalt mõõdukas (või vastupidi), siis inimene ei ole vaene. Mõlemad näitajad peavad olema suhteliselt mõõdetavad selles ühiskonnas, kus konkreetne inimene elab.

Constance F. Citro ja Robert T. Michael (1995: 19) defineerivad vaesuse mõistet majanduslike võimaluste puudujäägi kaudu. Kui inimesel napib majanduslikke vahendeid (raha, sissetulek), et tarbida kaupu ja teenuseid sellises mahus, mis on ühiskonnas minimaalne äraelamiseks, siis on inimene vaene. Kuigi Citro ja Michael tunnistavad, et peale rahaliste puudujääkide võib esineda ka muid olulisi tähelepanu vajavaid puudujääkide vorme (nagu näiteks madal enesehinnang, sotsiaalne tõrjutus, halb füüsiline või vaimne tervis, kirjaoskamatus jne), siis nende vaesuse definitsioon on siiski seotud majanduslike (või ka materiaalsete) vahendite puudujäägiga.

Erinevad vaesuse definitsioonid kajastuvad ka erinevates mõõtmisviisides. Eristatakse rahaliste ja mitterahaliste näitajate abil vaesuse mõõtmist (A sourcebook ... 2002: 30-32).

1. Vaesuse mõõtmine rahaliste näitajate abil.

a) Tarbimise abil mõõdetud vaesus – näitab inimese tegelikke vajadusi ja tema elatustaset. See mõõtmisviis näitab adekvaatsemalt vaesemate põllumajandusüksuste vaesust, kuna talupidajate sissetulek võib aasta vältel tänu saagi hooajalisusele ja saagikusele suuresti kõikuda. Lisaks vahetatakse põllumajandussektoris oma toodangut teiste toodete vastu, mistõttu raha ringlusesse ei lastagi. Kuid samas ei kajastu selline tehing ka kuskil tarbimise statistikas. Samuti näitab tarbimise abil mõõdetud vaesus adekvaatsemat pilti vaesusest neis sektorites, kus makstakse palka mitteametlikult.

b) Sissetuleku abil mõõdetud vaesus – võrreldakse vaesust inimeste sissetulekute abil. Sissetulekute abil mõõdetud vaesuse näitajad võivad olla paremini kättesaadavad, kuna tarbimise statistikat ei pruugi alati/kõikjal ametlikult kättesaadav olla.

2. Vaesuse mõõtmine mitterahaliste näitajate abil. Näitajad on järgmised:

a) tervis – mõõdetakse erinevate haiguste (nt malaaria, hingamisteede haigused) esinemise sagedust kogu rahvastiku seas; samuti mõõdetakse näiteks haigla- ja tervishoiuasutuste kasutatavust, meditsiiniteenuste kasutatavust jms;

b) toitumine;

- c) haridus – mõõdetakse näiteks inimeste kirjaoskust, omandatud haridustaset;
- d) sotsiaalsed suhted;
- e) turvalisus,
- f) enesehinnang,
- g) mõjuvõim jms.

Vaesuse mõõtmise viisid sarnanevad vähem või rohkem läbi ajaloo defineeritud vaesuse mõistega. Näiteks Adam Smithi absoluutne vaesus sarnaneb rahaliste näitajate abil mõõdetud vaesusega ja suhteline vaesus sarnaneb mitterahaliste vaesuse näitajatega. Citro ja Michaeli käsitus vaesusest on aga sarnane vaid rahaliste näitajate abil mõõdetud vaesusega. Tänapäeval keskenduvad peaaegu kõik vaesuse uuringud jõukamates riikides kättesaadavale sissetulekule (Jesuit, Smeeding 2002: 3). Ka käesolev töö keskendub vaid rahaliste näitajate abil mõõdetud vaesusele.

Vaesust saab määratleda nii riikide, leibkondade kui ka inimeste tasandil (Tiit 2006: 2). Et arvutada tarbimise või sissetuleku näitajate abil välja vaeste osakaal vastaval tasandil, siis kõigepealt pannakse paika vaesuspiir. Vaesuspiir on tase, mis eraldab vaesed mittevaestest. Eristatakse absoluutset ja suhtelist vaesust ning sellest tulenevalt absoluutset ja suhtelist vaesuspiiri. (A sourcebook ... 2002: 33) Absoluutset vaesust mõõdetakse inimese sissetuleku ja elatusmiinimumi abil, suhtelist vaesust aga inimese sissetuleku ja riigi mediaansissetuleku abil (Notten, Neubourg 2011: 248). Seega „suhteline vaesus“ tänapäevases tähenduses ei sarnane enam Adam Smithi suhtelise vaesuse käsitlusele, mis oli pigem subjektiivne ja seisnes inimese alaväärsustundes ning millel ei olnud midagi pistmist inimese sissetulekuga.

Kättesaadav sissetulek, mis on aluseks vaesuse arvutamisel, sisaldab töötaja sissetulekut koos erisoodustustega; millele on juurde liidetud üksikettevõtja tasu, kodutoodangu netoväärtus, renditasu, omandiõigusega kaasnevad tasud (intressid ja netodividendid), sotsiaalkindlustustoetused (tööandjalt või riigilt), sotsiaaltoetused, pensionid, leibkondade vahelised rahaülekanded mittetulundusasutustelt; ja millest on maha lahutatud sotsiaalkindlustuse sissemaksed, sissetulekumaksud, omandimaksud, leibkondade vahelised rahaülekanded teistele leibkondadele või heategevusele (Decancq *et al.* 2013: 7).

Absoluutse vaesuse puhul leitakse absoluutne vaesuspiir ehk inimese põhivajaduse rahuldamiseks vajalike rahaliste vahendite maksumus (A sourcebook ... 2002: 33). Need, kellel on sellest piirist vähem rahalisi vahendeid, elavad absoluutses vaesuses. Absoluutse vaesuspiiri arvutamisel võetakse arvesse leibkonna minimaalsed kulutused kaupadele ja teenustele reaalse turuhindade juures. Kulutusteks on toidukorv, eluase, riided ning muud hädavajalikud kulud. (Jesuit, Smeeding 2002: 3-4) See piir pannakse paika riigi poliitilise otsusena. Vaeste osakaal suureneb, kui palkade kasv on keskmiselt väiksem kui tarbijahinnaindeksi kasv ehk kui keskmine reaalpalk langeb. (Trumm 2010: 13) Absoluutset vaesuspiiri vaadatakse teatud aja tagant üle ja vastavalt vajadusele ka muudetakse seda (majanduse kasvades, hindade muutudes). Muudatuse tegemisel võetakse arvesse näiteks toidu-eelarve uuringuid. (Foster 1998: 336)

Eristatakse järgmisi absoluutse vaesuse kihte (Tiit 2005: 20):

- 1) otsene ehk süvavaesus – sissetulekute tase on kuni 80% vaesuspiirist;
- 2) toimetulekurisk – sissetulekute tase on 80-100% vaesuspiirist;
- 3) vaesuse riski- või ohupiirkond – sissetulekute tase on 100-125% vaesuspiirist;
- 4) vaesusriskist vaba piirkond – sissetulekute tase on üle 125% vaesuspiirist.

Kui absoluutset vaesuspiiri kasutatakse pigem ühe riigi siseselt vaesuse statistika kogumisel, siis riikidevahelise vaesuse võrdlemisel eriaegadel kasutatakse suhtelist vaesuspiiri (Zheng 2001: 338). See arvestab konkreetselt iga riigi üldise jõukuse tasemega. Suhteline vaesuse määr ehk vaesusrisk on vaesuspiirist allapoole jäävate isikute/leibkondade osakaal kõikidest isikutest/leibkondadest. (Tiit 2006: 2; 2005: 22) Eurostat kasutab Euroopa Liidu riikide võrdlemiseks peamiselt sellist suhtelise vaesuse piiri, mis on 60% leibkonnaliikme sissetuleku mediaanist (Tiit 2006: 4) See on kõige laialdasemalt kasutatav suhtelise vaesuse mõõtmise meetod (Labrinidis *et al.* 2010: 95). Seda meetodit kasutab ka Eesti Statistikaamet (Sotsiaalne tõrjutus ... 2012). Võrreldes suhtelist vaesuspiiri absoluutse vaesuspiiriga, siis suhtelist vaesuspiiri on lihtne arvutada ja uuendada ning see on lihtsasti mõistetav, samuti ei ole selle arvutamiseks vaja teha keerukaid ümberhindlusi nagu absoluutse vaesuse arvutamisel (alustades toidukorvi ja eelarveuuringutest jms) (Zheng 2001: 338-339; Tiit 2005: 22).

Suhtelise vaesuspiiri leidmiseks on niisiis vaja kõigepealt teada leibkonnaliikmete sissetulekute suurusi. Nende arvutamiseks kasutatakse OECD modifitseeritud

tarbimiskaale 1:0,5:0,3. Kuna sissetuleku jaotus leibkonnaliikmete vahel sõltub nii leibkonnaliikmete arvust kui ka liikmete vanusest, siis on erineva vanusega leibkonnaliikmetel erinev tarbimiskaal. „1“ on tarbimiskaal esimese täiskasvanud leibkonnaliikme kohta, kes kannab kõik leibkonna ühiskulutused; „0,5“ on järgmis(t)e täiskasvanud leibkonnaliikme(te) ilma ühiskulutusteta tarbimismahu suhe esimese leibkonnaliikme kogutarbimisesse; „0,3“ on lapse (või laste, alla 14 aastaste) tarbimismahu suhe esimese leibkonnaliikme kogutarbimisse. (Tiit 2006: 3-4) Seega selliste tarbimiskaalude puhul moodustab teiste täiskasvanud leibkonnaliikme tarbimine esimese omast 50% ja lapse tarbimine 30%. Sama meetodika alusel teeb arvutusi ka Eesti Statistikaamet (Sotsiaalne tõrjutus ... 2012).

Suhtelise vaesuspiiri arvutamiseks liidetakse kokku kõikide leibkonnaliikmete sissetulekud ning jagatakse see leibkonna tarbimisühikute arvuga (nt leibkond, kuhu kuulub kaks täiskasvanut kahe lapsega moodustab kokku $1+0,5+0,3 \times 2 = 2,1$ tarbimisühikut) ning saadud sissetuleku suurus omistatakse võrdselt kõikidele leibkonnaliikmetele. Seejärel reastatakse kõik leibkonnaliikmed selle näitaja järgi ja leitakse sellest reast mediaansissetulek ning 60% saadud arvust ongi suhtelise vaesuse piiriks. (*Ibid.*: 4-5)

Suhtelise vaesuspiiri leidmine:

$$(1) \quad z = 0,6 \times \text{mediaan} \left(\frac{X_i}{1 + 0,5 a_i + 0,3 b_i} \right),$$

kus z – vaesuspiir (eurot),

X_i – leibkonna i sissetulek (eurot),

a_i – leibkonna i täiskasvanud leibkonnaliikmete arv miinus 1. leibkonna liige (tk),

b_i – leibkonna i alla 14-aastaste laste arv (tk).

Tarbimiskaalude suurusest tulenevalt, võib kõikuda ka suhtelise vaesuspiiri suurus – mida suuremad on leibkonnaliikmete tarbimiskaalud, seda madalam on suhteline vaesuspiir. Ehk siis, näiteks kui lepitakse kokku teistsugune tarbimiskaalude jaotus praegusest, siis muutub ka vaesuspiir. Samuti, mida rohkem on leibkonnaliikmeid, seda suurema tarbimisühikute arvu nad moodustavad ja seda vähem ühikuid saab

tarbida iga leibkonna liige. Kuna eeldatakse, et kogu sissetuleku suurus jagatakse kõigi leibkonnaliikmete vahel võrdselt, siis saab iga leibkonnaliige olla sama vaene. Seega kui leibkond on vaene, on ka selle liikmed (sh lapsed) vaesed (Tiit 2006: 2).

Kuigi statistika kogumisel lähtutakse just eelnimetatud eeldusest, et kogu leibkonna ressursid jaotatakse iga liikme vahel võrdselt ja kõik liikmed on sama vaesed, siis võiks siinkohal siiski ka ära mainida, et alati ei pruugi see nii olla. Bargaini jt (2011: 2; 22-23) nägemuse kohaselt laste arvu suurenedes väheneb iga perekonnaliikme ressursside osakaal, kuid mingist punktist alates ei ole vanemad enam nõus vähem tarbima. Seega jaotuvad ressursid perekonna siseselt ebaühtlaselt. Meestel on keskmiselt ressursside osakaal natuke suurem kui naistel ning iga lapse ressursside osakaal väheneb märgatavalt laste arvu suurenemisega. Sellest tulenevalt on sarnane ka perekonna sisene vaesus – vanematel püsib see mistahes laste arvuga enam-vähem samal tasemel, kuid laste vaesus suureneb oluliselt, kui perre lisandub lapsi juurde. Seega Bargaini jt metoodika kohaselt on laste vaesus veelgi kõrgem, kui seda rahvusvahelises statistikas kajastatakse. Kuid antud töö tugineb edaspidi siiski Eurostati meetodile, kus ressursid leibkonnasiseselt on jaotunud võrdsed ning kõik liikmed on ühtemoodi vaesed.

Et arvutada välja, kui palju on riigis vaeseid leibkondi, siis leitakse vaesuse määr. Vaesuse määr on vaesuspiirist allapoole jäävate leibkondade arvu osakaal kogu leibkondade arvust (Lannes, Kreitzberg 2008: 24).

Vaesuse määr:

$$(2) \quad V = \frac{m}{l} \times 100,$$

kus V – vaesuse määr (%),

m – vaesuspiirist allapoole jäävate leibkondade arv (tk),

l – leibkondade arv kokku (tk).

Analoogselt eelnevalt toodud valemitele (1) ja (2) saab leida ka iga ühiskonnagrupi sh ka laste vaesuse määra. Laste vaesuse määr näitab osakaalu 0-17 aastastest lastest, kes kuuluvad leibkonda, kelle ekvivalentnetosissetulek on madalam vaesuspiirist.

Peale vaesuse määra kasutatakse vaesuse mõõtmisel ka sellist näitajat nagu vaesuslõhe ehk vaesuslõhe (*poverty gap*). Selle näitaja abil saab välja selgitada, kui kaugel asuvad vaesed leibkonnad vaesuspiirist ja kui palju jääb keskmiselt raha puudu vaesuspiirini jõudmisest ehk kui palju rahalisi vahendeid oleks vaja, et kõrvaldada täielikult vaesus. Vaesuslõhe näitab, kui vaesed on vaesed inimesed tegelikult, kuna sama vaesuse määraga riikide vaesed ei pruugi tegelikult olla täpselt sama vaesed, sest ühes riigis võivad vaeste sissetulekud olla ligilähedased vaesuspiiriga, samas kui teise riigi vaeste sissetulekud on vaesuspiirist kordi väiksemad. Vaesuslõhe arvutamiseks liidetakse kokku kõikide vaeste puuduoleva rahasumma vaesuspiirini jõudmiseks ja jagatakse kogu elanikkonnaga. (A sourcebook ... 2002: 35)

Vaesuslõhe (A sourcebook ... 2002: 406):

$$(3) PG = \frac{\sum_{i=1}^q \left[\frac{z - y_i}{z} \right]}{n},$$

kus PG – vaesuslõhe (%),

q – vaesed inividid,

y_i – vaesuses elava indiviidi i sissetulek (eur),

n – indiviidide arv kokku (tk).

Kuna selgus, et mida rohkem on leibkonnaliikmeid, seda väiksem on iga leibkonnaliikme sissetulek, siis on lasterikaste leibkondade vaesus kõrgem leibkondadest, kus on vähem lapsi. Seega hoiavad need lasterikaste leibkondade väiksed sissetulekud leibkonnaliikme kohta laste vaesuse üldiselt kõrgemal tasemel täiskasvanute vaesuse tasemest. Samuti on vaesus suurem sellistes leibkondades, kus sissetulekut teenib vaid üks leibkonnaliige (sh üksikvanematega leibkonnad), kuna sellisel juhul jagub igale leibkonnaliikmele väiksemast kogusissetulekust veelgi vähem raha. Ja kuna lastel enamasti sissetulek puudub ja nad sõltuvad vanemate rahakotist, siis puuduvad neil ka võimalused laste vaesuse alandamiseks. Aga et lapsed ei satuks vaesusesse, siis selle eest peaksid seisma eelkõige laste vanemad. Kuid alati ei pruugi see täielikult võimalik olla, kuna kogu leibkonna sissetulekust ei pruugi jaguda piisavalt vahendeid, et elatada ära terve leibkond ning et hoida ära leibkonnaliikmete vaesusesse sattumine. Lisaks võib vaesus olla mõjutatud veel paljudest teistest, lapsevanematest

sõltumatutest teguritest. Paraku elavad väga paljud lapsed täna vaesuses ning selle leevendamine on Euroopa riikide poliitikas üks olulisemaid eesmärke (Communication from ... 2010: 5).

Enne, kui leida vaesuse leevendamise abivahendeid, siis tuleks välja selgitada vaesuse tekketegurid. Sellest räägib järgmine alapeatükk.

1.2. Vaesuse tekke põhjused ning laste vaesuse leevendamine

Järgnevalt on välja toodud käsitlused erinevatest vaesuse tekkepõhjustest läbi ajaloo ning seda lähtudes mitte vaid lapse, vaid indiviidi (sh lapse) tasandil.

Läbi ajaloo on palju vaieldud selle üle, mis on peamine põhjus, miks inimene on vaene. Paljud autorid on välja toonud erinevaid teooriaid, millest vaesus sõltub. Käesolev alapeatükk keskendub kõigepealt Bradley R. Schilleri poolt välja toodud kolmele vaesuse teooriale (Schiller 2001: 5):

- 1) iseloomu puudujääkide teooria (ka inimkapitali teooria),
- 2) piiratud võimaluste teooria,
- 3) „Big Brother’i“ teooria.

Iseloomu puudujääkide teooria (*Flawed character*), millest räägib ka inimkapitali teooria (*human kapital theory*), ütleb, et igapähe on olemas kindlad võimed. Küsimus on, kui paljusid neist võimetest saab edaspidiste investeeringute näol arendada. Koolimine ja seal määratud koduste tööde tegemine tähendab ajainvesteeringut, mis suurendab inimese produktiivsust. Müüja, kes võtab raamatupidamiskoolituse õhtuti, loodab nende pingutustega saada paremaid töösaamise võimalusi. Või isa, kes loeb oma lapsele igal õhtul raamatut, suurendab oma järeltulija inimkapitali. Need on näited sellest, et tehakse investeeringuid inimkapitali, sooviga saada parem töökoht või kõrgem sissetulek. Inimkapitali teooria ütlebki, et inimesed, kes ei tee neid investeeringuid (vaesed) saavad selles ainult iseennast süüdistada. Näiteks eelistavad nad pigem vaadata MTV-d, kui teha kodutöid ning nad ei kuluta nädalavahetuse ega õhtuid koolituste peale. Seetõttu võivad nad kultuurilises mõttes kuuluda isegi alamklassi, kes halvustavad selliseid investeeringuid ning nad keskenduvad pigem sellistele asjadele, mis neile kohe rahuldust pakuvad. (Schiller 2001: 5-6)

Inimkapitali mudel eeldab inimeste ratsionaalsete valikute tegemist võimelike valikute seast. Inimesed peavad teadma, millised on nende valikud ja nad peavad olema võimelised nende hulgast valima neile sobilikud. Kui nad teevad vabatahtlikult valesid valikuid, siis on loogiline, et nad võivad olla vaesuses. Kokkuvõtteks võib öelda, et inimkapitali teooria ilmneb nii töökohtadel kui koolis. Kui inimene ei saavuta edu tööturul, siis võib seda seletada tema varasemast motivatsioonipuudusest koolis. Inimesed, kes ei näe koolis vaeva, ei saavuta tööturul edu. Seega, iseloomu puudujääkide teooria vaatenurgast on inimesel täielik kontroll omaenda sotsiaalmajandusliku olukorra üle. Vaesed saavad vaid ise oma olukorda parandada, ei ole mingeid antivaesuse programme, mis nende eest maksaks. (Schiller 2001: 6-7)

Ameerika müügimees Frank Bettger (1977: 187-188) ütleb, et inimese edu valem on lihtne – tuleb keskenduda eesmärkidele ja raskele tööle. Need, kes ei saavuta edu, peavad teadvustama endale, et nad on ise vastutavad oma ebaõnnestumistes. Arusaam, et vaesus sõltub individuaalsetest puudujääkidest, on aga teada juba varasematest aegadest. Religioosne õpetus sellest, et rikkus sõltub jumala tahtest ning et pimedad, sandistunud ja väärarenguga inimesed on saanud jumala poolt karistatud tänu enda või ka oma vanemate tehtud pattudele, oli keskne teema Protestantlikus reformatsioonis. (Bradshaw, T., K. 2007: 13)

Piiratud võimaluste (*restricted opportunity*) teooria kohaselt on vaesed sellepärast vaesed, et neil puudub juurdepääs heale koolile, töökohale ja sissetulekule. Neid diskrimineeritakse nende rassi, soo või sissetuleku taseme pärast. Seetõttu ei saa nad haridust, töökohta või eluaset, mida nad tahaksid. Isegi valitsuse teenused eiravad neid. Nad ei saa piisavat politsei kaitset, nad saavad vähe maksuvabastusi ja nad jäävad ilma tavapärastest avalikest teenustest (transporditeenused, tänavaparandus, avalikud abivahendid). Ükskõik milline on nende tööeetika või kuidas nad pingutavad, väljapääsu vaesusest neil ei ole. Seega vastandub see käsitlus eelmisele käsitlusele, kuna kui inimestel ei ole võrdsed võimalused omandada haridust, siis nende puudujääk inimkapitalis ei ole nii lihtsalt seletatav vaid vaese inimese valikutega. Kui vähemusrahvusest töötajate saavutused on tööturul vähem konkurentsivõimelised, siis järelikult nad ei püüdle selle poole nii väga, et investeerida inimkapitali, kui sellest nagunii kasu ei ole (Schiller 2001: 6).

Võimaluste piiratus ei tohiks tuleneda avalikust diskrimineerimisest. Üks kõige enam kasvavaid vaesuse segmente on vallalised emad ja nende lapsed. Kuna neil puudub isa, siis peavad emad üksi tegelema nii lapse kasvatamisega ja samal ajal finantseerima nende arengut ning tagama endale ka töökoht. Piiratud võimaluste teooria kohaselt vähendab vaesust ainult see, kui kõigile oleks tagatud täiustatud võimalused. Nt juurdepääs kvaliteetsele haridusele, uued tööpakkumised või laienev tervise- ja lapsehoiu abile. (Schiller 2001: 6-7; Bradshaw, T., K. 2007: 16-17)

Big Brother'i teooria süüdistab valitsust stabiilse perekonna ja majandusliku iseseisvuse hävitamises. Selle vaate kohaselt ei ole vaesed inimesed loomupäraselt sellised. Pigem pärsib riik nende perspektiive ja käitumist läbi kõrgete maksude, heaolu toetuste ja teiste avalike poliitikatega. Need poliitikad, mis on mõeldud vaeste aitamiseks, hävitavad tegelikult töötamise tahte ja tekitavad sõltuvuse riigiabist. Nii hoiab toetuste saamine inimesi töötamisest eemal. Pikad töötunnid ja madalad palgad tunduvad vähematraktiivsemad kui valitsuse toetused mittetöötavatele inimestele. Teada on, et sellised otsused nagu abiellumine, lapse saamine, kolimine teise kohta, võivad samuti olla ajendatud mingist toetusest, mida see kaasa toob. Inimesi paneks rohkem tegema ise pingutusi see, kui toetusi ja teenuseid kärbitakse. (Schiller 2001: 7) Charles Murray (1994: 26-27) toob välja mitu negatiivset aspekti heaolu programmide mõjust. Esiteks, paljud toetuste kasutajad ei ole kunagi omanud regulaarset töökohta või töötavad mitteametlikult. See on ebaaus maksumaksjate suhtes, kes toetavad maksudega sellised perekondi. Samuti ei õpi selliste perekondade lapsed saama reaalselt aimu tööelust. Mitmete uuringute põhjal võib aga öelda, et vanemate tööturu olukorda peetakse üheks olulisemaks laste vaesuse teguriteks (Arcanjo *et al.* 2012: 13; Pisu 2012: 15; Gornick, Jäntti 2011: 559-560).

Tabel 1 võtab eelnevalt kirjeldatud kolm Bradley R. Schilleri teooriat lühidalt kokku.

Tabel 1. Bradley R. Schilleri käsitlused vaesuse põhjuste teooriatest

Tunnus	„Iseloomu puudujääkide“ teooria	„Piiratud võimaluste“ teooria	„Big Brother’i“ teooria
Kes on süüdi vaesuses?	Inimene ise	Ühiskond	Valitsus
Miks on süüdi?	Puudujäägid iseendas	Avalik diskrimineerimine (nt rassi, soo, sissetuleku vms tõttu)	Pakub liiga palju heaolu toetusi
Kuidas väljendub?	Varasem mitteinvesteering inimkapitali tähendab hilisemat ebaedu tööturul, sissetulekutes	Vähemused ei pääse ligi paremale haridusele, töökohale, avalikele teenustele	Inimesed tulevad töölt ära, kuna elatuvad pigem toetustest
Kuidas leevendada vaesust?	Investeeri rohkem inimkapitali	Tagada kõigile võrdsed võimalused	Lõpetada toetuste maksmine

Allikas: (Schiller 2001: 5-7); autori koostatud.

Lisaks Bradley R. Schilleri kirjeldatud vaesuse teooriatele on käsitletud ka näiteks kultuurilistest tõekspidamistest, kumulatiivsusest ja tsüklilisusest ning geograafilisest paiknemisest tingitud vaesuse teooriatest (Bradshaw, T., K. 2007: 14-19; Townsend 1979: 70). Geograafilisest paiknemisest tingitud vaesust on palju uuritud ning on leitud, et hõredalt asustatud aladel on vaesus suurem kui tihedalt asustatud aladel (Rodrigues, Andrade 2010: 10). Subkultuuri teooria kohaselt aga on vaesus stabiilne ja püsiv eluviis, mis kandub edasi põlvest põlve, järgides perekonna mustrit. Samasse perekonda kuuluvate inimeste vahel on täheldatud märkimisväärseid sarnasusi: sarnane perekonna struktuur, inimestevahelised suhted, ajataju, väärtushinnangud, kulutuste mustrid ja ühiskonna alamklassi piirkonda kuuluvus. (Townsend 1979: 65) Seega saab siin nõustuda tuntud ütlusega, et vaesus sünnitab vaesust.

Eesti autorid (Kutsar *et al.* 1998, viidatud Trumm 2010: 11-12 vahendusel) jaotavad kokkuvõtlikult vaesuse tegurid nelja gruppi.

1. Individuaal-psühholoogilised riskifaktorid: inimesest sõltuvad ja inimesest sõltumatud tegurid. Inimesest sõltuvateks teguriteks on näiteks madal haridustase, ebapiisavad oskused, passiivsus, motivatsioonipuudus ja madal enesehinnang. Inimestest sõltuvad tegurid vaesuse tegurina on sarnane käsitlus *Flawed Character* ja inimkapitali teooriaga. Inimesest sõltumatuteks vaesuse

teguriteks on aga näiteks vanus, sugu, rahvus, puue. Need tegurid sarnanevad *Restricted Opportunity* teooriaga. Sarnaseid individuaal-tasandi vaesuse riskitegureid on käsitlenud ka näiteks K. Kim jt oma artiklis (2010: 392), mis räägib heoluriikide vaesust kujundavatest teguritest.

2. Leibkondlikud riskifaktorid nagu leibkonnaliikmete tööturu olukord, leibkonna struktuur, laste arv.
3. Sotsiaalsed riskifaktorid nagu ühiskonna üldine rikkuse tase, tööhõive, ressursside ebaühtlane jaotus.
4. Sotsiaalpoliitilised riskifaktorid, mis on seotud sotsiaalse kaitse korraldusega, selle rahastamisega, makstavate toetuste ja teenuste vahekorraga ning sotsiaalpoliitika korraldamisega. *Big Brotheri* koolkond ütleks siin muidugi, et mida vähem on eelnevat, seda paremini tulevad inimesed vaesusega toime.

Nagu näha, siis on vaesuste põhjused väga mitmetahulised. Erinevatel teooriatel on nii pooldajaid kui ka vastuseisjaid. Ei ole olemas ühest õiget põhjust vaesusele ja ilmselt ei olegi õige seda tõlgendada vaid ühe teooria kaudu. Pigem põimuvad põhjused läbi erinevate teooriate ja iga teooria õigustab ennast mingist küljest ära. Näiteks Bradley R. Schilleri välja pakutud kolmel teorial on kõigil oma tõepõhi olemas, kuid kindlasti ei seisne vaesus vaid ühes neist, vaid hõlmab nende kõigi komponente. Ühes perekonnas võib vaesus olla põhjustatud näiteks inimese madalast haridustasemest, teises peres rahvuse tõttu diskrimineerimisest, kolmandas laiskusest ja elatumisest riigitoetustest, neljandas aga hoopis kombinatsioonina vähemalt kahest neist.

Eelnevalt kirjeldatud vaesuse põhjuste teooriatele oleks kõigile võimalik välja pakkuda mõnda vähem või rohkem toimivat vaesuse leevendamise võimalust. Käesolev töö keskendub eelkõige selliste vaesuse leevendamise võimaluste leidmisele, mis leevendaksid enim laste vaesust ja oleks just eelkõige neile suunatud. Töö lähtub sotsiaalpoliitilistest riskifaktoritest tingitud vaesusele ja vaatleb, kuidas vaesust leevendada riiklike sotsiaalpoliitiliste meetmete abil.

Lastega perede toetamine toimub tavaliselt läbi maksu- ja toetussüsteemide (*Child poverty ... 2008: 177*). Kui *Big Brother'i* teooria kohaselt on vaesus tekitatud just riigi heaolu programmide ja makstavatest toetustest, siis Kutsari jt näevad vaesuse ühe põhjusena hoopis liiga vähest riigipoolset abi pakkumist. Käesolev töö läheneb asjale

eeldusega, et riigipoolne abi võiks olla abivahendiks laste vaesuse leevendamisel. Lapsed on üks vaesuse riskirühmadest ja seda osalt tänu sellele, et nende vanemaid võidakse diskrimineerida tööturul asjaolu tõttu, et neil on väiksed lapsed (*restricted opportunity* teooria), mille tõttu kannatab ka laps. Samuti on lapsed täielikult sõltuvad oma vanematest – kui vanem on kunagi teinud halbu valikuid või omandanud vähe haridust (*flawed character* teooria), kannatab selle tõttu jällegi ka laps. Riskigrupi kuulumisest tingituna, saakski siin riikliku sekkumisega olukorda parandada. Töö autor nõustub *Big Brother*'i teooria seisukohaga selles osas, et väga suurte toetuste maksmise korral võib tõesti perekonnal tekkida motivatsioon elatuda vaid toetustest ning tulla töölt ära. Kuid hoides peretoetused mõistlikul tasemel (st et perekonnad saavad katta vajalikud kulutused, mis on seotud laste kasvatamisega, ilma, et selle tõttu perekond vaesusesse langeks), siis eeldab autor, et selle taseme juures ei pea *Big Brother*'i seisukoht paika, kuid loomulikult võib olla mõningaid erandeid.

Kuigi *Big Brother*'i teorial on pooldajaid, siis on sellel ka vastaseid. Näiteks Duncan Lindsey (2009: 85) kui selle teooria pooldaja, väidab, et tänu sotsiaalabi programmidele suureneb abivajavate vaeste laste arv veelgi. Samas on paljudes uuringutes täheldatud vastupidist, et peretoetustel on vaesuse leevendamisel oluline roll (Stroe *et al.* 2011: 165; Pressman 2011b: 330; Bradshaw, J. 2011: 591; Gornick, Jäntti 2011: 567; Arcanjo *et al.* 2012: 16-17). Vaeste lastega perede sissetulekute suurendamine läbi maksu- ja toetustesüsteemi, on kõige otsesem meetod laste vaesuse alandamiseks (Pisu 2012: 28). Pressman (2009: 15-16) ütleb, et lapsed on vastutavad tuleviku majanduse ja tootlikkuse kasvu eest. Nendest sõltub tulevaste pensioniprogrammide jätkusuutlikkus praeguses hääbuva rahvastiku juurdekasvu tingimustes. Kuna lastetoetused aitavad kõiki lapsi ja vähendavad laste vaesust, siis aitavad need täiustada ka meie tulevikuelu. Ka käesolev töö lähtub eeldusest, et peretoetused võiksid leevendada laste vaesust.

Järgmine alapeatükk keskendubki peretoetustele ning kirjeldab lähemalt peretoetuste maksmist ja maksmise eesmärke läbi ajaloo.

1.3. Peretoetuste areng

Võrreldes enamike teiste poliitikatega, mis aitavad leibkondi, on peretoetustel väga pikk ajalugu. Glass (1940, viidatud Pressman 2009: 2 vahendusel) väidab, et peretoetuste poliitika iidseteks eelkäijateks olid Babüloonia Hammurapi koodeks ja Rooma keiser Augustuse poolt vastu võetud kolm seadust (vahemikus 18 eKr kuni 9 pKr), mis julgustasid abielu ja laste kasvatamist, pakkudes selle eest majanduslikku toetust. Teiseks eelkäijaks võib pidada 1666. aasta Prantsuse edikti, millega soodustati Prantsusmaa iibe kasvu erinevate vahendite abil. Näiteks vabastati kõikidest maksudest isa, kellel oli vähemalt 10 seaduslikku last ja seda vähemalt senikauaks, kuni ükski lastest ei hakanud preestriks või nunnaks.

Brittide *Speenhamland* süsteem võeti kasutusele 1795. aastal ja üldiselt loetakse seda esimeseks peretoetuste süsteemiks kaasaegses maailmas. See süsteem oli vastupanu feodalismile Inglismaal. Kuna maaomanikud ei olnud enam huvitatud pärisorjade pidamisest, siis suurenes alatoitumus, vaesus ja tänaval kerjamine. Et lahendada vaesuse probleemi, hakati rohkem abi pakkuma suurematele peredele, et luua neile elamisväärsed tingimused. (Pressman 2009: 2)

Järgmised suundumused peretoetuste maksmisel pärinevad Prantsusmaalt, 1870-ndatel ja hiljem, I maailmasõja lõpu ajal, ka Saksamaalt, mil erafirmad hakkasid oma töötajatele, kellel olid lapsed, maksuma spetsiaalset lisatasu, et nad saaksid paremini täita perekondlikke kohustusi. Seda ei tehtud mitte lihtsalt suurte perede toetamiseks, vaid selle ajendas kõrge inflatsioon ja palgatõusu ootus. (Haanes-Olsen 1972: 17–18) Selle asemel, et tõsta kõikide töötajate palkasid, maksti peretoetusi neile, kel oli palju lapsi. Kuid mingil hetkel hakkas see problemaatiliseks kujunema, kuna peretoetuste maksmine suurendas firma kulusid ning paljud firmad ei olnud enam huvitatud selle maksmisest. Et püsida konkurentsivõimelisemana, siis paljud firmad ei maksnud üldse toetusi. Samuti hakati hoiduma palkamast tööotsijaid, kellel olid lapsed, eesmärgiga mitte teha kulutusi lastetoetuste maksmiseks. See probleem lahendati tööandjate liitude poolt fondi loomisega, millest tehti väljamakseid lastega peredele ning ettevõtetel ei olnud enam pääsu toetuste maksmisest, kuna maksed fondi olid kohustuslikud. (Pressman 2011a: 4)

Kuna aga mõnede tööstusharude ettevõtetal puudus ühendus, mille läbi toetusi maksta, tekkisid probleemid – mõned ettevõtted pääsesid ikkagi toetuste maksmisest. Jõuti järeldusele, et valitsus peaks looma riikliku peretoetuste süsteemi. Esimesena tehti sellega algust Hollandis, 1912. aastal, mil peretoetusi hakati esialgu maksuma vaid postitöötajatele. Peagi laienes see ka õpetajatele ning 1920. aastal kõikidele avalikele teenistujatele. (Douglas 1925: 129) Järgmisena rakendus riiklik peretoetuste süsteem välja Belgias (1930. a.) (Vadakin 1968, viidatud Pressman 2009: 4-5 vahendusel). Prantsusmaa seadusandjad olid mures riigi madala sündimuse taseme pärast ja uskusid, et lastetoetuste süsteemi abil on seda võimalik muuta. Sõjaolukord ja sündivuse madal tase viisid selleni, et 1939. aastal võeti Prantsusmaal vastu Perekonnaseadus, millega kehtestati üldine perekonnatoetuste rakendumine. (Haanes-Olsen 1972: 18) Ükshaaval järgnesid eespool nimetatud riikidele ka teised riigid üle maailma, sealhulgas ka kõige vähemarenenud riigid. Kui Jaapan oli kehtestanud 1972. aastal oma peretoetuste maksmise süsteemi, siis oli USA ainus suurematest riikidest, kellel selline poliitika puudus. (Kirkpatrick 1972: 39) Seniajani maksti peretoetusi peamiselt meessoost töötajatele (mõnes riigis ka naistele), sõltuvalt laste arvust peres (Neyer 2003: 28-29). Alates 1970-ndatest aastatest olid toimunud järgmised muutused ühiskonnas: järjest alanev sündivus ning hilisemas eas sünnitamine, lahutuste arvu suurenemine, üksikvanemate arvu suurenemine, vabaabielude ja väljaspool abielu sündivate laste arvu tõus, naiste töajõus osalemise suurenemine (Sardon 2004: 268-276; Cohany, Sok 2007: 9). Kõik need muutused ajendasid valitsusi tegema uuendusi senistes peretoetuste süsteemides (Gauthier 2002: 449). 1985. aastaks maksti enamustes Euroopa riikides, kus seni olid lastetoetused tööhõive-põhised, universaalseid rahalisi toetusi sõltumata laste arvust peres, perekonna sissetulekust ja perekonna olukorrast ning samuti maksti toetusi ka emadele (Neyer 2003: 29).

Eelneva põhjal saab öelda, et peretoetusi on läbi aegade makstud erineva eesmärgiga: iibe tõstmiseks, majanduslikuks toetuseks lastega peredele, palgasurve ootuste tõttu ning ka vaesuse leevendamiseks. Tänapäeval makstakse pere/lapse toetusi peamiselt selleks, et aidata katta lapse kasvatamisega seotud kulutusi (The European ... 2011: 55) Euroopa riikide põhjal tehtud sotsiaalabi uuringute põhjal võib välja tuua neli erinevat heaolu riikide režiimi, lähtudes nende eesmärkidest ja printsiipidest, millel nad baseeruvad (Esping-Andersen 1990: 26-28; Trifiletti 1999: 51):

- 1) liberaalsed heaoluriigid (anglosaksi riigid),
- 2) konservatiivsed heaoluriigid (Kontinentaal-Euroopa riigid),
- 3) lõunapoolse Euroopa heaoluriigid (Vahemere riigid),
- 4) universalistlikud heaoluriigid (Põhjamaad).

Liberaalseid heaolu riike iseloomustavad vajaduspõhised toetused, tagasihoidlikud universaalsed toetused ja tagasihoidlik sotsiaalkindlustus. Toetused on mõeldud eeskätt madala sissetulekuga inimestele, tavaliselt tööliklassile. Seaduslik õigus toetuse saamiseks on rangelt reglementeeritud, et mitte soodustada töötamise asemel toetustest elatumist. Riik laseb turul toimida omasoodu, jäädes ise passiivseks, garanteerides vaid miinimumtoetused või siis toetades aktiivsemalt erasektori heaoluskeeme. Liberaalsete heaolu riikide hulka kuuluvad näiteks Suurbritannia ja Iirimaa. (Esping-Andersen 1990: 26-27; Esping-Andersen *et al.* 2002: 15)

Konservatiivsete heaolu riikide mudel on tüüpiliselt kujundatud kirikust ja seetõttu lähtuvad nad oma poliitikas traditsioonilistest perekonna vormidest. Pere peab suutma enda liikmed ise ära elatada, käies regulaarselt tööl. Inimese heaolu sõltub tema tööpanusest, seetõttu on kehvemas seisus näiteks naised ja ebaregulaarselt töötavad inimesed, kuna üldiselt sotsiaalkindlustus ei hõlma mittetöötavaid naisi. Kuid teatud juhtudel on sotsiaalülekanded inimestele tagatud ka tööpanusest sõltumatuna, seda peamiselt väikeste laste või elujõetute eakamate inimeste eest. Aga üldiselt sekkub riik vaid siis, kui perekond ei suuda ise oma liikmete eest hoolt kanda. Päevahoid ja muud sellised perekonna teenused on vähearenenud. Konservatiivsete heaolu riikide hulka kuuluvad näiteks Austria, Prantsusmaa, Saksamaa, Belgia. (Esping-Andersen 1990: 27; Esping-Andersen *et al.* 2002: 16) **Lõunapoolsete** heaoluriikide poliitikaid on sageli peetud konservatiivsete heaoluriikide üheks osaks. Nende perekondlik mudel on ka tugev, kuid erinevalt konservatiivsest mudelist, tagab riik suurel määral vaid mõned üksikud sotsiaalsed riskid ja jätab riiklikul tasandil katmata mõned minimaalsed vajadused, mis konservatiivse mudeli puhul saavad riigi poolt kaetud. Selles mudelis on aga naised rohkem kaitstud, eriti just üksikvanemad. (Trifiletti 1999: 51; 60)

Universalistlikke heaolu riike võib iseloomustada läbi selliste poliitikate, mis tagavad individuaalse sõltumatuse ja sotsiaalse võrdsuse indiviidide (mitte perekondade) vahel. Selle asemel, et kannatada dualismi riigi ja turu, töölis- ja keskklassi vahel, seisab riik

selle eest, et kõigile oleks tagatud võrdsus kõrge elatustasemega, mitte vaid minimaalsed vajadused nagu eelmistes heaolu mudelites. Teenused ja toetused on kõigile võrdsed. Erinevalt konservatiivsest heaolu mudelist, kus toetusi hakatakse maksma alles siis, kui perekond satub rahalistesse raskustesse, toimub universalistlikes heaolu riikides toetamine ennetavalt. (Esping-Andersen 1990: 27-28) Lastehoiu teenused võimaldavad naistel laste kõrvalt töötada ning seeläbi hoida naiste tööhõive taseme kõrgena. Universaalne toetussüsteem aga on kulukas riigile. (Esping-Andersen *et al.* 2002: 14)

Kuigi kõik heaolu mudelid on erinevate tunnustega, siis tegelikult ei ole olemas ühtki täiesti stiilipuhast näidet, pigem esineb igal heaolu mudelil ka mõne teise mudeli tunnusjooni (Esping-Andersen 1990: 28).

Erinevatest healumudelitest on tekkinud erinevad toetuste liigid. Järgnevalt on kirjeldatud peretoetuste kolme liiki (Curley, Sherraden 2000: 669-672).

1. Universaalsed toetused – need on mõeldud kõikidele lastega peredele, olenemata perekonna sissetulekust või tööalasest staatusest. Sellega ei häbistata ühtegi peret, kedagi ei kohelda vaesena, sellest saavad kasu kõik pered. Toetusi makstakse välja riigi valitsuse kaudu. Toetuse saamine võib sõltuda laste arvust peres, laste vanusest ja nende päritolumaast. Enamus riike maksab toetusi juba alates esimesest lapsest. Viimane vanuseline piir toetuse saamiseks võib kõikuda, näiteks 12-19 aasta vahel, samuti võib see sõltuda ka sellest, kas laps õpib veel koolis või on ta puudega. Euroopas on see kõige levinum peretoetuste maksmise süsteem.
2. Tööhõivest sõltuvad toetused – toetusi saavad vaid need pered, kes on tööga hõivatud või registreerinud ennast töötuna. Seda tüüpi toetused julgustavad inimesi rohkem töötama. Toetusi makstakse välja tööandjate poolt või siis ka tööandjate ja riigi poolt ühiselt. Toetuse saamise tingimused varieeruvad sarnastel tingimustel nagu universaalsed toetusedki, kuid peamine erinevus seisneb sellest, et tööhõivest sõltuvate toetuste saamiseks peab vähemalt üks vanem olema kindlasti hõivatud tööga. Lisaks võib olla kehtestatud ka näiteks reegel, et töötaja peab tööga hõivatud olema kindla perioodi, enne kui alustatakse toetuste maksmist. Samuti võib toetuse saamise tingimuseks olla

määratud ka kindel töötatud tundide arv nädalas. Euroopas on see süsteem kasutusel mõnes Lõuna-Euroopa riigis.

3. Sotsiaalabi programmid – toetuse suurus sõltub perekonna sissetulekust. Sageli makstakse toetusi progressiivselt – väiksema sissetulekuga perekondade lastetoetused on suuremad. Euroopas kasutab seda süsteemi nii mõnigi riik. Neid toetusi nimetatakse ka vajaduspõhisteks (*means-tested*) toetusteks¹ (The European ... 2011: 30).

Lisaks neile erinevustele võivad toetused varieeruda ka sõltuvalt maksmise sagedusest. Mõnes riigis makstakse neid kord nädalas, aga ka kord kuus, kvartalis või aastas. Toetuste suurused võivad varieeruda ka laste arvust peres ja nende nõ järjekorranumbrist. Näiteks mõnes riigis makstakse esimestele lastele väiksemat toetuse määra ja alates näiteks kolmandast lapsest suuremat määra, samas mõnes riigis on see vastupidi ja isegi teatud laste arvu pealt viimaste laste eest enam toetusi ei makstagi. (Curley, Sherraden 2000: 669-672)

Igal peretoetuse liigil on mõistagi eeliste kõrval ka puudused. Näiteks universaalsete peretoetuste puudusteks loetakse seda, et need on tarbetult raisatud. Kuigi selle toetuse liigi puhul on administreerimiskulud madalad, kuna toetusi makstakse välja ilma vajadusi kindlaks tegemata, siis arvatakse, et kuna toetus makstakse välja rahas, siis ei suuda keegi seda kontrollida, kas raha kulutatakse lapse huvides või millegi muu peale. Kardetakse isegi, et toetus võib kuluda näiteks alkoholi ja narkootikumide peale. (Bradshaw, J. 2011: 591; 595) Viimase näite puhul võib paralleele tõmmata peatükis 1.1. nimetatud Bargaini jt tööga, mille kohaselt perekond ei jaota oma ressursse (sh peretoetusi) kõikide liikmete vahel võrdselt – lastele suunatud toetused võivad kuluda hoopis vanemate vajaduste rahuldamiseks. Universaalsete peretoetuste süsteemi puuduseks mittesihipärase kasutamise kõrval on veel selle süsteemi kulukus. Kuigi peretoetustega püütakse vaesust leevendada, siis ikkagi ei suudeta selle abil täielikult välistada selliseid vaesusega seotud asju nagu halb tervis, madal haridustase, halvad töötulemused, perekonna ebastabiilsus, kuritegevus ning palju muud. (*Ibid.*: 591; 595)

---

¹ Edaspidi on töös kasutatud just seda mõistet.

Ka vajaduspõhistel toetustel on omad miinused. Kuigi see toetus on mõeldud vaid neile peredele, kes on vaesemad ja ülejäänud pered toetusest osa ei saa, siis hoolimata toetuste väiksemale kogukulule tuleb arvestada ka lisanduvate administreerimiskuludega (sotsiaalabi vajaduse kindlakstegemiseks). Puuduseks on veel see, et tihti keskenduvad vajaduspõhised toetussüsteemid vaid väga vaestele peredele ja jätavad toetustest ilma pered, kellel oleks ka finantsilist abi vaja, kuid nad ei ole „piisavalt vaesed“. Kuna vajaduspõhise süsteemi puhul on toetuse saamise eelduseks tihti see, et abivajaja selleks ise soovi avaldab, siis paljud toetuse saamiseks abikõlblikud pered võivad teadmatuse tõttu soovi mitte avaldada – nad lihtsalt ei tea, et neil toetusele õigust on. Ja kuna igal perioodil ei pruugigi perel toetusele õigust olla (suurenenud sissetuleku tõttu võrreldes eelmise perioodiga), siis tähendab see ebaregulaarset laste kasvatamiseks mõeldud toetuste rahavoogu. Puuduseks on vajaduspõhiste toetuste puhul ka see, et kui see tõsta piisavalt kõrgele, siis ei ole paljud pered motiveeritud enam töölkäimisest, vaid elatuvadki vaid toetustest – siis on kindel, et töötuna klassifitseeruvad nad vaeste hulka ja kindel rahavoog toetuste näol on garanteeritud. (Bradshaw, J. 2011: 595-596) Viimane puudus ühtib *Big Brotheri* teoorias kirjeldatud vaesuse põhjusega. Nagu universaalsete toetuste puhulgi, ei saa ka vajaduspõhiste rahaliste toetuste väljamaksmisel olla kindel, kas see raha kulutatakse sihipäraselt.

Et vältida rahaliste toetuste mittesihipärasest kasutamist, siis võib selle asemel toetada peresid alternatiivsete vajaduspõhiste vahenditega, milleks on mitterahalised toetused nagu näiteks toiduabi, meditsiiniabi, majutusabi, elektriarvete tasumine (Wu, Eamon 2009: 58). Paraku on ka sellel meetodil puudusi. Ühe Ameerikas läbi viidud uuringu kohaselt ei kasuta paljud lastega pered seda toetusvõimalust ära. Näiteks toiduabi toetust kasutas uuritava perioodil vaid 55-57% ja meditsiiniabi 74-79% toetuse saajaks klassifitseerinud lastega peredest. (Means-tested programs ... 2005: 14) See võib olla tingitud sellest, et abi saamise nimel tehtavad kulutused (nt transpordi- ja ajakulud) on suuremad kui abi väärtus ise. Samuti on täheldatud, et inimesed, kes abiprogrammides osalevad, tunnevad selle pärast häbi. (Remler, Glied 2003: 72) Üks põhilisemaid mitteosalemise põhjusi on infotõrge – inimesed ei ole teadlikud vastavatest abiprogrammidest, nende toetustest ja toetuse saamise reeglitest (Stuber, Kronebusch

2004: 512). Seega – kui toetus on väike, siis sellest saadav heaolu võib olla väiksem, kui selle nimel tehtavad pingutused ning inimesed pigem loobuvad sellest abist.

Eelnevalt kirjeldatud toetused iseloomustasid peaaesjalikumalt üht peretoetuste liiki, lapsetoetusi. Kuid lisaks lapsetoetustele makstakse ka lapse sünni toetust, rasedus- ja sünnitushüvitist ja vanemahüvitist. Kuna lapse sünd nõuab märkimisväärseid kulutusi: meditsiinilised kulutused ning samuti töötasust ilmajäämine raseduse lõpuperioodil ning lapse kasvatamise perioodil, siis selleks et kompenseerida peredele nende kulutused, mis kaasnevad järgneva generatsiooni kasvatamisega, on enamik arenenud riike kehtestanud sünnitoetuse ja vanemahüvitise. (Pressman 2011a: 7)

Sünnitoetus on fikseeritud toetus peredele, kui laps sünnib või on ta adopteeritud. Enamik riike maksab seda toetus kindla summana, aga mõnes riigis ka toetuspaketi kujul, mis sisaldab mähkmeid, kreeme ja lutte. Sünnitoetust antakse ühekordselt, kuid mõnes riigis on see jaotatud ka mitmele kuule. Enamasti makstakse sünnitoetusi vaesematele peredele, kuid mõnes riigis makstakse kõikidele peredele, sõltumata nende majanduslikust olukorrast. (*Ibid.*: 7-8)

Veelgi olulisem poliitika on vanemahüvitise maksmine. Vanemahüvitist makstakse emale või isale, et kompenseerida tema töölt saamata jäänud palk seoses sündinud lapse hoolitsemisega. Samuti võimaldab see pühendada ennast lapsele ning mitte töötama raha pärast samal perioodil. Kuigi paljud naised töötavad väikeste laste kõrvalt, siis seda ei peeta soovituslikuks. (*Ibid.*: 9) Uuringute kohaselt mõjub naise vahetu tööle minek peale sünnitamist naise tervisele halvasti – nad kannatavad väsimuse, depressiooni ja ärevuse all (Hyde *et al.* 1995: 257). Ka lapsele ei mõju varajane ema tööle minek hästi – see mõjub halvasti lapse tervisele ja arengule, lisaks on täheldatud ka laste käitumisprobleeme (Berger *et al.* 2005: F41-F42). Seega on vanemahüvitiste maksmise poliitika väga oluline ning peaks vanemaid motiveerima olema lapsega kodus tema esimes(t)el eluaasta(te)l mitte töötama samal ajal.

Vanemahüvitise maksmise poliitika on alguse saanud tänu suurenenud naiste tööhõives osalemisele ja sellest tingitud võimalike negatiivsete tagajärgede tõttu lastele. Esimesed sammud vanemahüvitise maksmise nimel tegi Saksamaa, 1883. aastal, mil seadustati rasedus- ja sünnituspuhkus. I maailmasõja ajaks olid juba 21 riiki kehtestanud

rasedus- ja sünnituspuhkuse poliitikad, mille kestus varieerus riigiti 4-12 nädala vahel ja 13 riiki ka tasustas seda. (Gauthier 1996, viidatud The politics ... 2009: 262 vahendusel) 1919. aastal võttis Rahvusvaheline Tööorganisatsioon (ILO) vastu esimese Rasedus- ja sünnituspuhkuse Kaitse Konventsioon, mis ratifitseeriti 33 riigi poolt ja mille järel hakati tasustama 12 nädalat rasedus- ja sünnituspuhkust (C003 – Maternity ... 2013). Järk-järgult laienes see ka paljudesse teistesse riikidesse. Ulatuslikum rasedus- ja sünnitushüvitiste maksmine toimus 1960-ndatel ja 1970-ndatel aastatel, kui Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsioon (OECD) kehtestas ajaliselt pikemad ja suurema töötasu asendusmääraga rasedus- ja sünnitushüvitised. (Kamerman, Gatenio 2002, viidatud The welfare... 2009: 113 vahendusel) Periood tõusis 12 nädalalt kuni 18 nädalani ja asendusmäär keskmiselt 60%-lt 70%-le. 1990. aastaks pakkusid kõige pikema perioodiga rasedus- ja sünnituspuhkust Soome ja Rootsi ning asendusmääraga 100% eelnevast sissetulekust pakkusid seitse riiki: Austria, Saksamaa, Luksemburg, Holland, Norra, Portugal ja Šveits. (Gauthier, Hatzius 1997: 299) Alles 1980-1990-ndatel aastatel hakati lisaks rasedus- ja sünnitushüvitisele maksuma ka vanemahüvitist. 1992. aastal andis Euroopa Liit (EL) korralduse 1998. aastaks tasustada 14-nädalane rasedus- ja sünnituspuhkus ning 3-kuuline lapsehoolduspuhkus. (Kamerman, Gatenio 2002, viidatud The welfare ... 2009: 113 vahendusel).

Lisaks rahaliselt makstavate peretoetuste kasutatakse perekondade rahalisel toetamisel veel maksuvabastusi. Peamiselt kasutatakse maksuvabastusi laste eest – iga laps annab perekonnale võimaluse vähendada selle perekonna maksustatava sissetuleku osa, mistõttu saab perekond vähem makse tasuda. Selle süsteemi peamine puudus on see, et madala sissetulekuga perekondadel on liiga väike (või olematu) maksustatav tulubaas, millelt nad makse maksavad ja hiljem maksusoodustust tagasi saavad, mistõttu saavad need pered riigilt vähem raha tagasi kui kõrgema sissetulekuga pered. Seega saavad vähem abi need pered, kes seda tegelikult rohkem vajaksid. (Pressman 2011b: 329)

Kuigi kõik peredele suunatud rahalised toetused ei ole mõeldud vaid vaesuse leevendamiseks, siis siiski on nende abil seda võimalik teha. Seda, kui palju peretoetused laste vaesust alandavad, on võimalik mõõta mitmel erineval moel.

Euroopa Sotsiaalolukorra Vaatlusjaam (SSO) eristab kolme meetodit, kuidas mõõta erinevate poliitikate efektiivsust laste vaesuse vähendamisel (Child poverty ... 2008: 37-38).

1. Kirjeldav-intuiitivne meetod, mis analüüsib trende ja poliitika muutusi makro tasandil (sageli mõõdetakse vaesuse määrade seoseid kulutustasemete ja vanemate tööhõive vahel).
2. Reaalset olukorda mõõtvad meetodid, mis põhinevad vaesuse määrade võrdlemisel enne ja pärast ülekandeid. Selle meetodi rakendamisel kasutatakse peamiselt mikrosimulatsiooni mudelit, mis on arendatud selliselt, et ta võtaks võimalikult täpselt arvesse maksusüsteemi detailsust, kuid ei arvesta käitumuslikke muutusi tulenevalt maksusüsteemi muudatustest.
3. Käitumuslikud analüüsid, mis põhinevad paneelandmetel ja üritavad välja selgitada tegelikku poliitika muudatuste tagajärge. See on keerukas ja väga mahukas meetod, mille puhul on kahtluse alla seatud selle usaldusväärsus pikemaajaliselt.

Käesoleva töö empiirilises osas mõõdetakse peretoetuste efektiivsust laste vaesuse vähendamisele kirjeldava-intuiitivse meetodi abil.

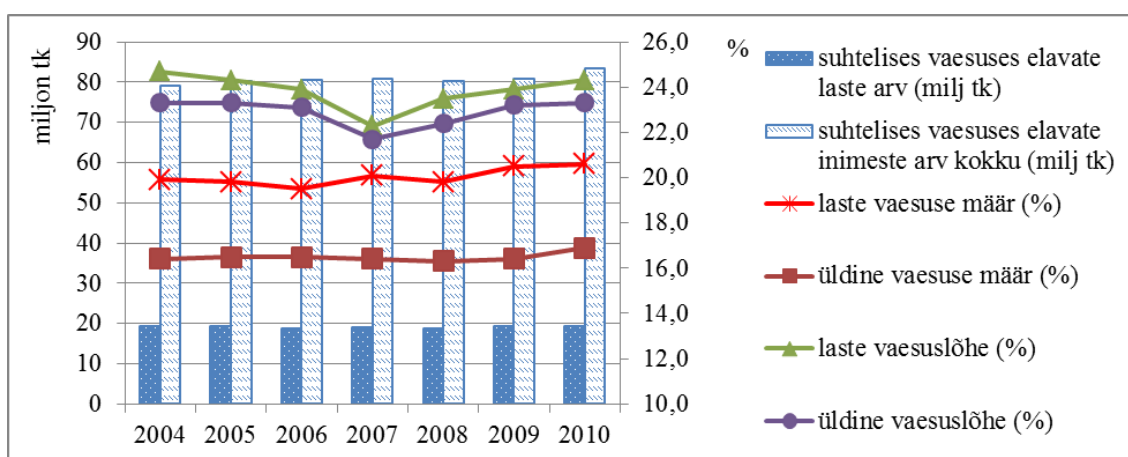
Kokkuvõttes saab öelda, et peretoetusi on läbi ajaloo erinevatel eesmärkidel makstud – iibe suurendamiseks, peredele rahalise abi pakkumiseks laste kasvatamisel ja ka vaesuse leevendamiseks. Heaoluriike, kes toetusi maksavad, on nelja tüüpi, sõltuvalt sellest, kas makstakse universaalseid (kõikidele peredele suunatud, sõltumata sissetulekust) või vajaduspõhiseid (madala sissetulekuga peredele, sissetulekust sõltuvad) toetusi ning kas toetuse saamise eelduseks peab olema ka eelnevalt töötanud (tööhõivest sõltuvad universaalsed või vajaduspõhised toetused). Vastavad heaoluriikide tüübid on universalistlikud, liberaalsed või konservatiivsed ja lõunapoolsed heaoluriigid.

Seda, millises olukorras on laste vaesus Euroopa riikides, milliseid toetuste süsteeme neis riikides rakendatakse ja kui oluliselt peretoetused vähendavad laste vaesust, sellest räägib peatükk 2.

2. VAESUS JA PERETOETUSED EUROOPAS

2.1. Ülevaade Euroopa riikide laste vaesusest

Euroopa Liidu riikides elas 2010. aastal kokku u 502 miljonit inimest, kellest lapsed (0-17 aastased) moodustasid kokku peaaegu 95 miljonit last ehk peaaegu 19% kogu rahvastikust. Kui kogu rahvastiku seas oli suhteline vaesus 16,9%, siis laste seas oli see 20,6% ehk siis üle 19 miljoni lapse elas suhtelises vaesuses. Vaesuslõhe ehk suhtelises vaesuses olevate inimeste mediaansissetuleku kaugus suhelisest vaesuspiirist oli üldises arvestuses 23,3% ja laste oma 24,3%. (Eurostat 2013) Vaesuses elavate laste arv, suhteline vaesuse määr ja vaesuslõhe võrreldes üldise vaesuses elavate inimeste vastavate näitajatega on välja toodud joonisel 1. Nagu näha, siis on vaesuse määr neil aastatel olnud muutlik, olles viimastel aastatel kõige kõrgem antud perioodis nii laste kui ka üldises võrdluses. Kuigi viimastel aastatel on rõhutatud, et vaesusega võitlemine on üks tähtsamaid poliitilisi eesmärke ja et vaesust tuleb oluliselt vähendada, siis joonist vaadates see muutliku vaesuse määra tõttu välja ei paista.

Joonis 1. Suhtelises vaesuses elavate inimeste arv, vaesuse määr ja vaesuslõhe Euroopa Liidu riikides 2004-2010 a., (milj tk ja %). Allikas: (Eurostat 2013); autori koostatud.

2004-2010 aastatel kõikus Euroopa Liidu riikides keskmine laste suhteline vaesuse määr 19,5% (2006. a.) ja 20,6% (2010. a.) vahel, vaesuslõhe oli vahemikus 22,3%

(2007. a.) kuni 24,7% (2004. a.) ning vaeste laste arv kõikus 18,7 (2006. a.) ja 19,3 (2010. a.) miljoni vahel. Eestis on laste suhteline vaesuse määr varieerunud 17,1% (2008. a.) ja 23% (2004. a.) vahel, vaesuslõhe 19,7% (2008. a.) ja 30,1% (2004. a.) vahel ning vaeste laste arv samade aastate vahel 43 000-st kuni 59 000. Vaeste arvu ja osakaalu (EL keskmine näitaja) kasv 2009. aastast võib olla põhjendatud ülemaailmse majanduskriisiga. Samas kui vaadata EL SKP juurdekasvutempot 2010. aastal võrreldes 2009. aastaga, siis on see positiivne, mille järgi võiks oletada, et majanduslik olukord läks paremaks, kuid ilmselt jõudis see ajalise nihkega vaesematesse perekondadesse. Kuna aga vaesuse statistika peale 2010. aastat ei ole avalikult kättesaadav, siis ei ole võimalik praeguses töös öelda, milline on laste vaesuse olukord peale majanduskriisi.

Laste suhteline vaesuse määr Euroopa riikide lõikes (EL 27 liikmesriiki + Island, Norra, Šveits ja Horvaatia) 2004-2010 aastatel on välja toodud lisas 1 ning suhteline vaesuslõhe lisas 2. Kui neid näitajaid riikide lõikes üle aastate vaadata, siis on raske välja tuua mingit üldist trendi riigi siseselt, kuna kõikides riikides on see olnud kord kasvav ja kord kahanev (pidevat langust või tõusu ei saa täheldada). Kui võrrelda riike omavahel, siis enamasti saab öelda, et viimastel aastatel on enamikes riikides toimunud vaesuse määrade ja vaesuslõhede suurenemine. Laste vaesuse määrad on alati madalad olnud Põhjamaades (Taanis, Soomes, Islandil, Norras) ja kõrged pigem Ida-Euroopa (Rumeenia, Läti, Leedu, Poola) ning Lõuna-Euroopa (Bulgaaria, Kreeka, Hispaania, Itaalia, Portugal) riikides. Kesk- ja Lääne-Euroopa riikides on võrreldes teiste riikidega säilinud alati keskmine tase.

Läbi aastate kõikide riikide aritmeetiliseks keskmiseks laste vaesuse määraks kujunes 18,4% ja vaesuslõheks 22,1%. Eestis on keskmine vaesuse määr neil aastatel olnud 19,2% ja keskmine vaesuslõhe 26,1% ehk näitajad on kehvemad kui Euroopas keskmiselt. Järgnevas tabelis 2 on võimalik näha, mitmel riigil konkreetsel aastal oli vaesuse määr ja vaesuslõhe Euroopa riikide keskmisega sama kõrge või kõrgem ja mitmel riigil madalam.

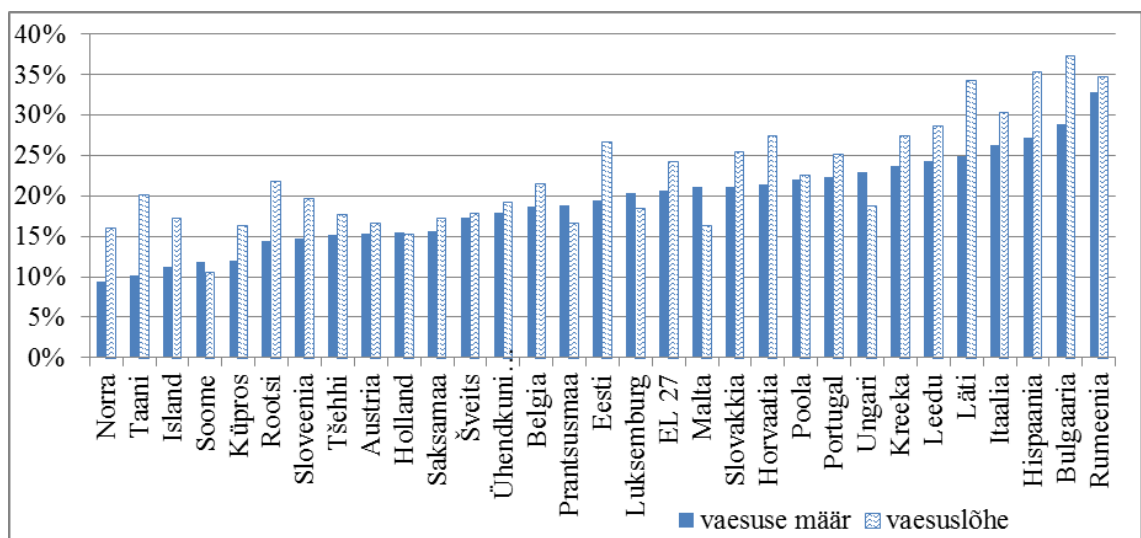
Tabel 2. Euroopa riikide arvuline jaotus keskmise laste vaesuse määra ja vaesuslõhe alusel 2004-2010 a.

Näitaja	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
vaesuse määr $\geq$ 18,4% (tk)	14	13	14	14	17	16	17
vaesuse määr $<$ 18,4% (tk)	15	16	16	17	14	15	13
kokku riike vaatluses (tk)	29	29	30	31	31	31	30
vaesuse määr $\geq$ 18,4% osakaal (%)	48	45	47	45	55	52	57
vaesuslõhe $\geq$ 22,2% (tk)	13	11	10	11	12	13	12
vaesuslõhe $<$ 22,2% (tk)	16	18	20	20	19	18	18
kokku riike vaatluses (tk)	29	29	30	31	31	31	30
vaesuslõhe $\geq$ 22,2% osakaal (%)	45	38	33	35	39	42	40

Allikas: (Eurostat 2013); autori arvutused.

Tabelist on näha, et keskmisest kõrgema vaesusmääraga riikide osakaal on 2008-2010 aastatel suurenenud võrreldes varasemate aastatega ning keskmisest kõrgema vaesuslõhega riikide osakaal 2007. aastast tõusnud ning 2010. aastal taas langenud.

2010. aasta laste suhtelised vaesuse määrad ja vaesuslõhed riikide kaupa on joonisel 2 (reastatud vaesuse määra järgi kasvavalt).

Joonis 2. Laste vaesuse määr ja vaesuslõhe Euroopa riikide lõikes 2010. a.; (%).

Allikas: (Eurostat 2013); autori koostatud.

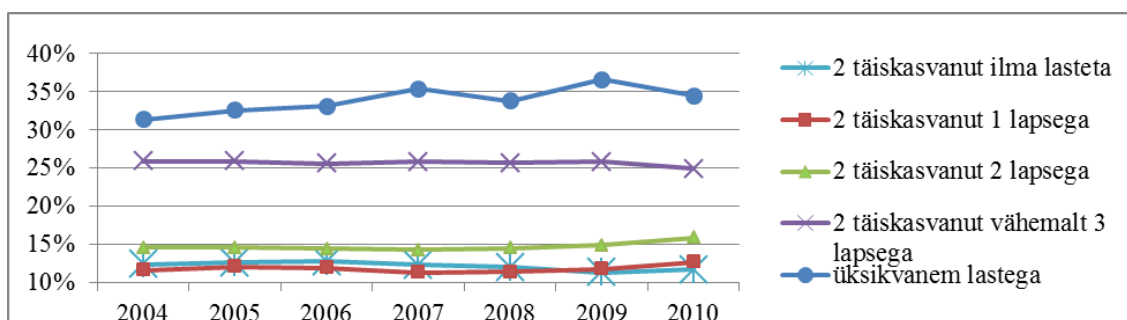
Jooniselt on näha, et madalamate laste vaesusega riikide hulgas on Norra, Taani, Island, Soome ja Küpros (vahemikus 9,4%-12%) ning kõrgemate vaesusega riikideks on Läti, Itaali, Hispaania, Bulgaaria ja Rumeenia (vahemikus 25%-32,9%). Vaesuslõhed on

madalaimad Soomes, Hollandis, Norras, Küprosel ja Maltal (10,5%-16,3%) ning kõrgeimad täpselt samades riikides, kus olid kõige kõrgemad vaesuse määrad (vahemikus 30,4%-37,3%). Nagu näha, siis erinevad madalaimate ja kõrgeimate vaesuse määrade ja vaesuslõhedega riikide näitajad rohkem kui kaks korda, mis teeb nende näitajate varieeruvuse riikide vahel väga ulatuslikuks. Eesti oli nende 31 riigi seas suhtelise vaesuse määra poolest 16. kohal, olles paremal positsioonil kui EL keskmiselt. Vaesuslõhe võrdluses asetsesime EL-st halvemal, 23. kohal, mis näitab, et Eestis elavad vaesed lapsed on suhteliselt suuremas vaesuses kui EL lapsed.

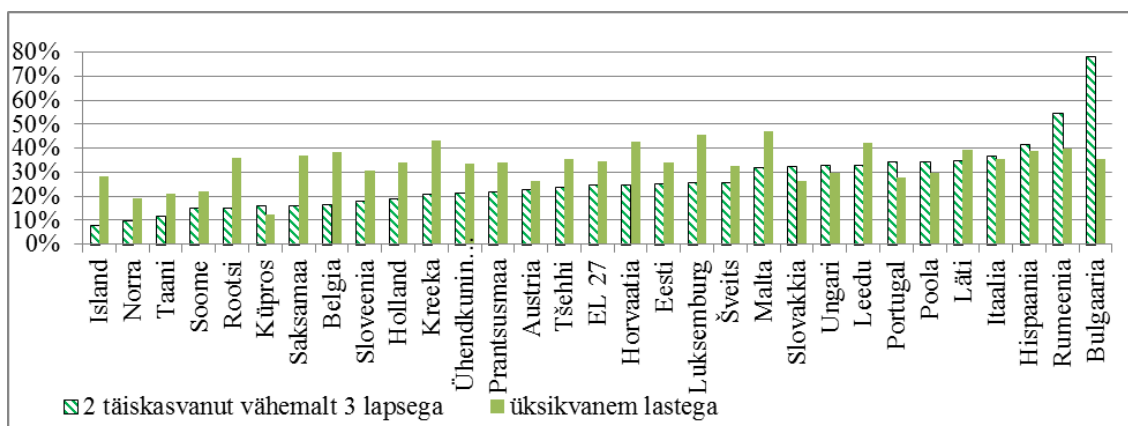
Kui võrrelda lasteta ja lastega leibkondade vaesuse määrasid, siis teoreetilise eelduse kohaselt (vt peatükk 1.1.) peaks leibkondade vaesuse määr kasvama laste arvu kasvuga. 2010. aastal moodustasid Euroopa Liidu riikides kahe täiskasvanuga ja ühe lapsega leibkonnad kõikidest leibkondadest 9,5%; kahe lapsega leibkonnad 10,2% ja kolme või enama lapsega leibkonnad 2,9%. Vaesuse määrad neis leibkonnatüüpides olid vastavalt 12,7%; 15,9% ja 24,9% ehk selline tulemus vastab teoreetilistele eeldustele.

Joonisel 3 on toodud leibkondade vaesuse määrad erinevate leibkonnatüüpide puhul. Jooniselt on näha, et laste arvu kasvades kasvab ka vaesuse määr (välja arvatud 2004-2008 aastatel, mil kahe täiskasvanuga ilma lasteta leibkonna vaesuse määr oli kõrgem kui kahe täiskasvanu ja ühe lapsega leibkonna vaesuse määr). Kui kahe täiskasvanu ja kuni kahe lapsega leibkondades on vaesuse määr enamasti alla 15%, siis vähemalt kolme lapsega leibkondades on vaesuses juba iga neljas pere. Küll aga on viimaste olukord viimastel aastatel paranenud. Kõige kõrgem vaesus on aga neis leibkondades, kus lapsi kasvatab vaid üks vanem – iga kolmas seda tüüpi leibkond elab suhtelises vaesuses.

Joonis 3. Vaesuse määr erinevates leibkonna tüüpides Euroopa Liidu riikides 2004-2010 a.; (%). Allikas: (Eurostat 2013); autori koostatud.

Kui võrrelda Euroopa riike kahe kõige suuremas riskigrupis oleva leibkonnatüübi järgi – 1) kaks täiskasvanut vähemalt kolme lapsega ja 2) üksikvanem lastega – siis selgub, et erinevused on väga suured (vt joonis 4). Joonisel on riigid reastatud kasvavalt kahe täiskasvanu vähemalt kolme lapsega leibkondade vaesuse määrade järgi.

Joonis 4. Erinevate leibkonnatüüpide vaesuse määrad Euroopa riikide lõikes 2010. a.; (%). Allikas: (Eurostat 2013); autori koostatud.

Kui kõige madalam vähemalt kolme lapsega leibkonna suhteline vaesuse määr oli Islandil, vaid 8%, siis kõige kõrgem vastav määr oli Bulgaarias, 78,2%, ehk vahe Islandiga oli peaaegu 10-kordne. Üle kolmveerandi Bulgaaria seda tüüpi leibkondadest elab vaesuses. Ka enne 2010. aastat on Bulgaarias vähemalt kolme lapsega leibkondade vaesuse määr olnud väga kõrge, kuigi jäi natuke madalamale tasemele 2010. aasta tasemest. Ka kõik ülejäänud riigid on oluliselt madalama vähemalt kolme lapsega leibkonna vaesuse taseme poolest. Eestis oli see näitaja 25,4%, millega paiknesime reastuses natuke kõrgemal EL keskmisest. Samas näiteks üksikvanem lastega ei ole Bulgaarias nii kõrge riskitasemega, kuna vastav vaesuse määr on 35,4%, olles vaid natukene kõrgem Euroopa Liidu keskmisest tasemest. Enamustes teistes riikides on nende kahe leibkonnatüübi võrdluses just üksikvanem lastega kõrgemas suhtelises vaesuses. Kõige madalam vaesuse määr antud grupis oli Küprosel (vaid 12,5%), järgmisena Norra (19,1%) ning kõige kõrgem vaesuse määr oli Maltal (47,2%). Jällegi on vahe kõige madalama ja kõrgema näitaja vahel peaaegu neljakordne. Eestis oli üksikvanemaga lastega leibkondade vaesuse määr 34,2% ehk EL keskmisest veidike madalam.

Keskmine suurperede (kaks täiskasvanut vähemalt kolme lapsega) keskmine vaesuse määr läbi aastate Euroopa riikides oli 26,2% ning keskmine üksikvanema lastega

leibkondade vaesuse määr 33,6%. Eesti keskmine oli vastavalt 23,4% ja 38,9%. Tabelist 3 saab näha riskigrupis olevate leibkondade arvulist jaotust lähtudes sellest, kas valitud aastal oli vaesus keskmisest madalam või kõrgem.

Tabel 3. Euroopa riikide arvuline jaotus keskmise suurperede ja üksikvanem lastega leibkonna vaesuse määra alusel 2004-2010 a.

Näitaja	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
suurperede vaesuse määr $\geq 26,2\%$ (tk)	9	10	12	14	17	13	11
suurperede vaesuse määr $< 26,2\%$ (tk)	19	19	18	17	14	18	19
kokku riike vaatluses (tk)	28	29	30	31	31	31	30
suurperede vaesuse määr $\geq 26,2\%$ osakaal (%)	32	34	40	45	55	42	37
üksikvanemaga vaesuse määr $\geq 33,6\%$ (tk)	12	13	15	17	15	16	17
üksikvanemaga vaesuse määr $< 33,6\%$ (tk)	16	16	14	14	16	15	13
kokku riike vaatluses (tk)	28	29	29	31	31	31	30
üksikvanemaga vaesuse määr $\geq 33,6\%$ osakaal (%)	43	45	52	55	48	52	57

Allikas: (Eurostat 2013); autori arvutused.

Nende andmete põhjal saab öelda, et alates 2009. aastast on suurperede arv, kelle vaesuse määr on keskmisest kõrgem, vähenenud. Paraku aga on alates 2009. aastast tõusnud üksikvanem lastega leibkondade arv, kelle vaesuse määr on keskmisest kõrgem. Riikide vahelisel suurperede vaesuse määrade võrdlusel ilmneb taas, et madalamate ja kõrgemate määradega paistab silma täpselt sama riikide jaotus nagu lapse vaesuse määrade võrdluseski. Üksikvanemaga perede vaesuse võrdlemisel aga on vaesemate riikide jaotuses muutused (vähemvaesed on endiselt Põhjamaad) – vaesemate hulka kuuluvad endiselt Leedu ja Hispaania, kuid lisandunud on Tšehhi, Eesti, Luksemburg, Malta ja Ühendkuningriik.

Euroopa riikide leibkondade suhteline vaesuse määr leibkonna tüüpide lõikes aastatel 2004-2010 on detailsemalt näha lisa 3.

Järgnevas tabelis 4 on kokkuvõtlikult välja toodud 2010. aasta suurimad ja väikseimad vaesuse määrad ja maksimumväärtuse suhe miinimumväärtusesse erinevate vaesuse/leibkonna gruppide lõikes.

Tabel 4. Suhtelise vaesuse määrade maksimum- ja miinimummäärad erinevate vaesuse/leibkonna gruppide lõikes Euroopa riikides 2010. aastal

Vaesuse määr vaesuse/leibkonna gruppides	Maksimum		Miinimum		Maksimum/ miinimum
	%	Riik	%	Riik	
üldine vaesus	22,3	Bulgaaria	9,2	Island	2,4
laste vaesus	32,9	Rumeenia	9,4	Norra	3,5
2 täiskasvanut lasteta	24,5	Horvaatia	3,6	Norra	6,8
2 täiskasvanut 1 lapsega	18,2	Rumeenia	4,5	Holland	4,0
2 täiskasvanut 2 lapsega	26,7	Rumeenia	2,9	Norra	9,2
2 täiskasvanut vähemalt 3 lapsega	78,2	Bulgaaria	8,0	Island	9,8
üksikvanem lastega	47,2	Malta	12,5	Küpros	3,8

Allikas: (Eurostat 2013); autori arvutused.

Tabeli tulemustest selgub, et kõige väiksem riikide vaheline erinevus on üldisel vaesuse määral (vahe 2,4 kordne) ning mida rohkem lapsi perre tuleb, seda suuremaks muutuvad ka riikide vahelised erinevused suurima ja väikseima vaesuse määrade väärtuste vahel.

Kokkuvõttes võib laste vaesuse kohta Euroopas öelda järgmist: laste vaesus on läbi aastate püsinud oluliste muutusteta väga kõrgel tasemel (iga viies laps on vaene) ning olnud kõrgem kui üldine vaesuse tase; riikide laste vaesuse määrad erinevad üksteisest kohati rohkem kui kaks korda; laste arvu kasvuga tõuseb ka leibkonna vaesus; riikide vaheline suurperede vaesus Euroopas erineb kohati peaaegu kuni kümme korda ning üksikvanemaga leibkondade vaesus peaaegu neli korda; iga neljas leibkond, kuhu kuulub kaks täiskasvanut ja vähemalt kolm last, elab vaesuses; iga kolmas leibkond, kuhu kuulub üksikvanem lastega, elab vaesuses. Seega, need arvud ei peegelda pelgalt statistilisi numbreid, vaid see näitab, et olukorra parandamiseks tuleks tõsisemalt midagi ette võtta ja pöörama senisest veelgi enam tähelepanu laste vaesuse vähendamisele ja seda eriti veel suurperede ja üksikvanemaga perede tasandil.

Ühe võimaliku vaesuse leevendajana käsitletakse töös peretoetuste maksmist (lähtudes alapeatükist 1.2.). Enne, kui selgitatakse välja, kas aastatel 2004-2010 oli peretoetustel mingit rolli vaesuse vähenemisel, tuleks vaadata, milliseid peretoetuste poliitikaid on Euroopa riikides rakendatud ning millised on olnud kulutused perekondadele. Järgmine alapeatükk annabki sellest ülevaate.

2.2. Ülevaade Euroopa riikide peretoetuste süsteemidest ja maksmisest

Järgnev ülevaade Euroopa riikides makstavatest peretoetustest on tehtud Missoci andmebaasi põhjal (Missoc comparative ... 2013). Kõikide riikide andmed on 01.07.2012 seisuga². Võrdluses kajastatakse peamiselt üldisi lapsetoetusi, üksikvanemaga lapse toetusi, lapse kasvatamise toetusi (sh vanemahüvitis), rasedus- ja sünnitushüvitiisi, sünnitoetusi ja lapsehoiu toetusi. Lisaks neile toetustele makstakse riikides ka üksikuid muid toetusi (nt majutustoetus, koduabi, puudega lapse toetus jms), kuid nende spetsiifilisusest ja vähemakstavusest tingituna neid põhjalikumalt ei kirjeldata. Samuti ei ole vaatluse all peatükis 1.3. nimetatud maksusoodustused.

Kõigepealt tuleb juttu üldisest lapsetoetusest. **Üldine lapsetoetus** on kõige levinum peretoetuste liik, seda makstakse igas vaatlusaluses riigis ja kulud sellele moodustavad kõige suurema osa kõikidest makstavatest peretoetustest. Lapsetoetus on kõikides riikides vaid rahaliselt makstav. Toetused varieeruvad riigiti suuresti oma suuruse ja tingimuste poolest. Tingimuste osas võib tuua välja järgmised erinevused: toetussüsteem (vajaduspõhine, universaalne, tööhõive põhine, kombinatsioon vähemalt kahest eelnevast), rahastamine (riigi ja/või tööandja poolt), laste arv peres, lapse järjekorra number peres, lapse vanus, lapse/vanema(te) elukoht, toetuste regulaarne indekseerimine.

Vajaduspõhiseid toetussüsteeme rakendatakse vaid Sloveenias, Küprosel, Maltal ja Portugalis; universaalseid toetussüsteeme Austrias, Taanis, Rumeenias, Hollandis (lisatoetused nende nelja puhul vajaduspõhised), Bulgaarias, Eestis, Soomes, Prantsusmaal, Saksamaal, Ungaris, Iirimaa, Lätis, Liechtensteinis, Luksemburgis, Norras, Slovakkias, Rootsis, Šveitsis, Ühendkuningriikides, Leedus, Poolas, Tšehhis, Islandil (toetust vähendatakse, kui sissetulek ületab kindla piiri) ja Hispaanias (viimase nelja puhul kuni kindla sissetulekuni); tööhõivepõhised toetussüsteeme Belgias, Kreekas (mõlemas hõive korral universaalsed) ja Itaalias (kombineeritud vajaduspõhisege). Toetussüsteemide võrdlusel võib välja tuua erinevused ja sarnasused võrreldes Esping-Aderseni (1990) heaolu mudelite jaotusega: nii nagu ta käsitles

---

² Missoci andmebaasi uuendatakse kaks korda aastas, kuid uusimad, 01.01.2013 seisuga andmed, ei ole töö kirjutamise hetkeks veel kättesaadavad.

Põhjamaid universalistlike riikidega, nii nad seal ka kajastuvad (universaalsete süsteemide seas on nii Soome, Rootsi, Norra, Island kui ka Taani); liberaalseteks riikideks (vajaduspõhiste süsteemidega) pidas Esping-Andersen näiteks Iirimaa ja Ühendkuningriiki, kuid viimased pakuvad hoopis universaalseid toetusi; tööhõivepõhised toetussüsteemid, mis on iseloomulikud konservatiivsetele ja lõunapoolsetele heaolumudelitele, hõlmavad kolme riiki, mida ka Esping-Andersen pidas sinna kuuluvaks (Belgia, Kreeka, Itaalia), kuid ei hõlma paljusid teisi riike, mida Esping-Andersen pidas sinna kuuluvaks (Saksamaa, Austria, Prantsusmaa, Luksemburg, Holland, Portugal, Hispaania). Seega lastetoetuste maksimisele toetussüsteemi võrreldes võib öelda, et praktika ja teooria ei pea päris 100% paika.

Rahastamine toimub enamasti riigi eelarve kaudu, milleks vajalikud vahendid kogutakse maksudest. On ka mõned üksikud erandid: Austrias makstakse lisaks maksudest laekuvatele vahenditele ka läbi tööandjate sissemaksete; Belgias, Prantsusmaal ja Liechtensteinis läbi sotsiaalkindlustussüsteemi ning tööandjate sissemaksete; Itaalias ja Šveitsis ainult läbi tööandjate sissemaksete. Kõik nimetatud riigid kuuluvad konservatiivse heaolumudeliga riikide hulka, mis teoreetiliste eelduste kohaselt peaksidki olema seotud tööpanusega, riik sekkub vaid äärmisel juhul.

Väga paljudes riikides sõltub lapsetoetuse suurus laste arvust või lapse järjekorra numbrist peres. Enamasti selliste riikide puhul laste arvu kasvul tõuseb toetus ühe lapse kohta, välja arvatud mõni üksik erand (Holland ja Ühendkuningriik). Laste arvu ja toetuse suuruse vaheline positiivne seos soodustab suurperede teket ja suurperede paremat majanduslikku olukorda, sest teada on, et laste arvu kasvades väheneb sissetulek ühe leibkonnaliikme kohta ja kui toetuste maksimine on progressiivne, siis parandab see suurperede olukorda rohkem kui süsteem, kus laste arvu kasvuga on toetus iga järgneva lapse kohta väiksem. Seega peaks selline progressiivne toetussüsteem vähendama laste vaesust (ja eriti ka suurperede vaesust) efektiivsemalt kui regressiivne süsteem. Riigid, kus toetuse suurus on ühesugune, sõltumata laste arvust peres, on Bulgaaria, Tšehhi, Taani, Läti, Norra, Slovakkia, Hispaania ja Šveits. Neist mõnes riigis on aga suurperede vaesus läbi aastate olnud väga kõrgel tasemel (Bulgaarias, Lätis ja Hispaanias), kuigi tuleks rõhku panna just seda liiki perede vaesuse leevendamisele. Ülejäänud riikides sõltub toetus laste arvust.

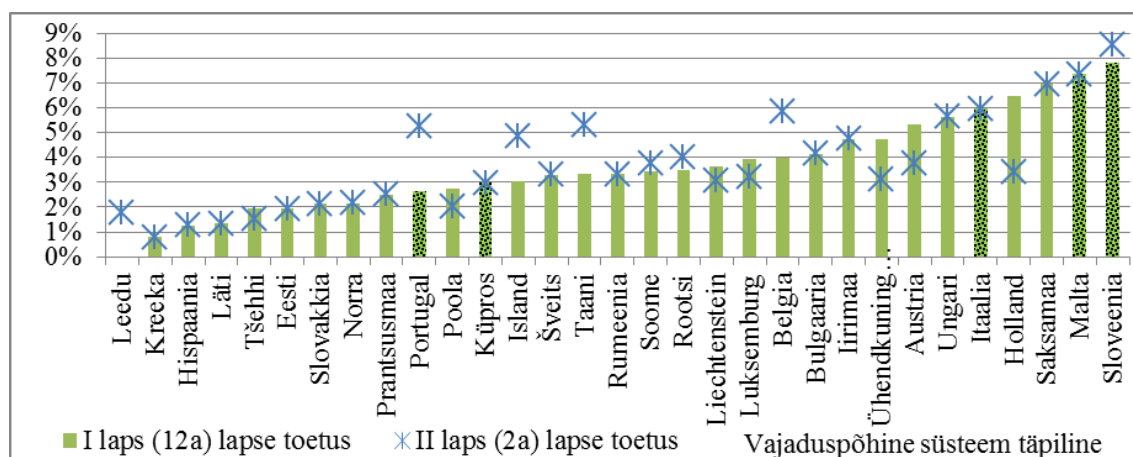
Samuti sõltub lapsetoetuse suurus laste vanusest (20 riigis). Mõnes riigis makstakse nooremate laste eest suuremat lastetoetust, mõnes vastupidi – väiksemat, paljudes riikides aga ei sõltu toetuse suurus lapse vanusest. Enamikes riikides makstakse lapsetoetusi laste eest, kes on kuni 18 aastased (mõnedes riikides on ülemine piir ka vahemikus 15-17, mõnes üksikus ka 19-20) ning enamikes riikides tõstetakse seda piiri, kui laps jätkab õpinguid. Kõige rangem on vanuseline ülemmäär Leedus, kus 1-2 lapsega peres saab toetusi vaid kuni lapse kuue aastaseks saamiseni (vähemalt kolme lapsega peres on ülempiir kuni 18 aastat). Ülejäänud riikides on vanuseline ülempiir vähemalt 15 aastat.

Toetuse suurus võib sõltuda ka elukoha piirkonnast. Näiteks Šveitsis makstakse madaliku ja mägisemates regioonides erineva suurusega toetusi. Lisaks pakuvad riikide kohalikud omavalitsused riigisisest täiendavalt riigitoetustele veel erinevaid lapsetoetusi. Kuid neid toetussüsteeme käesolevas töös seadusandliku poole pealt ei kirjeldata. Küll aga moodustavad Eurostati peretoetuste rahalised andmed ka kohalike omavalitsuste (mitte vaid riigi) poolt makstavaid toetusi, mille põhjal uuritakse järgnevas alapeatükis vaesuse leevendamist (kuna neist andmetes ei saa eraldi välja võtta vaid riigi poolt makstavaid toetusi).

Suurem osa riike seob peretoetused (sh lapsetoetused) mingi kindla indeksiga või vaatab toetuste suurused üle regulaarselt kindla aja tagant. 12 riiki on kehtestanud konkreetse tingimuse toetuste automaatse muutuse suhtes. Nende riikide hulka kuuluvad Belgia, Küpros, Taani, Soome (vaid puudega lapse toetus ja elatustoetus), Prantsusmaa, Itaalia, Norra (vaid elatustoetus), Rumeenia, Sloveenia, Šveits, Holland ja Ühendkuningriik. Enim levinud meetod toetuste indekseerimiseks on tarbijahinnaindeksi muutus kindla perioodi jooksul (seda kasutavad näiteks Belgia, Küpros, Prantsusmaa, Itaalia, Šveits), samuti võib see sõltuda ka mõnest teisest hinnaindeksist (Sloveenias näiteks esmatarbekaupade hinnaindeks) või muust tegurist (Hollandis näiteks palkade muutusest). Toetuste suuruste regulaarne ülevaatamine ja ümberhindamine on eriti vajalik kiire inflatsioonitempoga riikides, et säiliks toetuste sarnane ostujõud alates ajast, mil toetuse suurus paika pandi. Kui riigis on elukallidus alates toetusmäära paikapanemise ajast oluliselt muutunud, siis oleks vajalik ka toetused regulaarselt üle vaadata. Näiteks makstakse kiire inflatsioonitempoga Eestis juba alates 2004. aastast pere esimese ja teise lapse eest 19,18 eurot (enne 01.01.2011 300 krooni) (2004. aasta

riigieelarve, 2013. aasta riigieelarve seadus ja Riiklike peretoetuste seadus). Kui Eesti kasutaks sarnaselt nt Belgiaga toetuste sõltuvust tarbijahinnaindeksist, siis peaks selle toetuse suurus olema praegu³ 27,54 eurot, sest tarbijahinnaindeks on selle aja jooksul tõusnud 43,6% (Tarbijahinnaindeksi kalkulaator 2013).

Toetuste suurused on riigiti väga erinevad varieerudes lapse kohta kuus 11 eurost (Lätis) kuni 361,82 euronit (Luksemburgis, vähemalt nelja lapse korral). Loomulikult tuleb arvestada ka erinevate elatustasemetega riikide vahel. Joonisel 5 esitatud lapsetoetuste suurused 2012. aastal. Riikide paremaks võrdluseks on lisatud keskmise leibkonna tüüpi lapsetoetuse suurus võrreldes selle riigi SKP-ga elaniku kohta⁴ (ühe kuu kohta). Keskmise leibkonna tüübina käsitleb autor leibkonda, kuhu kuulub kaks vanemat ja kaks last (kuna selline leibkonna tüüp on Euroopa riikides kõige rohkem esindatud) ning laste vanusteks on 12 aastane ja kahe aastane (autori poolt juhuslikult valitud, et oleks esindatud alla kolme aastane väikelaps ja üle 10 aastane laps); mõlemad vanemad töötavad (kui on tööhõive põhine süsteem) ning teenivad madalaimat võimalikku tulu. Riigid on reastatud 12 aastase lapse toetuse järgi kasvavas järjekorras.

Joonis 5. Kuine lapsetoetus 12 aastase ja 2 aastase lapse eest Euroopa riikides 2012 ja 2011. a. andmete põhjal; (% SKP-st elaniku kohta). Allikas: (Eurostat 2013; Missoc comparative ... 2013); autori koostatud.

Nagu näha, makstakse 12-aastase lapse toetuse võrdluses kõige väiksemat toetust Leedus (0%, sest leibkonnas vaid kaks last) ja kõige suuremat Sloveenias (7,8%).

³ Aprilli seisuga 2013. a. ja eeldusel, et toetuse suuruse reguleerimise kuul on võrreldud eelmise kalendriaasta tarbijahinnaindeksi muutumist üle-eelmise aasta tarbijahinnaindeksiga.

⁴ SKP elaniku kohta andmed on võetud Eurostatist ja käivad 2011. aasta kohta, va Rumeenia 2010. a. ja Liechtenstein 2009. a., kuna 2011. a. ei olnud kättesaadavad.

Euroopa riikide keskmine toetus 12-aastase lapse eest on 3,6% SKP-st inimese kohta. Kahe aastase lapse toetuse võrdluses makstakse kõige väiksemat toetust seda liiki perekonnas Kreekas (vaid 0,8% SKP-st inimese kohta) ning kõige suuremat taas Sloveenias (8,5%). Sloveenia toetussüsteem on vajaduspõhine ja toetused varieeruvad väga detailselt jagatud sissetuleku klasside järgi (võrreldes väga paljude teiste riikidega paistabki Sloveenia silma sissetulekute jaotamise detailsusega, vt täpsemalt lisa 4). Kas nüüd just põhjaliku vajaduse mõõtmise pärast (mida nad on teinud ka aastatel 2004-2010), kuid Sloveenia laste vaesus on läbi aastate püsinud oluliselt madalamal tasemel kui Euroopa Liidu riikide keskmine tase (11,2%-14,7% vs 19,5%-20,6%). Keskmiselt makstakse Euroopa riikides selle leibkonna tüüpi korral kahe aastase lapse eest 3,7% SKP-st inimese kohta. Eesti seda tüüpi perekonna mõlema vanuse toetus on 1,9% SKP-st inimese kohta, olles riikide arvestuses alates madalaimast 5.-6. kohal. Joonist vaadates (täpiliselt märgistatud postid) saab üldiselt öelda, et suurimaid toetusi maksavad vajaduspõhiste toetussüsteemidega riigid, kuid samas ei saa seda öelda, et see oleks üldreegel, kuna Portugal ja Küpros asuvad pigem väiksemate toetuste suurusega riikide hulgas. Lisas 4 on pikemalt välja toodud kõikide riikide lapsetoetuste suurused ja selgitused.

Lastele, keda kasvatab üksikvanem, on enamikes riikides ette nähtud eraldi üksikvanema toetused. Üksikvanemaga leibkondadele mõeldud toetused parandavad seda tüüpi perekondade majanduslikku olukorda, eriti arvestades, et üksikvanematega leibkondade vaesus on väga kõrge (vt ptk 2.1.). Üksikvanema toetusi ei maksta 11 riigis 31-st: Slovakkias, Hispaanias, Rootsis, Šveitsis, Hollandis, Bulgaarias, Tšehhis, Saksamaal, Leedus, Lätis ja Luksemburgis, ülejäänud 20-s riigis makstakse. Nimetatud riikidest on üksikvanemate vaesus teiste riikidega võrreldes väga kõrge alati (2004-2010 a.) olnud aga Hispaanias, Leedus, Tšehhis ja Luksemburgis. Seega võiksid need riigid teiste riikide eeskujul üksikvanema toetusi maksta, et parandada üksikvanemaga leibkondade vaesuse olukorda. Kui kõigile leibkonnatüüpidele mõeldud lapsetoetused olid enamikes riikides universaalse süsteemiga, siis üksikvanemate toetuste hulgas on näha vajaduspõhise süsteemi suurenemist. Nii mõnigi riik, kes muidu maksab universaalseid toetusi, maksab üksikvanemate puhul vajaduspõhiseid toetusi (nt Austria, Poola, Iirimaa). Täpsema ülevaate üksikvanemate toetuste suurustest annab lisa 5.

Järgmine grupp peretoetusi on **lapse kasvatamise toetused**. Siia hulka kuulub lisaks väiksematele toetustele peamiselt vanemahüvitis (mõnes riigis nimetatud ka muu nimega, näiteks vanematoetus, lapsehooldustasu vms). Erinevalt üldisest lapsetoetusest lapse kasvatamise toetusi igas riigis ei maksta (Küprosel, Taanis, Islandil, Irimaal, Liechtensteinis, Maltal, Portugalis, Hispaanias, Šveitsis, Hollandis ja Ühendkuningriigis), kuid mõnes neis makstakse pikemaajaliselt rasedus- ja sünnitushüvitist (näiteks Taanis, Ühendkuningriigis). Riikides, kus vanemahüvitist ja muid lapse kasvatamise toetusi makstakse, erinevad hüvitised üksteisest järgmiste tunnuste poolest: toetuse maksmise periood, toetuse suurus (kas kindla summaline või asendusmääraga sissetulekust ja toetuse suurus erinevatel perioodidel), asendusmääraga toetuste puhul asendusmäära suurus, toetusteliikide rohkus (mõnes riigis makstakse mitut erinevat toetust) ja veel selle poolest, kas hüvitist makstakse vaid kindlustatud inimestele (või eelnevalt tööjõus aktiivsena olnule) või kõikidele residentidele, sõltumata tööhõivest ja kindlustatusest.

Lapse kasvatamise toetuse maksmise periood varieerub 122 päevast Belgias (kui katkestatakse täistööajaga töökoht, muudel juhtudel Belgias pikem hüvitise periood) kuni 1264 päevani (ehk kuni lapse nelja aastaseks saamiseni) Tšehhis. Riikides, kus neid toetusi makstakse, tehakse seda enamasti vähemalt ühe aasta eest (keskmiselt peaaegu 1,5 aastat), kuid mõnes riigis ilma eranditeta ka vähem (Soome, Kreeka, Itaalia).

Enamikes riikides toimub toetuste maksmine sissetuleku säilitamisena kindla asendusmäära kaudu. Asendusmäär kõigub riigiti 30%-st (Itaalias) kuni 100%-ni, enamasti aga jääb 70% ja 97% vahele. 100% asendusmäära rakendatakse vaid Eestis, Saksamaal (kindla sissetuleku korral), Leedus (kui makseid saadakse kuni lapse ühe aastaseks saamiseni) ja Sloveenias (kui sissetulek jääb alla kindla taseme). Ülejäänud riikides on asendusmäär alla 100% ja mõnes riigis väheneb alates teatud lapsehoolduspuhkuse perioodist asendusmäär veelgi. Seega toimub enamikes riikides lapsehoolduspuhkusele jäädes vanema sissetuleku vähenemine. Paljudes riikides aga asendatakse tööst saamata jäänud töötasu lapsega kodus olemise ajal hoopis kindla rahasummaga (Austrias, Belgias, Bulgaarias, Prantsusmaal, Kreekas, Luksemburgis, Poolas ja Slovakkias). Kuine toetussumma kogus kõigub riigiti (tulenevalt ka riikide

elatusasemete erinevusest) 95 eurost (Poolas) kuni 1778 euronni (Luksemburgis). Et riike paremini võrrelda, siis jagades kuise toetuse summa kuise riigi SKP-ga inimese kohta (2011. a), siis on toetuse määrad vahemikus 12% (endiselt Poolas) kuni 57%-ni (Kreekas). Keskmine määr on 28%.

Mõnes üksikus riigis makstakse lisaks vanemahüvitisele (või mõne teise sarnase tähendusega hüvitisele) lisaks veel väiksemaid lapse kasvatamise toetusi. Näiteks Bulgaarias õppiva noore ema ühekordne toetus ja mitmike kasvatamise ühekordne toetus, Eestis lapsehooldustase iga kuni kolme või 3-8 aastase lapse eest ja Ungaris lapse kodus kasvatamise toetus kuni kolme aastase lapse eest ja lapse kasvatustasu suurperedele.

20 riigist, kes maksavad lapse kasvatamise toetusi, maksab toetusi vaid kindlustatud inimestele (või kes on eelnevalt osalenud tööhõives või olnud aktiivne) 8 riiki (Belgia, Prantsusmaa, Kreeka, Itaalia, Leedu, Luksemburg, Poola ja Rumeenia). Ehk neis riikides ei ole lapsevanematel, kes eelnevalt tööl ei ole käinud ega sissetulekut omanud (mõnes riigis kes ei olnud ennast töötuna arvele võtnud), lootust saada väikelast kasvatades selleks ettenähtud hüvitist. Kuna teooria kohaselt kuuluvad Belgia, Prantsusmaa, Kreeka, Itaalia ja Luksemburg konservatiivse või lõunapoolse heaolumudeliga riikide hulka, kus sotsiaaltoetused sõltuvad tööpanusest, siis teooriaga kooskõlas olevalt on see ka loogiline, et eelneva tööpanuse puudumise tõttu neis riikides seda hüvitist ei maksta.

Rasedus- ja sünnitushüvitist makstakse igas riigis. Mõnes üksikus riigis makstakse seda hüvitist tööandja (ja riigi) poolt (näiteks Prantsusmaal, Saksamaal, Kreekas, Itaalias, Liechtensteinis, Ühendkuningriigis), mujal riigi poolt. Selle toetuse alla käib ka isadele makstav toetus raseduse või vahetult peale sünnitamist aja eest. Peamised erinevused, mis riikide vahel esinevad on sarnased lapse kasvatamise toetuste erinevustega (maksmise periood, hüvitise suurus/asendusmäär ja kindlustuse olemasolu kohustuslikkus).

Rasedus- ja sünnitushüvitist makstakse üldiselt alates teatud rasedusnädalast (enne eeldatava sünnitustähtaja algust) ja jätkatakse maksmist ka peale sünnitamist. Kokku makstakse Euroopa riikides seda hüvitist keskmiselt umbes 160 päeva eest. Lühemate

perioodide eest maksavad näiteks Rootsi (60 päeva), Island (92 päeva), Šveits ja Saksamaa (98 päeva) ning pikemaajaliselt maksavad näiteks Bulgaaria (410 päeva), Taani (350 päeva), Norra (kuni 329 või 399 päeva).

Enamasti makstakse rasedus- ja sünnitushüvitise kindla asendusmääraga sissetulekust, vaid mõned üksikud riigid maksavad kindlasummalisi hüvitisi (Küpros 30,51€ päevas, Malta 11,31€ päevas, Kreekas lisahüvitis kuni 26,58€ päevas, Island madala töökoormuse puhul 11,50€ päevas, Ühendkuningriik teatud juhtudel 24,14€ päevas; ning riikides, kus makstakse hüvitisi ka mittekindlustatutele eelneva sissetuleku puudumisel). Maksimummääraga ehk 100% sissetuleku asendusmääraga hüvitisi maksavad 13 riiki (Austria, Taani, Eesti, Prantsusmaa, Saksamaa, Leedu, Luksemburg, Poola, Sloveenia, Hispaania, Holland, Norra lühema puhkuse korral ja Portugal lühema puhkuse korral), kõige väiksem asendusmäär on Kreekas, 50% (kui eelnevalt lapsi peres ei ole), enamasti jäävad asendusmäärad 70% ja 100% vahele.

Kui lapse kasvatamise toetuse saamise puhul oli kindlustuse olemasolu vähemates riikides kohustuslik, siis rasedus- ja sünnitushüvitise saamiseks on selle nõude (või mõnes riigis nõude omada eelnevalt sissetulekut või olla aktiivne) kehtestanud 22 riiki 31-st. Vaid Taanis, Soomes, Saksamaal, Liechtensteinis, Leedus, Maltal, Norras, Hispaanias ja Ühendkuningriigis makstakse hüvitis ka kindlustuse puudumisel. Mõnevõrra üllatav on Saksamaa kuulumine nende riikide hulka, kuna teooria kohaselt kuulub Saksamaa konservatiivse heaolumudeliga riikide hulka, kes eelneva tööpanuse puudumiseta ei ole teatud sotsiaalhüvitistele õigust.

Lapse kasvatamise toetuste ja rasedus- ja sünnitushüvitiste suurused Euroopa riikides on välja toodud lisas 6.

Enamikes riikides makstakse toetust lapse sünni puhul ehk **sünnitoetust**. Riike, kes seda toetust üldse ei maksa, on kokku seitse: Austria, Saksamaa, Iirimaa, Malta, Portugal, Rumeenia ja Holland. Enamikes riikides makstakse iga sünnituse eest, mõnes vaid esimese sünnituse eest (nt Tšehhi), mõnes viimas(t)e eest (Hispaania), mõnes vaid mitmike sünnitamisel (Taani, Ungari) ja mõnes vaid adopteerimisel (Island, Rootsi). Paljudes riikides on toetuse saamise eelduseks seatud sissetuleku lagi, millest kõrgemal tasemel toetusi ei maksta (Sloveenias, Prantsusmaal, Tšehhis). Ühekordsed toetuse

suurused varieeruvad 102 eurost (Bulgaarias pere kolmanda ja järgneva lapse eest) kuni 6519 euroni (Taanis lapse adopteerimisel). Kui võrrelda riike esimese perre sündinud lapse eest saadud sünnitoetuse järgi (sünnitoetuse suhe riigi SKP-sse inimese kohta), siis varieeruvad suurused 4,8%-st Soomes kuni 366,7%-ni Prantsusmaal, kus erinevalt enamikest teistest riikidest makstakse sünnitoetust pikema aja vältel (alates 7. raseduskuust iga kuu kuni sünnini ja pärast sündi iga kuu kuni lapse kolme aastaseks saamiseni). Keskmine esimese lapse sünnitoetuse suhe SKP-sse inimese kohta on Euroopa riikide põhjal 60,7%, Eestis on see 32,3%. Sünnitoetuste maksmist võib üldiselt pidada vaid lühiajaliseks vaesuse leevendajaks, kuna toetus on enamasti ühekordse iseloomuga ja mitte nii suur, et sellest elatuda pikemas perioodis. Teooria kohaselt ongi see toetus tegelikult mõeldud ühekordsete suuremate väljaminekute tegemiseks uue pereliikme lisandumisel. Ülevaate sünnitoetuste suurusest Euroopa riikides annab lisa 7. Riigid on reastatud kahanevas järjekorras esimese lapse sünnitoetuse suhtena SKP-sse inimese kohta.

Viimane peretoetuste liik on **lapsehoiu toetus**, mis on mõeldud peamiselt lasteaia või lapsehoidja kulude katmiseks või siis kompensatsiooniks selle eest, kui vanem ei saa osaleda töajõus, kuna lapsel ei ole lasteaia kohta. Seda toetust makstakse riigi kaudu vaid mõnes üksikus riigis, enamasti tehakse seda kohaliku omavalitsuse kaudu (kui üldse makstakse). Riigid, kes seda toetust riiklikul tasandil maksavad on Soome, Prantsusmaa, Leedu (üksikvanemale), Belgia, Norra, Rumeenia, Slovakkia, Sloveenia ja Holland. Lapsehoiu toetuste suurused Euroopa riikides 01.07.2012 seisuga on täpsemalt välja toodud lisa 8 (välja on toodud vaid need riigid, kes seda toetust maksavad).

Järgnev tabel 5 esitab kokkuvõtlikult ülevaate kõikide riikide makstavatest peretoetustest. Tabelist on näha, et kõiki loetletud toetusi maksavad vaid neli riiki: Belgia, Soome, Prantsusmaa ja Sloveenia. Kõige vähem erinevaid toetusi maksavad Hispaania, Šveits ja Holland (kolm liiki seitsmest).

Tabel 5. Euroopa riikide lõikes makstavad peretoetused liigiti⁵

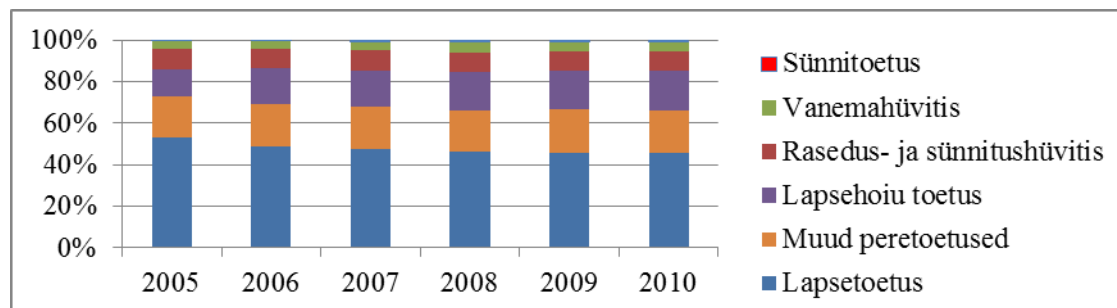
Riik	Lapsetoetused			Lapse kasvata- mise toetus	Rasedus- ja sünnitus- hüvitis	Sünni- toetus	Lapse- hoiu toetus
	üldine lapse- toetus	suur- perede toetus	üksik- vanema toetus				
Austria	+	+	+	+	+	-	-
Belgia	+	+	+	+	+	+	+
Bulgaaria	+	-	-	+	+	+	-
Küpros	+	+	+	-	+	+	-
Tšehhi	+	-	-	+	+	+	-
Taani	+	-	+	-	+	+	-
Eesti	+	+	+	+	+	+	-
Soome	+	+	+	+	+	+	+
Prantsusmaa	+	+	+	+	+	+	+
Saksamaa	+	+	-	+	+	-	-
Kreeka	+	+	+	+	+	+	-
Ungari	+	+	+	+	+	+	-
Island	+	+	+	-	+	+	-
Iirimaa	+	+	+	-	+	-	-
Itaalia	+	+	+	+	+	+	-
Läti	+	-	-	+	+	+	-
Liechtenstein	+	+	+	-	+	+	-
Leedu	+	+	-	+	+	+	+
Luksemburg	+	+	-	+	+	+	-
Malta	+	+	+	-	+	-	-
Norra	+	-	+	+	+	+	+
Poola	+	+	+	+	+	+	-
Portugal	+	+	+	-	+	-	-
Rumeenia	+	+	+	+	+	-	+
Slovakkia	+	-	-	+	+	+	+
Sloveenia	+	+	+	+	+	+	+
Hispaania	+	-	-	-	+	+	-
Rootsi	+	+	-	+	+	+	-
Šveits	+	-	-	-	+	+	-
Holland	+	-	-	-	+	-	+
Ühendkuningriik	+	-	+	-	+	+	-

Allikas: (Missoc comparative ... 2013); autori koostatud.

⁵ „+“ toetust makstakse, „-“, toetust ei maksta; suurperede toetus tähendab eraldi suurpere toetuse olemasolu või laste arvu kasvuga kaasnevat lapsetoetuse summa suurenemist.

Nii nagu peretoetuste suurusedki, nii kõigub riigiti ka peretoetuste maksmise suhe SKP-sse. Läbi aastate on see suhe keskmiselt üle riikide olnud 2,1%. Suurima osakaalu SKP-st on alati kulutanud universalistlikud heaolu riigid (Põhjamaa riigid – Taani, Soome, Rootsi, Island, Norra) ja mõned konservatiivsed healuriigid (Saksamaa, Luksemburg, Austria). Neis riikides on peretoetuste suhe SKP-sse olnud 2004-2010. aastatel 2,7%-4,2%. Kuna universalistliku süsteemi puuduseks on peetud selle suurt kulukust arvukate toetuste saajate tõttu, siis on selline tulemus mõneti ka loogiline. Kuid loomulikult on nende riikide näol tegemist ka rikkamate riikidega, tänu millele on neil võimalik ka healule suuremaid kulutusi teha. Kõige tagasihoidlikumaid peretoetusi on makstud Poolas (0,7%-0,9%), Šveitsis ja Maltal (1,1%-1,2%) ja ka lõunapoolsetes heaolu riikides (Hispaania, Itaalia, Portugal 1,2%-1,5%). Eestis on see suhe olnud varasematel aastatel madalam, kuid jõudnud viimastel aastatel 2,3%-ni. Peretoetuste suhe SKP-sse kõikide riikide lõikes on lisas 9.

Kõige suurema osakaalu makstavatest peretoetustest on EL-s aastatel 2005-2010 moodustanud lastetoetuste maksmine. Lapsetoetuste osakaal kõigist peretoetustest on moodustunud pea poole (46%-53%), muud peretoetused 19%-21% (siia hulka käivad kõik väiksemad muud peretoetused nagu majutuskulude katmine, koduabi jms), lapsehoiu toetus 13%-19%, rasedus- ja sünnitushüvitis 9%-10%, vanemahüvitis 4%-5% ja sünnitoetus 0,4%-1%. Viimastel aastatel on hakanud lapsetoetuste osakaal vähenema (53%-lt 46%-le) ja hakanud suurenema lapsehoiu toetused (13%-lt 19%-le). Peretoetuste jagunemist liigiti illustreerib joonis 6.

Joonis 6. Peretoetuste maksmine EL-s 2005-2010 a. (% kogu peretoetustest). Allikas: (Eurostat 2013); autori koostatud.

Järgmises alapeatükis uuritakse eelnevalt iseloomustatud peretoetuste rolli laste vaesuse leevendamisel.

2.3. Peretoetused laste vaesuse leevendajana

Selles alapeatükis valitakse töö teoreetilise osa põhjal välja laste vaesust kujundavad tegurid ning viiakse kõigepealt nende põhjal läbi korrelatsioonanalüüs, et vaadata, kas analüüsi valitud tegurid on statistiliselt olulises seoses laste vaesusega ning kas seose suund on kooskõlas teoreetiliste eeldustega. Samade tegurite põhjal viiakse läbi töö peamine uurimismeetod – regressioonanalüüs paneelandmete põhjal, et hinnata peretoetuste maksmise rolli laste vaesuse kujunemisele, sh vaadatakse, kui suur on selle roll teiste laste vaesust kujundavate tegurite kõrval. Vaatluse all on vaid rahaliselt makstavad peretoetused, sest mitterahaliselt makstavaid peretoetusi (nagu näiteks lapsehoiu toetused, majutuskulude katmine jms) ei arvatata kättesaadava sissetuleku hulka, mis on aluseks vaesusemäära arvutamisel. Seega jäävad mudelisse lülitamata eelmises alapeatükis käsitletud lapsehoiu toetused. Mudelisse on lisaks peretoetustele lülitatud veel täiendavad tegurid, sest on loogiline, et peale peretoetuste kujundavad laste vaesust veel teisedki tegurid. Vaatluse all on 27 EL riigi ja lisaks veel nelja riigi (Šveits, Norra, Island, Horvaatia) andmed aastatel 2004-2010. Valimi mahuks kujuneb sedasi maksimaalselt kuni 217.

Regressioonanalüüsi tegurite valikul on lähtunud peatükis 1.2. välja toodud Kutsari jt kirjeldatud vaesust kujundavaid tegurid: individuaal-psühholoogilised riskifaktorid, leibkondlikud riskifaktorid, sotsiaalsed riskifaktorid ja sotsiaalpoliitilised riskifaktorid. Regressioonanalüüsi on valitud igast grupist välja sellised riskifaktorid, mis võiksid avaldada mõju just laste vaesusele.

Esimeseks teguriks on töö eesmärgist tulenevalt peretoetuste maksmine kui sotsiaalpoliitiline riskifaktor, mis näitab riigi üldist sotsiaalkaitse korraldust. Teooria kohaselt on riigi hästi korraldatud sotsiaalkaitse abivahendiks vaesuse leevendamisel. Peretoetuste rolli laste vaesuse leevendamisel vaadeldakse kahes kategoorias: 1) rahalised peretoetused kokku (tähis analüüsis „PT“) ja 2) rahalised peretoetused liigiti: pere- ja lastetoetused (tähis „Lap“), vanemahüvitis (tähis „Van“), rasedus- ja sünnitushüvitis (tähis „Ras“), sünnitoetus (tähis „Sün“) ja muud rahalised peretoetused (tähis „Muu“). Ühe riigi peretoetuse suuruse kõrvutamine teiste riikidega ei anna õiget pilti riikide vaesuse erinevusest, kuna raha väärtus (elatusaseme erinevuse tõttu) ja laste osakaal on riigiti erinev. Seetõttu on peretoetuse suuruse paremaks kajastamiseks riikide

võrdlemiseks peretoetused ühe lapse kohta jagatud SKP-ga ühe inimese kohta. Eelduste kohaselt on loogiline, et mida suurem antud osakaal on, seda väiksem on laste vaesus (tähis „LV“), seega nende näitajate vahel peaks esinema negatiivne seos.

Teiseks teguriks on individuaalpsühholoogiline riskifaktor: haridustase. Regressioonanalüüsis kasutatav hariduse näitaja väljendab 0-17 aastaste laste osakaalu, kelle vanematel on omandatud maksimaalselt I haridustase (ehk kuni põhiharidus) (tähis „IHar“). Nagu ütleb iseloomu puudujääkide teooria, et varasem mitteinvesteering inimkapitali võib tähendada ebaedu tööturul (madalamalt tasustatud töökohad), siis eeldatakse, et riigid, kus madala haridustasemega lastevanemate osakaal on suur, seal on ka laste vaesus kõrgem. Ehk seos nende kahe näitaja vahel peaks olema positiivne.

Järgmisteks teguriteks regressioonanalüüsis on leibkondlikud riskifaktorid: tööturu olukord ja keskmine laste arv leibkonnas. Analüüsis kasutatav tööturu olukorda kirjeldav näitaja näitab 0-17 aastaste laste osakaalu, kelle mõlemad vanemad on töötud (tähis „Tööt“). On loogiline, et kui vanemad tööl ei käi, siis ka teine sissetulek puudub ja mida väiksem on leibkonna sissetulek, seda kõrgem on ka vaesus. Seega peaks esinema positiivne seos. Teoreetiliselt peaks laste arvu lisandumisel leibkonda vähenema sissetulek iga leibkonnaliikme kohta ja seeläbi suurenema ka laste vaesus. Seega kui keskmine laste arv leibkonnas (tähis „LArv“) suureneb, peaks suurenema ka laste vaesus ehk esineb positiivne seos.

Viimased tegurid regressioonanalüüsis on sotsiaalsed riskifaktorid: riigi üldine majanduse olukord ja maa piirkonnas elamine. Riigi üldist majanduslikku olukorda väljendab analüüsis SKP aastane juurdekasvutempo (tähis „SKP“). Kui majandus kasvab, siis teooria kohaselt peaks vaesus alanema, seega peaks esinema negatiivne seos. Maa piirkonnas elamine – analüüsis on kasutusel hõredalt asustatud piirkonnas elavate inimeste osakaal kogu elanikkonnast (tähis „Hõre“). Teooria kohaselt peaks hõredalt asustatud piirkondades vaesus suurem olema ehk seos on positiivne.

Järgmises tabelis on välja toodud analüüsis kasutatavate muutujate kirjeldavad statistikud.

Tabel 6. Regressioonimudeli muutujate kirjeldavad statistikud

Muutuja	Valim	Miinum	Maksimum	Keskmine	Standardhálve
LV	211	9,10	32,90	18,40	5,52
PT	205	2,44	16,72	7,16	2,93
Lap	205	0,57	12,07	4,30	2,62
Van	182	0,00	6,99	0,84	1,22
Ras	205	0,00	7,97	1,20	1,09
Sün	199	0,00	0,64	0,11	0,13
Muu	196	0,00	4,09	0,69	0,81
1Har	206	1,90	68,00	16,25	14,67
Töötü	189	2,20	19,60	8,51	3,78
Larv	158	1,50	2,10	1,71	0,13
SKP	217	-31,07	31,56	5,44	8,48
Höre	205	0,10	66,60	34,20	18,20

Allikas: (Eurostat 2013); autori koostatud.

Nagu tabelist näha, siis on vaid ühe muutuja (SKP juurdekasvutempo) valimiks maksimaalne võimalik (n=217), teiste muutujate osas ei olnud mõne üksiku riigi andmed iga aasta kohta algandmetest kättesaadavad. Nii nagu selgus 2.1. peatükist, et vaesuse määr on väga varieeruv, seda kinnitab ka antud tabel. Samamoodi suure varieeruvusega on ka teised muutujad (eriti hõreasustuses elajate osakaal ja madala haridustasemega vanemate osakaal).

Eelnevalt nimetatud muutujate põhjal viidi läbi korrelatsioonanalüüs ning selle tulemused on esitatud lisas 10.

Korrelatsioonanalüüsi tulemustest selgub, et enamike tegurite ja laste vaesuse määra vahel on statistiliselt oluline seos olemas ja seda olulisuse nivool 0,01, välja arvatud hõreasustuses elavate inimeste osakaalul, SKP juurdekasvutempel ja muudel rahalistel peretoetustel, mis on statistiliselt ebaolulised. Tegurite seoste suunad on enamasti kooskõlas teoreetilistes eeldustes nimetatud seoste suundadega, välja arvatud positiivne seos SKP juurdekasvutempoga (mis on ka statistiliselt ebaoluline) ning vanema- ja sünitoetusega, negatiivne seos keskmise laste arvuga. Kõik tegurid lülitatakse aga esialgu regressioonimudelisse ning vaadatakse, kas teiste tegurite koosmõjul jäävad samad seose suunad kehtima. Kuna ülejäänud tegurid on statistiliselt olulised ja seose suund on teooriaga kooskõlas, siis on õigustatud nende lülitamine

regressioonimudelisse. Kuid samas on ka näha, et selgitavate muutujate vahel esineb tugevaid seoseid (olulisuse nivool 0,05), mis võib viidata mudelis esinevale multikollineaarsuse ohule. Kui vaadata kõikide selgitavate muutujate omavaheliste seoste tugevusi (Pearsoni korrelatsiooni), siis on näha, et mõned seose tugevused on tugevamad kui selgitava muutuja ja sõltuva muutuja vahelised seosed (näiteks madal haridus ja hõreasustus, peretoetused ning vanemahüvitis; töötud vanemad ja vanemahüvitis ning muud rahalised peretoetused; hõreasustus ja SKP juurdekasvutempo, lapsetoetus, vanemahüvitis, rasedus- ja sünnitushüvitis; peretoetused ja SKP juurdekasvutempo), mis viitab multikollineaarsuse ohule. Multikollineaarsuse testimiseks hinnatakse pärast regressioonanalüüsi läbiviimist tolerantsi (*tolerance – TOL*) ja varieeruvusindeksi (*variance inflation factor – VIF*) väärtusi, et vajadusel mudel ümber vaadata.

Eelnevalt nimetatud tegurite põhjal on koostatud kaks laste vaesuse määra kujunemist selgitavat lineaarset regressioonimudelit. Mõlema mudeli korral on sõltuvaks muutujaks laste vaesuse määr ja selgitavateks muutujateks vanemate haridus, töötud vanemad, keskmine laste arv leibkonnas, SKP juurdekasvutempo, hõreasustuses elajate osakaal ja:

- 1) rahalised peretoetused tervikuna,
- 2) rahalised peretoetused liigiti: lapsetoetus, vanemahüvitis, rasedus- ja sünnitushüvitis, sünnitoetus, muud rahalised peretoetused.

Seega kujuneb kaks regressioonimudelit:

$$1) \quad LV_{it} = \beta_0 + \beta_1 PT_{it} + \beta_7 IHar_{it} + \beta_8 Töötu_{it} + \beta_9 LArv_{it} + \beta_{10} SKP_{it} + \beta_{11} Hõre_{it} + u_{it},$$

$$2) \quad LV_{it} = \beta_0 + \beta_2 Lap_{it} + \beta_3 Van_{it} + \beta_4 Ras_{it} + \beta_5 Sün_{it} + \beta_6 Muu_{it} + \beta_7 IHar_{it} + \beta_8 Töötu_{it} + \beta_9 LArv_{it} + \beta_{10} SKP_{it} + \beta_{11} Hõre_{it} + u_{it}$$

kus i – riik 1, 2, ..., n (n=31),

t – aastad 2004-2010,

$\beta_0, \beta_1, \beta_2, \beta_3, \beta_4, \beta_5, \beta_6, \beta_7, \beta_8, \beta_9, \beta_{10}, \beta_{11}$ – mudeli parameetrid,

u – vealiige.

Regressioonimudeli parameetrid on saadud vähimruutude meetodit kasutades.

Regressioonanalüüsi tulemused on esitatud tabelis 7.

Tabel 7. Regressioonanalüüsi tulemused⁶

Mudelid:	1) mudel				2) mudel			
Parameetri tulemused	β	se	t	p	β	se	t	p
β_0	29,127	4,940	5,896	0,000	38,633	5,433	7,110	0,000
Peretoetused kokku	-0,296	0,108	-2,756	0,007				
Lapsetoetused					-0,311	0,119	-2,616	0,010
Vanemahüvitis					-0,863	0,301	-2,870	0,005
Rasedus- ja sün.hüvitis					-1,125	0,294	-3,828	0,000
Sünnitoetus					6,157	2,448	2,515	0,013
Muud peretoetused					0,744	0,466	1,596	0,113
I haridustase	0,141	0,024	5,867	0,000	0,100	0,025	4,063	0,000
Töötud vanemad	0,533	0,082	6,460	0,000	0,523	0,083	6,276	0,000
Keskmine laste arv	-10,382	2,588	-4,011	0,000	-15,418	2,854	-5,402	0,000
SKP juurdekasv	0,010	0,038	0,264	0,792	-0,006	0,036	-0,175	0,861
Hõreasustuses elajad	0,097	0,018	5,219	0,000	0,108	0,021	5,116	0,000
R²	0,522				0,609			
R²_{kohandatud}	0,502				0,577			
F-statistik	26,007				19,440			
F-statistiku p-väärtus	0,000				0,000			
Vaatluste arv	149				135			

Allikas: autori koostatud.

Regressioonanalüüsi tulemustest selgub, et mõlemad mudelid on tervikuna statistiliselt olulised ($p=0,000$) ja mudeli kirjeldatuse tasemed on keskmisest kõrgemad ($R^2_1=0,502$ ja $R^2_2=0,577$) ehk mudelitega on kirjeldatud vastavalt 50,2% ja 57,7% laste vaesusmäära hajuvusest. Enamus selgitavate tegurite parameetritest on statistiliselt olulised olulisuse nivool 0,05, välja arvatud SKP aastane juurdekasvutempo mõlema mudeli korral ja muud rahalised peretoetused ($p>0,05$). Korrelatsioonanalüüsist ilmnenud ebaloogilised parameetrite märgid jäid regressioonanalüüsis kehtima sünnitoetusel, keskmisel laste arvul ja SKP aastasel juurdekasvutempol (1. mudelis). Kuna korrelatsioonanalüüsist ilmnes, et mudelis võib selgitavate muutujate tugevate omavaheliste seoste tõttu tegemist olla multikollineaarsuse ohuga, siis vaadati ka *TOL*

⁶ se – parameetri standardviga

t – t-statistik

p – parameetri statistiline olulisus

R² – determinatsioonikordaja

n – valimi maht

ja VIF väärtusi, et kontrollida selle ohu võimalust. Kuna tegemist on paneelandmetega (ehk kombineeritud aegridadest ja ristandmetest), siis multikollineaarsuse korral on $TOL < 0,01$ ja $VIF > 10$ (või isegi suurem kui 5). Kõikide mudelite tegurite puhul ilmnes, et $TOL < 0,01$ ja $VIF < 5$, seega multikollineaarsust mudelis ei esine ja ei ole vajadust mudelit ümber hinnata. Täpsemad regressioonanalüüsi tulemused on esitatud lisas 11.

Regressioonanalüüsi tulemusel selgus, et rahaliste peretoetuste maksmine tervikuna (1. mudel) on laste vaesuse leevendamisel statistiliselt oluline tegur ($p=0,007$). Riikides, kus suurendatakse peretoetusi ühe lapse kohta SKP-st inimese kohta ühe protsendipunkti võrra, seal laste vaesus väheneb keskmiselt 0,296 protsendipunkti võrra (*ceteris paribus* tingimusel). Peretoetuste jagamisel erinevateks liikideks (2. mudel) on kõik peretoetuste liigid peale muude rahaliste toetuste statistiliselt olulised olulisuse nivool 0,05. Lapsetoetus, vanemahüvitis ja rasedus- ja sünnitushüvitis osutusid vaesust leevendavaks (negatiivne seose suund), kuid sünnitoetus ja muud rahalised peretoetused (statistiliselt ebaoluline) hoopis süvendavad vaesust. Sünnitoetus on küll statistiliselt oluline tegur vaesuse leevendamisel, kuid võib olla selle positiivne seose suund põhjendatav sellega, et sünnitoetus on ühekordne makse ja tõenäoliselt pikaajaliselt (terve aasta jooksul) vaesust oluliselt ei leevenda. Riikides, kus lapsetoetusi suurendatakse ühe protsendipunkti võrra, väheneb laste vaesus keskmiselt 0,311 protsendipunkti võrra; vanemahüvitiste puhul 0,863 ja rasedus- ja sünnitushüvitise puhul 1,125 protsendipunkti võrra.

Statistiliselt väga oluline tegur laste vaesuse leevendamisel mõlema mudeli puhul on ka vanemate haridus ($p=0,000$). Riikides, kus laste osakaal, kelle vanematel on kuni I haridustase, suureneb ühe protsendipunkti võrra, tõuseb selle tagajärjel laste vaesus keskmiselt 0,141 või 0,100 protsendipunkti võrra vastavalt 1. või 2. mudeli puhul (*ceteris paribus* tingimusel). Seega on oluline omandada kõrgem haridustase, et vähendada laste vaesusriski.

Laste vaesuse muutusele avaldab statistiliselt olulist mõju (mõlema mudeli puhul $p=0,000$) ka vanemate töötus. Riikides, kus mõlema töötu vanemaga laste osakaal suureneb ühe protsendipunkti võrra, seal laste vaesuse määr suureneb keskmiselt 0,533 või 0,523 protsendipunkti vastavalt 1. või 2. mudelile (*ceteris paribus* tingimusel).

Seega, et laste vaesuseriski mitte suurendada, siis oleks parem, kui vanemad oleksid tööga hõivatud.

Keskmine laste arv on mõlema mudeli korral statistiliselt oluline ($p=0,000$). Riikides, kus keskmine laste arv leibkonnas suureneb 1 lapse võrra, väheneb laste vaesus 10,382 või 15,418 protsendipunkti võrra vastavalt 1. või 2. mudelile (*ceteris paribus* tingimusel). Selline tulemus (seose suund) on vastuolus teoreetilise eeldusega, kuna ülalpeetavate arvu suurenemine peaks vähendama sissetulekut ühe leibkonnaliikme kohta ja vaesuse määr seeläbi tõusma. Samas võib see olla põhjendatav näiteks sellega, et suurem laste arv toob kaasa ka suuremad peretoetused, mis läbi laste vaesus alaneb. Kui korrelatsioonanalüüsi tulemusi vaadata, siis laste arvul on statistiliselt oluline samasuunaline seos nt lapsetoetuse ja muude rahaliste peretoetustega.

SKP aastane juurdekasvutempo ei omanud kummagi mudeli puhul statistiliselt olulist seost laste vaesuse määraga. See võib olla põhjendatav sellega, et kui riigi majandus võrreldes eelmise aastaga kasvab, siis ei pruugi see kohe avaldada mõju laste vaesusele ja seega ongi nende vaheline seos statistiliselt ebaoluline.

Hõreasustusega piirkonnas elajate osakaal on mõlema mudeli puhul statistiliselt oluline tegur laste vaesuse leevendamisel ($p=0,000$). Neis riikides, kus hõreasustuses elavate inimeste osakaal suureneb ühe protsendipunkti võrra, neis riikides suureneb laste vaesus 0,097 või 0,108 protsendipunkti vastavalt 1. või 2. mudelile (*ceteris paribus* tingimusel).

Et võrrelda paremini, kui suur on peretoetuste roll laste vaesuse leevendamisel teiste tegurite kõrval, siis arvutatakse välja elastsuskoeffitsiendid, mis näitavad, mitu protsenti muutub laste vaesus, kui seda mõjutav tegur muutub 1% võrra (*ceteris paribus*). Mida suurem muutus (elastsuskoeffitsient) on, seda rohkem järelkult antud tegur laste vaesust mõjutab. Elastsuse arvutamiseks korrutatakse vastava teguri parameeter β selle teguri keskmise väärtusega ning jagatakse laste vaesuse määra keskmise väärtusega (18,4-ga). Elastsuskoeffitsiendid on esitatud allolevas tabelis 8.

Tabel 8. Laste vaesuse määra elastsuskoeffitsiendid⁷

Laste vaesuse määra mõjutav tegur	Elastsuskoeffitsient	
	1) mudel	2) mudel
Peretoetused kokku	-0,115	
Lapsetoetused		-0,073
Vanemahüvitis		-0,039
Rasedus- ja sün.hüvitis		-0,074
Sünnitoetus		0,036
<i>Muud peretoetused</i>		<i>0,028</i>
I haridustase	0,125	0,088
Töötud vanemad	0,247	0,242
Keskmine laste arv	-0,966	-1,435
<i>SKP juurdekasv</i>	<i>0,003</i>	<i>-0,002</i>
Hõreasustuses elajad	0,180	0,202

Allikas: autori arvutused.

Tabelist selgub, et kõige suurem mõju laste vaesuse määrale on mõlema mudeli puhul leibkonna keskmisel laste arvul. Sellele järgneb mõlema mudeli korral laste osakaal, kelle mõlemad vanemad on töötud; mõjukuselt kolmas tegur on hõreasustuses elavate inimeste osakaal; neljas tegur laste osakaal, kelle vanematel on kuni I haridustase. 1. mudeli puhul järgnevad neile teguritele peretoetused ühe lapse kohta SKP-st inimese kohta ja viimasena SKP aastane juurdekasvutempo (statistiliselt ebaoluline). 2. mudeli puhul on viies kõige suurema mõjukusega tegur rasedus- ja sünnitushüvitis, sellele järgneb peaaegu sama suure mõjukusega lapsetoetused, järgmisena vanemahüvitis, siis sünnitoetus ja kaks viimast tegurit, mis on ka statistiliselt ebaolulised, on muud rahalised peretoetused ja SKP aastane juurdekasvutempo.

Kyo-seong Kim jt (2010: 399-401) uurisid heaoluriikide põhjal üldist vaesust kujundavaid tegureid, millest mõned olid sarnased käesolevas töös välja toodud teguritega: näiteks leibkonnapea tööturu olukord (käesolevas töös töötute vanemate osakaal), SKP inimese kohta (käesolevas töös SKP aastane juurdekasvutempo), leibkonnapea haridustase (siin madala haridustasemega vanemate osakaal). Ta jõudis sarnaste tulemusteni: statistiliselt olulised ja loogilised seose suunad vaesusega olid leibkonnapea tööturu olukorral (küll aga näiteks riigi üldine töötuse tase oli statistiliselt ebaoluline) ja leibkonnapea haridustase; SKP inimese kohta osutus statistiliselt

⁷ halli kirjavärviga kaldkirjas olevad parameetrite hinnangud on statistiliselt ebaolulised

ebaoluliseks. Ross Finnie ja Arthur Sweetmani (2003: 320-321) analüüsi tulemustest selgub samamoodi ootamatult nagu käesolevas töös, et laste lisandumine leibkonda toob kaasa vaesuse alanemise ning et seos laste arvu ja vaesuse vahel on statistiliselt oluline olulisuse nivool 0,01. Nende töös ilmneb, et esimesest kuni neljanda lapse lisandumisel, kaasneb iga lapsega suurem vaesuse alanemine, aga alates viiendast lapsest vaesuse alanemine väheneb. Samuti selgus nende tulemustest, et maapiirkonnas elamine seostub statistiliselt oluliselt vaesuse määraga, suurendades seda.

Kokkuvõttes võib öelda, et peretoetuste roll laste vaesuse vähendamisel on küll vähene ja võrreldes teiste teguritega tagasihoidlik, kuid siiski statistiliselt oluline. Seega tasub sotsiaalpoliitikas teadvustada ka peretoetuste vaesust vähendava efekti olemasolu ja kujundada poliitikat selliselt, et mõelda ka, kuidas oleks võimalik senisest enam vaesust vähendada. Peretoetuste liikidest leevendavad efektiivseimalt laste vaesust rasedus- ja sünitushüvitis ning lapsetoetus, neile järgneb vanemahüvitis.

KOKKUVÕTE

Läbi ajaloo on vaesus seisnenud enamasti selles, kui inimesel jääb ressursse puudu, et elatuda ära nii, nagu on selles ühiskonnas normaalne. Tänapäeval seisneb vaesus peamiselt piisava sissetuleku puudumises. Eristatakse absoluutset ja suhtelist vaesuspiiri ja sellest tulenevalt absoluutset ja suhtelist vaesust. Absoluutse vaesuse puhul on inimese kättesaadav sissetulek allpool absoluutset vaesuspiiri ehk väiksem kui elatusmiinimum. Suhtelise vaesuse puhul on inimese kättesaadav sissetulek allpool suhtelist vaesuspiiri ehk väiksem kui teatud tase riigi mediaansissetulekust, enamasti on selleks tasemeks 60%. Erinevate ühiskonnagruppide vaesuse võrdlemisel kasutatakse absoluutset/suhtelist vaesuse määra, mis väljendab selle ühiskonnagrupi absoluutsest/suhtelisest vaesuspiirist allapoole jäävate inimeste osakaalu kõikidest selle ühiskonnagrupi inimestest. Riikide omavahelisel võrdlemisel kasutatakse suhtelist vaesuse määra. Laste (0-17a.) vaesuse määr väljendab vaesuspiirist allapoole jäävate laste osakaalu kõikidest lastest. Lapse sissetulek on võrdne kõikide temaga samasse leibkonda kuuluvate isikute sissetulekuga, sest kogu leibkonna sissetulek jaotub tarbimiskaale arvestades lõpuks kõigi liikmete vahel võrdselt. Mida rohkem on leibkonnas lapsi, seda väiksem on sissetulek ühe leibkonnaliikme kohta ja seda suurem oht on sattuda vaesusesse.

Laste vaesus on läbi aastate püsinud oluliste muutusteta väga kõrgel tasemel. Euroopa Liidus on laste vaesuse määr 2004-2010 aastatel kõikunud 19-20% kandis, samal ajal kui üldine vaesuse määr on olnud 16-17% kandis. Laste arvust tingituna on suurperede vaesus eriti kõrge, peaaegu iga neljas vähemalt kolme lapsega leibkond Euroopa Liidus elab vaesuses. Ka sellistel leibkondadel, kus lapsi kasvatab üksikvanem, on suurem oht sattuda vaesusesse. Euroopa Liidus elab seda tüüpi leibkondade vaesuses iga kolmas leibkond.

Vaesus ja vaeseks olemine on tekitatud erinevate tegurite poolt, millest enamikele leidub ka kindlaid teooriaid. Iseloomu puudujääkide teooria kohaselt on inimese

vaesuses süüdi tema ise, piiratud võimaluste teooria kohaselt on inimese vaesuses süüdi aga diskrimineerimine ühiskonna poolt, Big Brotheri teooria kohaselt on inimese vaesuses süüdi riik, kes pakub liiga palju healootusi, mistõttu inimesed eelistavad neist elatumise töötamisele. Lisaks tuntakse veel kultuurilistest tõekspidamistest, kumulatiivsusest ja tsüklilisusest ning geograafilisest paiknemisest tingitud vaesuse teooriaid. Neist on välja kujunenud erinevad riskitegurid, mis vaesust mõjutavad: individuaal-psühholoogilised, leibkondlikud, sotsiaalsed ja sotsiaalpoliitilised. Alati ei ole võimalik enda ja oma laste vaesusesse sattumist ise ära hoida, sest nagu eelnevalt kirjeldatud, siis kujundavad vaesust ka teised tegurid, mis ei tulene iseendast. Üheks laste vaesuse leevendamise vahendiks on peretoetuste maksmine.

Peretoetustel on pikk ajalugu ja neid on erinevatel aegadel erinevatel eesmärkidel makstud. Peretoetuste poliitikate alguseks on peetud alates 18 saj. eKr. pärinevat Babüloonia Hammurapi koodeksit ja Rooma keiser Augustuse poolt vastu võetud kolme seadust, mis julgustasid peretoetuste maksmisega abielu ja laste kasvatamist. Hiljem on lisaks iibe tõstmise eesmärgile makstud peretoetusi veel majandusliku olukorra parandamiseks, palgasurve tõttu ja ka vaesuse leevendamiseks. Tänapäeval makstakse pere/lapse toetusi peamiselt laste kasvatamisega seotud kulude osaliseks katmiseks. Kuigi otseselt vaesuse leevendamiseks need mõeldud ei ole, siis üks peretoetuse liike (lähtudes suunitlusest), vajaduspõhised peretoetused, on suunatud just vaesematele peredele. Enamus Euroopa riike maksab aga mittevajaduspõhiseid ehk universaalseid toetusi, mis on mõeldud kõikidele peredele, sõltumata nende sissetulekust. Lapsetoetuste suurus võib sõltuda laste arvust peres või ka järjekorra numbrist (mõnes riigis makstakse iga lapse eest sama suurt toetussummat), laste vanusest (enamasti kuni 18 a. lapse eest), elukohast ja perekonna sissetulekust. Paljud riigid maksavad lisaks tavapärasele lastetoetustele üksikvanemaga perekondadele suurendatud või lisatoetusi.

Perepoliitika ja peretoetused hõlmavad endas ka rasedus- ja sünnitushüvitise ning vanemahüvitise maksmist. Esimene sai alguse 19. saj. lõpus Saksamaal, seoses vajadusega kompenseerida saamata jäänud palk sündinud lapse kasvatamise tõttu. 20. saj. lõpukümnenditel hakati peale rasedus- ja sünnituspuhkuse kasutamist maksuma ka vanemahüvitist väikelapse kasvatamise eest. Rasedus- ja sünnitushüvitisi makstakse igas vaatluse all olnud riigis ja nende suurused erinevad riigiti peamiselt maksmise

perioodi (Euroopas keskmiselt 160 päeva) ja sissetuleku asendusmäär (enamasti 70-100%) suuruse tõttu. Mõned riigid aga maksavad raseduspuhkuse ajal hoopis fikseeritud suurusega toetusi. Enamasti makstakse rasedus- ja sünnitushüvitist vaid eelnevalt kindlustatud naistele. Vanemahüvitisi aga igas riigis ei maksta. Nende suurused varieeruvad riigiti samuti makstava perioodi pikkuse (keskmiselt peaaegu 1,5 aastat) ja asendusmäär (enamasti 70-100%) võrra. Enamus riike maksab siiski alla 100%, mistõttu vanemapuhkusele jäädes tavaliselt kaotatakse sissetulekus. Mõni riik maksab sarnaselt rasedus- ja sünnitushüvitisega fikseeritud suurusega hüvitisi. Lisaks neile kahele hüvitisele makstakse lapse sünni korral enamikes Euroopa riikides veel suuremate väljaminekute tõttu ühekordset sünnitoetust.

Lisaks eelnevalt nimetatud peretoetustele makstakse Euroopas veel palju muid väiksemaid peretoetusi, mille osas on iga riik kehtestanud omad reeglid.

Töös uuriti, kas eelnimetatud rahalised peretoetused omavad ka laste vaesust mõjutavat efekti ning milline on peretoetuste roll teiste laste vaesust kujundavate tegurite kõrval. Laste vaesust kujundavate tegurite põhjal viidi läbi regressioonanalüüs, milles uuriti kahte mudelit, eesmärgiga selgitada välja kõikide rahaliste peretoetuste terviklik roll laste vaesuse leevendamisel ja peretoetuste liikide kaupa nende roll laste vaesuse leevendamisel. Selgus, et peretoetused tõesti on võimelised laste vaesust leevendama, kuigi nende roll teiste tegurite kõrval vaesuse mõjutamisel on tagasihoidlik. Peretoetustest enam mõjutavad laste vaesust keskmine laste arv leibkonnas, vanemate töötus, maa-asulates elamine ja vanemate madal haridustase. SKP aastasel juurdekasvutempol aga oluline seos laste vaesuse kujundamisel puudus. Peretoetuste liikidest mõjutavad kõige efektiivsemalt laste vaesust rasedus- ja sünnitushüvitis ning peaaegu sama efektiivselt ka lapsetoetused. Ka vanemahüvitised leevendavad laste vaesust. Sünnitoetusel aga laste vaesust leevendavat efekti ei ilmnenud, selgus hoopis, et nad suurendavad laste vaesust. Muud rahalised peretoetused aga ei omanud olulist seost laste vaesuse kujunemisele.

Riigi perepoliitikat kujundades võiks senisest enam pöörata tähelepanu ka laste vaesuse vähendamisele. Kui viimaste aastate jooksul on vaesuse leevendamine olnud üks riikide peamisi poliitilisi eesmärke ning on näha, et paranevaid tulemusi selle suunas veel välja ei paista, siis peretoetuste läbikaalutletum kujundamine aitaks siin ehk laste olukorda

parandada. Loomulikult on oluline ka see, et vanemad omandaksid I haridustasemest kõrgema hariduse ning ka tööhõive tase tuleb kõrgena hoida. Aga tuleb teadvustada, et lisaks neile teguritele on ka peretoetustel oluline seos laste vaesuse määra kujunemisega. Kui poliitikat kujundades senisest põhjalikumalt mõõta konkreetse meetme mõju laste vaesusele ning kujundada see just selliseks, et teatud kulude tase tagab ka võimalikult suure vaesusriski alanemise, siis oleks peretoetuste abil võimalik senisest tõhusamalt leevendada laste vaesust ja võimalik ka, et senisest mitte suuremate kuludega.

Praeguses ristanametega mudelis võivad teatud riikide/periodide laste vaesust kujundavate tegurite tasemed oluliselt varieeruda ning seetõttu võib esineda heteroskedastiivsust, mistõttu ei pruugi hinnangud olla efektiivsed. Seetõttu saaks käesolevat bakalaureusetööd edasi arendada, uurides, kas samad lõpptulemused jäävad kehtima ka siis, kui kasutada fikseeritud efektiga mudelit, leides riigisiseseid ja riikidevahelised hinnangud või hinnata mudelit fiktiivsete muutujate abil. Samuti võiks antud tööd võimalusel uurida mikroandmete põhjal ja lisada juurde rohkem vaesust mõjutavaid tegureid. Lisaks saaks tööd edasi arendada, uurides, millise riigi peretoetuste terviklik süsteem leevendab kõige tõhusamalt laste vaesust (arvestades nii poliitika maksumust kui ka vaesuse määra mahulist vähenemist) ja sellest tulenevalt, millist riiki poliitika kujundamisel eeskujuks võtta.

VIIDATUD ALLIKAD

1. 2004. aasta riigieelarve. Vastu võetud Riigikogus 17. detsembril 2003. a. – Riigi Teataja I osa, 2004, nr. 1, art. 1.
2. 2013. aasta riigieelarve seadus. Vastu võetud Riigikogus 12. detsembril 2012. a. – Riigi Teataja I osa, 2012.
3. **Arcanjo, M., Bastos, A., Nunes, F., Passos, J.** Child poverty and the reform of family cash benefits. – *The Journal of Socio-Economics*, 2012, No. 43, pp. 11–23.
4. A Sourcebook for Poverty Reduction Strategies. Editor J. Klugman. The World Bank, Washington, 2002, 600 p. [http://docs.watsan.net/Downloaded_Files/PDF/Klugman-2002-Poverty.pdf]. 10.02.2013.
5. **Bargain, O., Donni, O., Kwenda, P.** Intrahousehold Distribution and Child Poverty: Theory and Evidence from Côte d'Ivoire. – IZA Discussion Paper, 2011, No. 6029, 31 p.
6. **Berger, L., M., Hill, J., Waldfogel, J.** Maternity leave, early maternal employment and child health and development in the US. – *The Economic Journal*, 2005, No. 115, pp. F29–F47.
7. **Bettger, F.** How I raised myself from failure to success in selling. New York: Fireside, 1977, 195 p.
8. **Bradshaw, J.** The case for family benefits. – *Children and Youth Services Review*, 2011, No. 34, pp. 590–596.
9. **Bradshaw, T., K.** Theories of Poverty and Anti-Poverty Programs in Community Development. – *Journal of the Community Development*, 2007, Vol. 38, No. 1, pp. 7–25.
10. C003 – Maternity Protection Convention, 1919 (No. 3). International Labour Organization. [http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO:12100:P12100_ILO_CODE:C003]. 03.02.2013.

11. Child Poverty and Well-Being in the EU. Current status and way forward European. Luxembourg: The Social Protection Committee. Luxemburg, 2008, 246 p.
12. **Citro, C., F., Michael, R., T.** Measuring poverty: a new approach. Washington: The National Academy Press, 1995, 98 p.
13. **Cohany, S., R., Sok, E.** Trends in labor force participation of married mothers of infants. – Monthly labor review, 2007, pp. 9–16.
14. Communication from the Commission. Europe 2020. A strategy for smart, sustainable and inclusive growth. European Commission, 2010, 34 p. [<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:EN:PDF>]. 06.02.2013.
15. **Curley, J., Sherraden, M.** Policy Lessons from Children's Allowances for Children's Savings Accounts. – Child Welfare, 2000, Vol. 79, No. 6, pp. 661–687.
16. **Decancq, K., Goedeme, T., Bosch, K., V., d., Vanhille, J.** The Evolution of Poverty in the European Union: Concepts, Measurement and Data. – Improve Methodological Paper, 2013, No. 13/01, 42 p. [http://www.centrumvoorsociaalbeleid.be/sites/default/files/ImPRovE%20WP%201301_1.pdf]. 18.05.2013.
17. **Douglas, P., H.** Wages and the family. Chicago: The University of Chicago Press, 1925, 290 p.
18. **Esping-Andersen, G.** The three worlds of welfare capitalism. Cambridge: Polity Press, 1990, 248 p.
19. **Esping-Andersen, G., Gallie, D., Hemerijck, A., Myles, J.** Why we need a new welfare state. Oxford: Oxford University Press, 2002, 246 p.
20. Eurostat. [http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database]. 18.03.2013.
21. **Figari, F., Paulus, A., Sutherland, H.** Measuring the size and impact of public cash support for children in cross-national perspective. – Dondena Working Paper, 2009, No. 24, 17 p.
22. **Finnie, R., Sweetman, A.** Poverty dynamics: empirical evidence for Canada. – Canadian Journal of Economics, 2003, Vol. 36, No. 2, pp. 291–325.

23. **Foster, J., E.** Absolute versus Relative Poverty. – *The American Economic Review*, 1998, Vol. 88, No. 2, pp. 335–341.
24. **Gauthier, A., H.** Family Policies in Industrialized Countries: Is There Convergence? – *Population (English Edition, 2002-)*, 2002, Vol. 57, No. 3, pp. 447–474.
25. **Gauthier, A., H.** *The State and the Family: A Comparative Analysis of Family Policies in Industrialized Countries.* Oxford: Clarendon Press, 1996. Viidatud The politics of parental leave policies. Children, parenting, gender and the labour market. Editors Kamerman, S., B., Moss, P. Bristol: The Policy Press, 2009, 286 p. vahendusel.
26. **Gauthier, A., H., Hatzius, J.** Family Benefits and Fertility: An Econometric Analysis. – *Population Studies: A Journal of Demography*, 1997, Vol. 51, No. 3, pp. 295–306.
27. **Glass, D., V.** *Population Policies and Movements in Europe.* London: Frank Cass & Co, 1940, pp. 86–92. Viidatud Pressman, S. Keynes, Family Allowances and Post Keynesian Anti-Poverty Policy. – Luxembourg Income Study Working Paper Series, 2009, No. 525, 27 p. vahendusel.
28. **Gordon, D.** Definitions of Concepts for the Perceptions of Poverty and Social Exclusion. – *Perceptions of poverty And social exclusion.* Bristol, 1998, pp. 5–15.
29. **Gornick, J., C., Jäntti, M.** Child poverty in cross-national perspective: Lessons from the Luxembourg Income Study. – *Children and Youth Services Review*, 2011, No. 34, pp. 558–568.
30. **Gundersen, G.** Are the Effects of the Macroeconomy and Social Policies on Poverty Different in Nonmetro Areas in the United States? – *Rural Sociology*, 2006, Vol. 71, No. 4, pp. 545–572.
31. **Haanes-Olsen, L.** Children's Allowances: Their Size and Structure in Five Countries. – *Social Security Bulletin*, Vol. 35, 1972, pp. 17–28.
32. **Hyde, J., S., Klein, M., H., Essex, M., J., Clark, R.** Maternity leave and women's mental health. – *Psychology of Women Quarterly*, 1995, No. 19, pp. 257–285.

33. **Jesuit, D., Smeeding, T.** Poverty levels in the developed world. – Luxembourg Income Study Working Paper, 2002, No. 321, 13 p.
34. **Kammerman, S., B., Gatenio, S.** 2002. Viidatud The Welfare State in Post-industrial Society. A Global Perspective. Editors Powell, J., L., Hendricks, J. New York: Springer Science+Business Media, 2009, 375 p. vahendusel.
35. **Kim, K.-S., Lee, Y., Lee, Y.-J.** A Multilevel Analysis of Factors Related to Poverty in Welfare States. – Social Indicators Research, 2010, Vol. 99, No. 3, pp. 391–404.
36. **Kirkpatrick, E.** Children's allowance in Japan. – Social Security Bulletin, 1972, Vol. 35, 148 p.
37. **Kutsar, D., Trumm, A., Oja, U.** Vaesus Eestis: Arengujoonte, mustrite ja põhjuste analüüs. II tööühma lõpparuanne. Tartu Ülikooli Perelabor, 1998. Viidatud Trumm, A. Kuidas vaesust mõista, määratleda ja mõõta? – Vaesus Eestis. Tallinn, 2010, lk. 6–35. [http://www.stat.ee/publication-download-pdf?publication_id=21168] vahendusel.
38. **Labrinidis, G., Maniatis, T., Bassiakos, Y., Passas, C.** Issues in measuring absolute poverty: the case of Greece. Argumentum Vitoria, 2010, Vol. 2, No. 2, pp. 87–108.
39. **Lannes, E., Kreitzberg, M.** Sotsiaalne kaasatus, elatustase ja suhteline vaesus. – Sotsiaalvaldkonna arengud 2000-2006. Tallinn, 2008, lk. 19–26.
40. **Lindsey, D.** Child poverty and inequality. Securing a better future for America's children. Oxford: Oxford University Press, 2009, 210 p.
41. **Matsaganis, M., Levy, H., Mercader-Prats, M., Toso, S., O'Donoghue, C., Coromaldi, M., Rodrigues, C., F., Tsakoglou, P.** Child Poverty and Family Transfers in Southern Europe. – IZA Discussion Paper, 2005, No. 1509, 16 p.
42. Means-tested programs: Information on program access can be an important management tool. United States Government Accountability Office, 2005, 86 p. [<http://www.gao.gov/assets/250/245577.pdf>]. 27.01.2013.
43. Missoc Comparative Tables Database. Missoc. [<http://www.missoc.org/MISSOC/INFORMATIONBASE/COMPARATIVETABLES/MISSOCDATABASE/comparativeTableSearch.jsp>]. 31.01.2013.
44. **Murray, C.** What to do about welfare. 1994, pp. 26–34.

45. **Neyer, G.** Family Policies and Low Fertility in Western Europe. – Mpidr Working Paper, 2003, No. 2003-021, 63 p.
46. **Notten, G., Neubourg, C.** Monitoring absolute and relative poverty: “not enough” is not the same as “much less”. – Review of income and wealth, 2011, Series 57, No. 2, pp. 247–269.
47. **Pisu, M.** Less Income Inequality and More Growth – Are they Compatible? Part 5. Poverty in OECD Countries. – OECD Economics Department Working Papers, 2012, No. 928, 34 p.
48. **Pressman, S.** Family Allowances, Paid Parental Leave and Middle-Class Children. Monmouth University, 2011a, 42 p.
49. **Pressman, S.** Keynes, Family Allowances and Post Keynesian Anti-Poverty Policy. – Luxembourg Income Study Working Paper Series, 2009, No. 525, 27 p.
50. **Pressman, S.** Policies to Reduce Child Poverty: Child Allowances Versus Tax Exemptions for Children. – Journal of Economic Issues, 2011b, Vol. XLV, No. 2, pp. 323–332.
51. **Rauhut, D.** Adam Smith – A champion for the poor. – Economists and Poverty: From Adam Smith to Amartya Sen. New Delhi, 2005, pp. 21–40.
52. **Remler, D., K., Glied, S., A.** What Other Programs Can Teach Us: Increasing Participation in Health Insurance Programs. – American Journal of Public Health, 2003, Vol. 93, No. 1, pp. 67–74.
53. Riiklike peretoetuste seadus. Vastu võetud Riigikogus 14. novembril 2001. a. – Riigi Teataja I osa, 2001, nr. 95, art. 587.
54. **Rodrigues, C., F., Andrade, I.** Monetary poverty, material deprivation and consistent poverty in Portugal. – School of Economics and Management, 2010, No. 0874-4548, 24 p.
55. **Sardon, J.-P.**, Recent demographic trends in the developed countries. – Population (English Edition), 2004, Vol. 59, pp. 263–314.
56. **Schiller, B., R.** The Economics of Poverty and Discrimination. New Jersey: Prentice Hall, 2001, 302 p.
57. **Smith, A.** The Theory of Moral Sentiments. 6th ed., 2006. Sao Paulo: Metalibri, 1790, 314 p.

58. Sotsiaalne tõrjutus – Leakeni indikaatorid. Statistikaamet. [http://www.stat.ee/sotsiaalne-torjutus-laekeni-indikaatorid]. 11.11.2012.
59. **Stroe, C., Cambir, A., Barti, C., Militaru, E., Cojanu, S., Lungu, E., Dragoiu, C., Lazar, I.** Simulation model and the dynamics of relative poverty rates in the presence of some social benefits in Romania. - Recent Researches in Applied Mathematics, Simulation and Modelling; 2011, pp. 161–166.
60. **Stuber, J., Kronebusch, K.** Stigma and other determinants of participation in TANF and Medicaid. – Journal of Policy Analysis and Management, 2004, Vol. 23, No. 3, pp. 509–530.
61. **Zheng, B.** Statistical inference for poverty measures with relative poverty lines. – Journal of Econometrics, 2001, No. 101, pp. 337–356.
62. Tarbijahinnaindeksi kalkulaator. Statistikaamet. [http://www.stat.ee/thi-kalkulaator/?cpiStartMonth=17&cpiStartYear=2004&cpiEndMonth=17&cpiEndYear=2012&id=32857&cpiCalculate=Arvuta]. 15.05.2013.
63. The European System of integrated Social PROtection Statistics (ESSPROS). Eurostat, 2011, 93 p. [http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-RA-11-014/EN/KS-RA-11-014-EN.PDF]. 17.05.2013.
64. **Tiit, E.-M.** Elatusmiinimumi ja vaesuspiiride hindamise meetodika ning sotsiaalsete indikaatorite leidmisel kasutatavate tarbimiskaalude kaasajastamine. Eesti Vabariigi Sotsiaalministeerium, AS Resta, 2005, 36 lk. [http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/V21jaanded/Toimetised/2006/8.1.pdf]. 12.11.2012.
65. **Tiit, E.-M.** Vaesus ja selle mõõtmine. Vaesuse suundumused Eestis. Sotsiaalministeerium, 2006, 16 lk. [http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/V21jaanded/Toimetised/2006/8.pdf]. 11.11.2012.
66. **Townsend, P.** Poverty in the United Kingdom. A Survey of Household resources and Standards of living. California: University of California Press, 1979, 1216 p.
67. **Trifiletti, R.** Southern European Welfare Regimes and the Worsening Position of Women. – Journal of European Social Policy, 1999, Vol. 9, No. 1, pp. 49–64.

68. **Trumm, A.** Kuidas vaesust mõista, määratleda ja mõõta? – Vaesus Eestis. Tallinn, 2010, lk. 6–35. [http://www.stat.ee/publication-download-pdf?publication_id=21168]. 01.11.2012.
69. **Vadakin, J.** Children, Poverty, and Family Allowances. New York: Basic Books, 1968. Viidatud Pressman, S. Keynes, Family Allowances and Post Keynesian Anti-Poverty Policy. – Luxembourg Income Study Working Paper Series, 2009, No. 525, 27 p. vahendusel.
70. **Wu, C.-F., Eamon, M., K.** Need for and barriers to accessing public benefits among low-income families with children. – Children and Youth Services Review, 2009, No. 32, pp. 58–66.

LISAD

Lisa 1. Laste suhteline vaesuse määr Euroopa riikides 2004-2010 a.; (%)

Riik	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EL 27	19,9	19,8	19,5	20,1	19,8	20,5	20,6
Belgia	18,1	15,3	16,9	17,2	16,6	18,3	18,7
Bulgaaria	18	25,0	29,9	25,5	24,9	26,7	28,9
Tšehhi	17,6	16,5	16,6	13,2	13,3	14,3	15,2
Taani	10,4	9,9	9,6	9,1	10,6	10,9	10,2
Saksamaa	12,2	12,4	14,1	15,2	15,0	17,5	15,6
Eesti	21,3	20,1	18,2	17,1	20,6	17,3	19,5
Iirimaa	23,0	22,5	19,2	18,0	18,8	19,7	:
Kreeka	20,4	22,6	23,3	23,0	23,7	23,0	23,7
Hispaania	24,2	24,5	24,3	24,4	23,7	26,2	27,2
Prantsusmaa	14,4	13,9	15,3	15,9	16,8	17,9	18,8
Itaalia	23,6	24,5	25,4	24,7	24,4	24,7	26,3
Küpros	12,8	11,5	12,4	14,4	12,6	12,8	12,0
Läti	21,5	25,8	20,5	24,6	25,7	26,6	25,0
Leedu	27,2	25,1	22,1	22,8	23,7	23,3	24,3
Luksemburg	20,2	19,6	19,9	19,8	22,3	21,4	20,3
Ungari	19,9	24,8	18,8	19,7	20,6	20,3	23,0
Malta	16,7	16,7	19,0	19,3	20,9	19,9	21,1
Holland	15,3	13,5	14,0	12,9	15,4	13,7	15,5
Austria	14,9	14,7	14,8	14,9	13,4	14,3	15,4
Poola	29,3	26,3	24,2	22,4	23,0	22,5	22,0
Portugal	23,7	20,8	20,9	22,8	22,9	22,4	22,4
Rumeenia	:	:	32,8	32,9	32,9	31,3	32,9
Sloveenia	12,1	11,5	11,3	11,6	11,2	12,6	14,7
Slovakkia	18,9	17,1	17,0	16,7	16,8	18,8	21,2
Soome	10,0	9,8	10,9	12,0	12,1	11,4	11,8
Rootsi	10,2	15,0	12,0	12,9	13,1	13,1	14,5
Ühendkuningriik	22,9	23,8	23,0	24,0	20,7	20,3	18,0
Island	10,1	11,6	11,9	11,2	9,9	12,6	11,2
Norra	9,4	10,3	11,0	9,6	11,5	11,7	9,4
Šveits	:	:	:	19,9	18,4	17,4	17,3
Horvaatia	20	16	16	15,8	18,7	20,5	21,5

Allikas: (Eurostat 2013); autori koostatud.

: andmed puuduvad

Lisa 2. Laste suhteline vaesuslõhe Euroopa riikides 2004-2010 a.; (%)

Riik	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EL 27	24,7	24,3	23,9	22,3	23,5	23,9	24,3
Belgia	17,6	20,7	18,3	17,5	21,3	20,8	21,5
Bulgaaria	23	36,4	44,1	40,3	33,2	36,5	37,3
Tšehhi	18,3	18,1	18,8	21,4	22,2	25,5	17,7
Taani	18,2	15,0	21,2	19,3	22,0	19,6	20,2
Saksamaa	16,1	18,3	21,6	19,3	19,8	17,8	17,2
Eesti	30,1	27,8	25,8	24,4	19,7	28,1	26,7
Iirimaa	23,8	18,9	18,5	19,2	14,7	13,9	:
Kreeka	22,5	24,8	29,0	26,0	26,4	26,0	27,4
Hispaania	29,0	28,2	25,1	25,9	32,3	35,1	35,3
Prantsusmaa	14,8	15,4	16,1	14,8	18,2	18,0	16,7
Itaalia	28,0	28,4	24,6	24,0	23,9	29,0	30,4
Küpros	16,6	13,5	15,4	14,3	16,1	15,6	16,3
Läti	31,2	28,6	28,2	29,1	34,2	32,4	34,3
Leedu	30,1	31,4	29,6	28,1	25,4	35,5	28,7
Luksemburg	17,4	20,3	19,8	16,6	19,6	18,6	18,5
Ungari	19,4	25,3	19,5	16,8	16,7	16,5	18,8
Malta	17,7	19,5	14,5	20,9	16,2	15,3	16,3
Holland	20,6	16,7	17,0	12,7	14,8	14,7	15,3
Austria	14,2	17,3	18,7	16,3	18,6	20,2	16,7
Poola	32,5	27,2	26,2	21,9	23,7	24,2	22,6
Portugal	27,8	24,4	26,4	26,2	27,8	24,8	25,1
Rumeenia	:	:	40,1	38,6	36,7	35,4	34,7
Sloveenia	17,0	17,8	20,6	16,3	20,2	20,6	19,7
Slovakkia	24,0	20,4	20,9	24,0	25,8	33,8	25,5
Soome	11,9	10,4	12,4	15,5	15,0	11,4	10,5
Rootsi	16,5	21,1	17,5	17,9	20,5	20,0	21,8
Ühendkuningriik	21,1	20,9	21,6	19,7	19,5	16,6	19,2
Island	23,7	20,3	16,8	12,6	16,3	18,2	17,2
Norra	19,1	21,1	20,8	19,8	17,9	19,6	16,0
Šveits	:	:	:	18,7	19,1	18,0	17,8
Horvaatia	23	29	21	23,0	25,4	27,5	27,5

Allikas: (Eurostat 2013); autori koostatud.

: andmed puuduvad

Lisa 3. Leibkondade suhteline vaesuse määr leibkonna tüübi järgi Euroopa riikides 2004-2010 a.; (%)

2 täiskasvanu ja 0; 1 ja 2 lapsega leibkonnad:

Aasta	2004			2005			2006			2007			2008			2009			2010		
	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2
EL 27	12,4	11,6	14,6	12,6	12,1	14,6	12,8	11,9	14,4	12,3	11,3	14,3	12,0	11,4	14,5	11,3	11,8	14,9	12	12,7	15,9
Belgia	12,0	9,0	9,7	14,5	8,9	7,6	13,0	9,3	8,4	12,7	7,9	8,4	14,1	8,4	8,0	13,2	9,2	10,6	15	9,2	8,5
Bulgaaria	:	:	:	13,9	10,9	20,8	16,1	11,6	21,3	22,8	11,8	14,6	24,7	12,9	15,5	19,9	13,7	16,3	19	13,2	16,8
Tšehhi	5,1	8,8	11,0	3,9	7,6	9,8	4,0	6,9	8,1	4,7	6,4	6,8	3,7	4,6	7,2	4,2	7,9	8,7	5,3	6,8	9,3
Taani	7,7	4,3	4,7	8,0	4,1	4,1	8,2	4,3	4,2	8,1	4,5	4,4	9,1	5,3	5,0	8,8	6,0	5,1	8,3	5,4	4,6
Saksamaa	9,8	8,4	7,2	10,8	7,8	9,0	12,9	10,2	7,9	11,7	9,3	8,3	12,4	9,8	7,7	10,5	9,0	8,8	11	9,8	8,7
Eesti	12,9	13,2	12,3	11,0	13,4	12,0	12,9	11,5	11,9	11,9	11,3	10,1	10,4	12,2	14,0	10,9	14,1	10,6	13	14,8	13,2
Iirimaa	16,0	12,5	13,5	12,8	10,0	15,1	12,9	12,6	9,3	10,7	9,5	12,0	10,6	6,8	10,5	11,0	11,5	15,8	:	:	:
Kreeka	21,9	14,1	18,2	20,5	15,2	20,7	18,5	19,8	22,1	18,7	17,5	21,9	19,5	22,3	22,4	19,9	21,6	20,3	20	17,7	24,2
Hispaania	19,6	14,5	22,7	20,0	15,0	22,3	18,7	16,2	22,5	19,8	15,5	21,8	18,3	18,1	21,6	17,6	18,2	23,3	19	16,9	26,0
Prantsusmaa	10,0	8,4	9,5	10,2	10,1	8,9	8,4	8,9	9,4	7,0	7,1	8,3	7,2	5,7	10,4	7,7	6,7	10,6	7,3	10,3	11,9
Itaalia	15,2	15,1	21,5	15,3	17,7	22,1	15,4	14,8	23,0	14,2	15,2	21,6	13,2	14,6	20,6	11,6	15,8	20,8	13	17,3	23,4
Küpros	30,1	9,2	8,8	33,6	8,3	8,4	32,3	9,0	9,1	27,8	10,0	10,5	27,1	11,0	5,4	27,7	10,4	9,6	24	10,0	9,0
Läti	15,2	14,4	18,1	19,0	15,1	21,6	20,9	11,8	16,4	33,1	13,4	21,1	28,6	15,0	22,1	15,0	17,4	18,4	16	17,4	18,9
Leedu	13,5	15,2	18,0	12,8	16,1	15,4	11,9	14,1	12,7	15,6	12,5	13,2	13,5	14,1	18,0	16,0	19,0	21,1	14	16,7	19,7
Luksemburg	6,8	12,0	18,0	7,6	10,5	14,7	6,9	9,5	14,4	5,6	11,1	14,3	5,3	11,7	14,9	6,3	15,9	14,5	5,2	9,7	15,1
Ungari	7,3	15,0	15,4	9,3	13,8	18,2	6,6	11,8	14,3	6,3	10,5	15,7	5,6	10,2	15,5	5,9	10,5	14,6	7,1	11,8	14,5
Malta	20,9	10,6	13,1	21,6	14,1	13,6	22,5	12,6	15,8	24,3	8,8	17,6	20,2	12,2	20,0	18,1	12,1	16,8	17	12,4	19,4
Holland	6,0	8,7	10,2	5,6	6,2	7,7	6,6	6,7	5,3	8,1	5,5	6,3	5,8	4,3	8,7	5,7	4,2	8,7	5,7	4,5	9,7
Austria	9,8	9,2	11,5	10,9	9,0	11,2	9,8	9,0	10,4	10,1	9,3	10,8	11,9	9,1	6,9	10,6	8,6	7,8	10	6,4	8,9

Lisa 3 järg

Aasta	2004			2005			2006			2007			2008			2009			2010			
	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2	0	1	2	
Laste arv																						
Poola	10,3	16,6	22,9	10,3	14,2	21,4	9,5	15,3	19,7	9,7	13,9	17,9	11,7	12,3	19,5	12,4	12,3	19,8	13	11,3	19,7	
Portugal	22,2	14,7	23,9	22,4	12,1	18,6	22,6	12,2	17,0	19,5	16,7	20,6	17,7	13,4	19,4	18,7	12,6	17,1	18	15,6	19,8	
Rumeenia	:	:	:	:	:	:	21,1	14,9	22,4	16,8	14,1	24,0	13,7	14,9	24,3	12,5	16,4	26,7	12	18,2	26,7	
Sloveenia	11,8	9,0	10,1	12,4	9,0	8,2	12,4	9,9	7,2	13,5	12,0	8,3	12,1	9,4	7,9	10,3	8,5	9,0	10	9,3	10,7	
Slovakkia	7,4	12,9	16,7	6,5	8,0	13,6	3,8	5,9	12,3	4,1	9,6	10,0	3,9	10,5	9,9	6,3	12,0	11,0	5,3	13,2	13,1	
Soome	6,7	6,7	5,0	7,6	5,3	5,7	8,0	6,0	5,3	7,8	6,7	7,4	7,3	6,8	7,4	7,1	6,8	7,4	7,9	6,6	6,2	
Rootsi	4,4	4,4	4,4	5,7	5,9	6,2	5,4	5,8	5,6	6,9	8,9	5,5	6,3	7,1	5,1	6,1	6,0	6,9	6,9	8,6	6,6	
Ühendkuningriik	15,2	10,6	13,8	13,9	14,4	13,2	15,5	10,7	13,2	14,7	9,9	14,5	13,3	11,6	13,6	12,9	11,2	12,2	14	13,3	12,1	
Island	7,0	7,6	8,3	5,5	9,7	6,1	5,2	6,3	7,3	6,1	6,0	3,8	6,9	5,8	4,2	4,5	5,8	5,8	4,6	6,8	6,9	
Norra	5,4	3,8	4,5	6,1	7,2	5,7	4,7	4,6	5,0	4,9	5,1	3,7	4,8	4,3	2,9	3,4	4,1	3,2	3,6	6,0	2,9	
Šveits	:	:	:	:	:	:	:	:	:	14,3	10,1	15,6	13,3	8,4	12,6	13,6	9,7	13,6	14	8,9	11,5	
Horvaatia	:	17	12	:	13,0	10	:	13	10	:	8,0	12,8	:	11,0	13,7	22,4	19,6	15,4	25	15,2	15,4	

Allikas: (Eurostat 2013); autori koostatud.

: andmed puuduvad

Lisa 3 järg

2 täiskasvanut vähemalt 3 lapsega ja üksikvanem lastega leibkonnad¹:

Aasta	2004		2005		2006		2007		2008		2009		2010	
Tüüp	3+	Ü	3+	Ü	3+	Ü	3+	Ü	3+	Ü	3+	Ü	3+	Ü
EL 27	25,9	31,4	25,9	32,6	25,6	33,1	25,8	35,4	25,7	33,8	25,8	36,6	24,9	34,5
Belgia	19,6	33,2	14,4	32,5	18,0	35,8	16,2	39,1	15,8	36,9	16,5	35,3	16,7	38,5
Bulgaaria	:	:	65	30,6	71,0	33,5	74,2	38,3	67,9	30,9	65,2	42,3	78,2	35,4
Tšehhi	24,7	41,0	29,5	40,8	29,9	37,7	19,0	40,0	23,1	40,3	20,9	37,7	23,9	35,6
Taani	13,8	20,9	12,4	19,5	14,6	16,6	12,4	16,0	13,5	20,0	11,1	20,0	11,7	20,8
Saksamaa	11,6	25,8	12,8	24,4	11,9	34,5	15,2	35,9	13,6	37,5	21,6	43,0	16,2	37,1
Eesti	25,1	39,8	23,5	40,4	21,4	43,9	21,3	39,2	28,6	38,7	18,3	36,4	25,4	34,2
Iirimaa	25,9	45,2	21,9	47,0	19,2	39,4	13,4	41,9	18,0	40,4	20,4	30,2	:	:
Kreeka	32,7	43,5	38,0	29,6	29,7	34,2	27,2	27,1	28,6	32,1	26,7	33,4	20,8	43,2
Hispaania	36,0	37,3	42,1	37,6	37,0	34,1	44,4	38,6	41,8	36,7	44,2	45,5	41,6	38,9
Prantsusmaa	20,1	25,6	19,2	28,6	19,1	24,0	20,0	27,9	20,2	28,7	20,5	34,6	22,1	33,9
Itaalia	34,5	35,4	40,8	31,9	41,2	31,2	37,7	35,6	39,4	35,3	37,2	37,3	36,7	35,7
Küpros	14,1	35,2	12,3	34,4	15,7	34,9	16,8	36,5	18,8	27,8	15,7	19,1	16,0	12,5
Läti	38,7	31,2	51,6	40,4	46,3	34,4	38,0	41,8	44,8	39,0	38,8	41,3	35,2	39,1
Leedu	44,4	48,4	41,5	44,2	38,2	41,4	46,0	48,3	31,3	44,3	23,4	44,4	33,1	42,4
Luksemburg	20,7	33,1	24,8	48,7	25,4	45,5	25,9	43,6	29,5	52,3	23,9	46,4	25,7	45,5
Ungari	26,0	27,1	33,6	38,8	27,8	28,6	28,7	33,2	31,1	25,7	27,8	28,1	33,0	29,9
Malta	26,1	36,1	23,8	39,5	25,3	53,8	26,9	57,3	27,7	55,3	31,5	54,4	32,2	47,2
Holland	19,9	26,8	15,9	32,1	19,9	30,3	17,1	29,3	20,7	33,0	16,6	29,1	19,1	33,9
Austria	20,0	27,0	19,4	28,8	19,3	31,1	21,3	26,3	19,2	29,2	17,9	28,2	23,0	26,2
Poola	44,8	40,1	37,7	31,6	36,2	31,0	34,4	30,2	37,8	34,8	32,8	34,2	34,6	29,8
Portugal	42,0	31,5	37,8	41,2	43,3	33,6	31,9	38,9	36,1	37,0	33,2	37,0	34,5	27,9
Rumeenia	:	:	:	:	54,8	43	57,3	39,9	56,3	35,3	60,4	31,9	54,7	40,0
Sloveenia	16,6	22,0	15,2	22,3	15,2	28,6	11,3	28,8	15,7	28,1	13,6	31,4	18,2	30,8
Slovakkia	24,2	31,8	23,9	29,4	25,7	26,3	33,3	20,9	27,9	23,0	29,8	25,0	32,6	26,4
Soome	11,1	20,3	12,0	18,3	12,5	21,9	12,9	24,9	15,5	24,3	11,8	22,0	15,2	21,9
Rootsi	9,7	20,4	13,4	33,0	13,6	25,0	13,3	26,8	14,5	28,9	12,3	33,1	15,4	35,9
Ühend- kuningriik	28,0	37,9	26,1	41,6	31,7	42,3	33,2	45,6	28,1	34,5	27,4	36,4	21,5	33,5
Island	10,9	14,7	10,2	27,0	12,1	23,3	12,9	28,0	10,3	22,8	12,0	30,1	8,0	28,4
Norra	10,0	20,1	13,9	19,6	8,1	24,8	9,3	21,5	9,6	28,9	8,4	28,7	9,8	19,1
Šveits	:	:	:	:	:	:	26	30	29	32,5	20,9	32,9	26,0	32,4
Horvaatia	31	42	19	35	26,0	:	20	49	37	28,5	28,9	35,8	25,0	42,7

Allikas: (Eurostat 2013); autori koostatud

: andmed puuduvad

Märkmed:

¹ Tüüp „3+“ tähistab 2 täiskasvanut vähemalt 3 lapsega leibkonda ja „Ü“ tähistab üksikvanem lastega leibkonda

Lisa 4. Üldised lapsetoetused Euroopa riikides 2012. aastal

Riik	Süsteem	Toetuse suurus (€)	Toetuse suhe SKP-sse in kohta ¹ (I laps 12a) (%)	Toetuse suhe SKP-sse in kohta ¹ (II laps 2a) (%)
Austria	Universaalne (lisatoetus vajaduspõhine)	€105.40 lapse kohta kuus kuni 3a. Toetust suurendatakse €112.70-ni alates 3a, €130.90 kuni 10a, €152.70 kuni 18a lõpuni. Kogu toetuste summat suurendatakse €12.80 2 lapse eest, €47.80 3 lapse eest, €97.80 4 lapse eest ja €50.00 iga järgneva lapse eest. Puudega lapsele lisaks €138.30 kuus. Koos lapsetoetusega ka koolialustamise toetus €100 makstakse septembris iga lapse kohta vanuses 6-15. Lisaks €20 kuus 3 ja järgneva lapse eest kui perekonna eelmise aasta maksustatav sissetulek jäi alla €55,000.	5,3%	3,8%
Bulgaaria	Universaalne	II haridustaseme lõpetamiseni €18 kuus lapse kohta, vähemalt 2 lapse sünnil 150% sellest. Lisaks alla 1a lapsele €51 kuus. Makstakse rahas või sotsiaalinvesteeringuna juhul, kui sissetulek alla 179€ kuus pereliikme kohta	4,2%	4,2%
Taani	universaalne (lisatoetus vajaduspõhine)	Laste ja noorte toetus iga lapse eest: * 0-2a €574 kvartalis; * 3-6 a €454 kvartalis; * 7-14 a €358 kvartalis; * 15-17 a €119 kuus. Lisatoetus lapse eest, kelle üks või mõlemad vanemad on pensionil, sõltub sissetuleku suurusest, kindla piiri ületamisel toimub toetuste vähendamine	3,3%	5,3%
Eesti	Universaalne	* 1-2 lapse eest kahekordne lapsetoetuse määr (2x9,59=19,18), * 3. ja järgmise lapse eest 6-kordne lapsetoetuse määr (6x9,59=57,54) iga lapse kohta. Lapsetoetuse määr on € 9.59 kuus. * vähemalt 7 lapsega pere toetus: 168,74€ kuus	1,9%	1,9%
Norra	Universaalne	€128 lapse kohta. Põhjapoolsematel aladel lisaks veel €42 iga lapse kohta	2,2% ²	2,2% ²
Läti	Universaalne	Toetuse suurus on €11 lapse kohta	1,3%	1,3%

Lisa 4 järg

Riik	Süsteem	Toetuse suurus (€)	Toetuse suhe SKP-sse in kohta ¹ (I laps 12a) (%)	Toetuse suhe SKP-sse in kohta ¹ (II laps 2a) (%)
Soome	Universaalne	* 1. laps €100.40, * 2. laps € 110.94, * 3. laps € 141.56, * 4. laps € 162.15, * 5. ja iga järgmine laps € 182.73.	3,4%	3,8%
Prantsusmaa	Universaalne	* 2 last €127.68, iga järgmise lapse eest lisaks €163.59. * Lisatoetus, sõltub vanusest (va 1. lapse eest alla 3 lapsega peres): - enne 01.05.97 sündinud 11-16a lapse eest 35,91€ ja üle 16a lapse eest €63.84 - alates 01.05.97 sündinud üle 14a lapse eest 63,84€ * Püsitoetus: €80.73 makstakse 1 aasta jooksul vähemalt 3 lapsega perele, alates sellest ajast, kui 1 lastest on saanud 20 aastaseks.	2,5%	2,5%
Saksamaa	Universaalne	* 1. laps € 184, * 2. laps € 184, * 3. laps € 190, * 4. ja iga järgnev laps € 215	7,0%	7,0%
Ungari	Universaalne	* 1 last €43, * 2 last €47 lapse kohta, * 3+ last €56 lapse kohta	5,6%	5,6%
Island	universaalne (makstakse sissetuleku kindla piirini)	Aastane lapsetoetus alla 7a lastele (2010a seisuga) €389. Lisaks alla 18a toetus: 1. laps €967, teine ja iga järgnev €1,151; üksikvanemaga pere puhul 1. laps €1,611, teine ja iga järgnev laps €1,653. Toetusi vähendatakse kui vanemate sissetulek ületab €22,860 ja kui üksikvanema sissetulek ületab €11,430 (toetust vähendatakse 3-7% sõltuvalt toetuse liigist ja peretüübist)	3,1%	4,9%
Slovakkia	Universaalne	22,54€ lapse kohta	2,1%	2,1%

Lisa 4 järg

Riik	Süsteem	Toetuse suurus (€)	Toetuse suhe SKP-sse in kohta ¹ (I laps 12a) (%)	Toetuse suhe SKP-sse in kohta ¹ (II laps 2a) (%)
Iirimaa	Universaalne	* 1. ja 2. laps €140, * 3. laps €148, * 4. ja järgnev laps €160. Kolmikute ja nelikute puhul on toetus iga lapse kohta kahekordne, kaksikute puhul 1,5-kordne 1. lapse toetusest.	4,7%	4,7%
Liechtenstein	Universaalne	€233 lapse kohta, kui perel on 1-2 last; €275 lapse kohta kaksikute või vähemalt 3 lapse korral. Toetus suureneb €275-ni iga üle 10a lapse kohta.	3,6%	3,1%
Luksemburg	Universaalne	* 1 laps € 185.60, * 2 last € 440.72, * 3 last € 802.74, * iga järgnev laps € 361.82 Lisaks makstakse 6-11a lapse eest 16,17€ ja 12a+ lapse eest 48,52€	3,9%	3,2%
Poola	universaalne (makstakse kuni kindla sissetulekuni)	*0-5a €16 kuus lapse kohta, * 5-18a €22, * 18-24 a €23. Toetuse saamiseks ei tohi pere sissetulek 1 liikme kohta olla suurem kui 119€. Lisaks vähemalt 3 lapsega perele 19€ kuus iga lapse kohta al. 3. lapsest.	2,8%	2,0%
Sveits	Universaalne	1) Riiklik skeem kuus lapse kohta: * lapsetoetus €166 madaliku regioonides, €183 mägistes regioonides; * koolitoetus €208 madaliku regioonides ja €225 mägistes regioonides. 2) Kantoni skeemid kuus lapse kohta (võivad pakkuda ka suuremaid toetusi): * lapsetoetus vähemalt €166, * koolitoetus vähemalt €208	3,3% ³	3,3% ³

Lisa 4 järg

Riik	Süsteem	Toetuse suurus (€)	Toetuse suhe SKP-sse in kohta ¹ (I laps 12a) (%)	Toetuse suhe SKP-sse in kohta ¹ (II laps 2a) (%)
Ühendkuningriik	Universaalne	* 1. laps €110, * iga järgmise lapse eest €72.	4,7%	3,1%
Rumeenia	universaalne (lisatoetus vajaduspõhine)	1) Riiklik toetus lastele: Kuine toetuse suurus sõltub laste vanusest ja sotsiaalsest indikaatorist (RSI=112€). * 0-2a 0,4*RSI=44,8€, * 2-18a 0,084*RSI=9,408€, * 18-kooli lõpetamiseni vanus 0,084*RSI= 9,408€. 2) Perede abitoetus: Perekond, kelle kuine keskmine netosissetulek liikme kohta on kuni 0.40*RSI (44,80€), siis sõltuvalt laste arvust: * 1 laps 0,06*RSI=6,72€, * 2 last 0,12*RSI=13,44€, * 3 last 0,18*RSI=20,16€, * 4+ last 0,24*RSI=26,88€. Perekond, kelle sissetulek liikme kohta on vahemikus 0.4*RSI-0.740*RSI (44,8€-82,88€), siis sõltuvalt laste arvust: * 1 laps 0,05*RSI=5,6€, * 2 last 0,10*RSI=11,2€, * 3 last 0.15*RSI=16,8€, * 4+ last 0,20*RSI=22,4€.	3,3%	3,3%
Rootsi	Universaalne	€120 kuus. Lisaks suure pere toetused: * 2. laps €17, * 3. laps €52, * 4. laps €116, * 5. ja iga järgnev laps €143.	3,5%	4,0%

Lisa 4 järg

Riik	Süsteem	Toetuse suurus (€)	Toetuse suhe SKP-sse in kohta ¹ (I laps 12a) (%)	Toetuse suhe SKP-sse in kohta ¹ (II laps 2a) (%)
Holland	universaalne (lisatoetus vajaduspõhine)	<p>1) Üldine lapsetoetus lapse kohta (taotleja peab olema kindlustatud): * Kui laps on sündinud 01.01.95 või hiljem (kuus makstav summa): 0-5a laps: €63.88, 6-11a laps €77.57, 12-17a laps €91.26. * Kui laps on sündinud enne 01.01.95 (kvartalis makstav summa): 1 laps: €91.26, 2 last: €104.81, 3 last €109.33, 4 last €118.27, 5 last €123.63, 6 last €127.21. Topelt toetused makstakse: kui laps on alla 16 aastane, ei ela kodus, on õpilane või töövõimetu; kui laps on 16-17 aastane, ei ela kodus, on õpilane või töövõimetu või töötü.</p> <p>2) Lisatoetus (WKB): vanemad, kes saavad lapsetoetusi alla 18 aastaste laste eest, saavad lisatoetust (WKB-d). Sõltub leibkonna sissetulekust, laste arvust ja laste vanusest. WKB ei maksta, kui leibkonna sissetulek on üle kindla piiri aasta kohta: 1 lapsega leibkonna sissetulek võib olla kuni €41960; 2 lapsega kuni €41360; 3 lapsega kuni €50440; 4 lapsega kuni €51830; 5 lapsega kuni €53230; 6 lapsega kuni €54620; 7 lapsega kuni €56020; 8 lapsega kuni €57140. Maksimum kuine toetus (WKB) lapse kohta saab olla: * 1. laps €84.75; * 2. laps €38.42; * 3. laps €15.25; * 4 ja järgnev laps €8.83. Maksimum ekstra toetus kuus: * 12-15 aastaste puhul €19.25; * 16-17 aastaste puhul €24.67.</p>	6,5%	3,4%

Lisa 4 järg

Riik	Süsteem	Toetuse suurus (€)	Toetuse suhe SKP-sse in kohta ¹ (I laps 12a) (%)	Toetuse suhe SKP-sse in kohta ¹ (II laps 2a) (%)
Leedu	Universaalne (makstakse kuni kindla sissetuleku piirini)	* 0,75*BSB (põhi sotsiaaltoetus) ehk €28 iga 0-2a lapse kohta, kui sissetulek ühe pereliikme kohta ei ületa 1,5x riigi määratud sissetulekut (1,5x101=152€); * 0,40*BSB ehk €15 iga 2-7a lapse kohta (või 2-18 aastane, kui peres on vähemalt 3 last), kui kuine sissetulek pereliikme kohta on väiksem kui 1,5-kordne riigi määratud sissetulek (€152)	0,0%	1,8%
Hispaania	Universaalne (makstakse kuni kindla sissetuleku piirini)	Alla 18 aastase mittetöövõimetu lapse eest €24.25, kui töövõimetus on vähemalt 33%, siis €83.33. Töövõimetus lapsed üle 18 aasta: Töövõimetus vähemalt 65%, siis €357.70, töövõimetus vähemalt 75%, siis €536.60. Toetust ei maksta, kui pere aastasissetulek ületab €11,376.66, 3 lapse korral on piiriks €17,122.59 ja iga järgneva lapse eest suureneb piir €2,773.39 võrra.	1,3% ⁵	1,3% ⁵
Küpros	Vajaduspõhine	Sõltub laste arvust ja eelmise aasta brutosissetulekust. 1-2 lapsega peredele makstakse kord aastas, 3+ lapsega iga kuu. * 1 lapsega perele: sissetulek kuni €49,000: €420 aastas; täiendav toetus kui sissetulek kuni €19,500: €105 aastas, €19,500-€39,000: €50 aastas. *2 lapsega perele: sissetulek kuni €49,000: €840 aastas; täiendav toetus: kuni €19,500 aastas: €420 aastas, €19,500-€39,000: €310 aastas. *3 lapsega perele: sissetulek kuni €49,000: €840 lapse kohta aastas; täiendav toetus: kuni €19,500: €315 lapse kohta aastas, €19,500-€39,000: €260 lapse kohta aastas. * 4+ lapsega perele: sissetulek kuni €49,000: €1,390 lapse kohta aastas, täiendav toetus kui sissetulek kuni €19,500: €460 lapse kohta aastas, €19,500-€39,000: €290 lapse kohta aastas. Kui pere sissetulek on üle 49000€, siis vähendatakse progressiivselt. Kui üle 99000€, siis ei maksta üldse. Al. 5. lapsest suureneb iga lapse kohta piir 10000€ võrra	3,0%	3,0%

Lisa 4 järg

Riik	Süsteem	Toetuse suurus (€)	Toetuse suhe SKP-sse in kohta ¹ (I laps 12a) (%)	Toetuse suhe SKP-sse in kohta ¹ (II laps 2a) (%)
Tšehhi	universaalne (makstakse kuni kindla sissetulekuni)	Sõltub sissetulekust ja lapse vanusest: * 0-6a €19lapse kohta, * 6-15a €24 lapse kohta, * 15-26a €27 lapse kohta. Makstakse ainult neile peredele, kelle sissetulek jääb alla 2,4 kordse perekonna elatusmiinimumi	1,9%	1,5%
Portugal	Vajaduspõhine	Sõltub perekonna sissetulekust (kogu sissetulek jagatud liikmete arvuga +1), peretüübist ja laste vanusest. Kokku on 4 sissetulekute taset, millest sõltub toetuse indeks: * 1 level: sissetulek on kuni 0.5 korda IAS: lapsed kuni 12 kuu vanused €140.76, üle 12 kuu €35.19; * 2. level: sissetulek on 0.5-1.0 korda IAS: lapsed kuni 12 kuu vanused €116.74, üle 12 kuu €29.19; * 3. level: sissetulek 1.0-1.5 korda IAS: lapsed kuni 12 kuud €92.29, üle 12 kuu €26.54; * 4. level: pere sissetulek ületab 1.5 korda IAS: toetusele pole õigust. 2 lapse korral on toetus kahekordne iga lapse kohta vanuses 12-36 kuud. Alates kolmandast ja järgmistest lastest on toetus kolmekordne samades vanuse klassides.	5,6%	5,2%
Malta	Vajaduspõhine	Minimaalselt 350€ aastas lapse kohta. Kuni €96.32 kuus iga lapse kohta. Aastane toetuse suurus perele sõltub maksimaalse piiri (€24,225.32) ja perekonna sissetuleku (minimaalne võimalik on 4960,32€) vahest, mis korrutatakse 6%-ga iga kuni 16a või 2%-ga iga üle 16a lapse kohta.	7,4% ⁴	7,4% ⁴

Lisa 4 järg

Riik	Süsteem	Toetuse suurus (€)	Toetuse suhe SKP-sse in kohta ¹ (I laps 12a) (%)	Toetuse suhe SKP-sse in kohta ¹ (II laps 2a) (%)
Sloveenia	Vajaduspõhine	<p>Toetuste kogus sõltub sissetuleku osakaalust (%) riigi eelmise aasta keskmisest netosissetulekust. Sissetulek pereliikme kohta ei tohi ületada 64% riigi keskmist netosissetulekut).</p> <p>1) Iga lapse kohta enne kõrgkooli: * Sissetulek 0%-18%: 1. laps €114.31, 2. laps €125.73, al. 3. lapsest 137.18. * Sissetulek 18%-30%: 1. laps €97.73, 2. laps €108.04, al. 3. lapsest €118.28. * Sissetulek on 30%-36%: 1. laps €74.48, 2. laps €83.25, al. 3. lapsest €91.98. * Sissetulek on 36%-42%: 1. laps €58.75, 2. laps €67.03, al. 3. lapsest €75.47. * Sissetulek on 42%-53%: 1. laps €43.24, 2. laps €50.45, al. 3. lapsest €57.63. * Sissetulek on 53%-64%: 1. laps €27.40, 2. laps €34.29, al. 3. lapsest €41.14.</p> <p>2) Toetus iga lapse kohta, kes käib kõrgkoolis: * Sissetulek 0%-18%: 1. laps €168.31, 2. laps €179.73, al. 3. lapsest €243.55. * Sissetulek 18%-30%: 1. laps €142.73, 2. laps €153.04, al. 3. lapsest €206.88. * Sissetulek 30%-36%: 1. laps €110.48, 2. laps €119.25, al. 3. lapsest €162.89. * Sissetulek 36%-42%: 1. laps €85.75, 2. laps €94.03, al. 3. lapsest €128.58. * Sissetulek 42%-53%: 1. laps €61.24, 2. laps €68.45, al. 3. lapsest €92.94. * Sissetulek 53%-64%: 1. laps €39.10, 2. laps €45.99, al. 3. lapsest €64.05.</p> <p>3) Kui eelkooliealine lapsel ei ole lasteaia kohta, siis toetus suureneb 20%.</p> <p>4) Suure pere aastane toetus: €393.46 3 lapsega ja €479.83 4+ lapsega perele</p>	7,8%	8,5%
Kreeka	tööhõive põhine, universaalne	<p>* 1 laps € 8.22, 2 last € 24.65, 3 last € 55.47, 4 last € 67.38, iga järgneva lapse eest täiendavalt € 11.30. Lisatoetus alates 3. lapsest lapse kohta € 2.93 kuus</p> <p>* €177.00 emale kolmanda lapse eest, * €44.00 kuus lapse kohta emale, kellel on vähemalt 4 last, * €44.00 kuus lapse kohta emale, kellel on vähemalt 3 last.</p>	0,8%	0,8%

Lisa 4 järg

Riik	Süsteem	Toetuse suurus (€)	Toetuse suhe SKP-sse in kohta ¹ (I laps 12a) (%)	Toetuse suhe SKP-sse in kohta ¹ (II laps 2a) (%)
Belgia	tööhõive põhine, universaalne	1. laps €88.51, 2. laps €163.77, 3. ja järgnev laps €244.52. Lisaks vanusest sõltuvad kuised toetused: * kui 1. laps on sündinud peale 31/12/96 sündinud: 6-11a €15.42, 12-17a €23.48, 18+ €27.06 * kui 1. laps on sündinud 1/1/91-31/12/96: 12-17a €30.75, 18+ €33.03 * kui 1. laps on sündinud 1/1/85-31/12/90: €33.03 * teised lapsed: 6-11a €30.75, 12-17 €46.98, 18+ €59.74 Neid toetusi suurendatakse juulis aastase väljamaksega sõltuvalt lapse vanusest (kuni 17a) vahemikus 27,06-108,25€.	4,0%	5,8%
Itaalia	tööhõive põhine, vajaduspõhine	Toetuste hulk on pöördvõrdeline sissetulekuga ja sõltub perekonnaliikmete arvust. Näiteks 4-liikmelise perekonna aastase sissetuleku kuni €13,422.52 korral on kuine toetus €258.33, sissetulek €26,308.14-€26,415.50 kuine toetus €127.25; üle €72,588.94 korral ei maksta toetusi.	6,0% ⁶	6,0% ⁶

Allikas: (Missoc comparative ... 2013; Eurostat 2013); autori koostatud.

Märkmed:

¹ Toetuste suurused on 01.07.2012 seisuga ja SKP suurus inimese kohta on 2011. a. põhjal (va Rumeenia 2010 a., Liechtenstein 2009 a.); arvestatud, et peres on 2 last (I 12-aastane, II 2-aastane), pere teenib madalaimat võimaliku tulu (kuid riikides, kus on tööhõivepõhine süsteem, on arvestatud, et mõlemad vanemad töötavad);

² arvestatud, et ei ela Põhjapoolsel alal;

³ arvestatud, et saab riikliku skeemi järgi ja elavad madaliku regioonides;

⁴ arvestatud, et saadakse maksimumsuuruses toetust;

⁵ arvestatud, et on mittetöövõimetus lapsed;

⁶ arvestatud näites toodud toetusega: 258,33 pere kohta.

Lisa 5. Üksikvanemaga peredele mõeldud toetused Euroopa riikides 2012. aastal

Riik	Toetus-süsteem	Toetuse suurus (€)
Taani	universaalne	Üldine lapse toetus €172 lapse kohta kvartalis ja lisa lapsetoetus €175 leibkonna kohta kvartalis.
Eesti	universaalne	Üksikvanema lapse toetus: 2 x lapsetoetuse määr (2x9,59=19,18) lisaks tavalisele lapsetoetusele
Soome	universaalne	€ 46.79 iga lapse kohta
Kreeka	universaalne	Lisaks peretoetusele €3.67 iga lapse eest
Ungari	universaalne	Makstakse lisaks tavalisele lapsetoetusele: * 1-2 last 5€; * 3+ last 4€ lapse kohta
Island	universaalne	Lisatoetused: * 2 last: €534 aastas, * 3+ last: €1,390 aastas.
Liechtenstein	universaalne	€92 lapse kohta kuus
Malta	universaalne	Lapsetoetust makstakse maksimummääras.
Portugal	universaalne	Lapsetoetus ja seotud toetused/lisad suurendatakse 20%.
Prantsusmaa	universaalne	Üksikvanemale tagatakse miinimumpalk, sõltumata tema töövilmsusest. * 1 laps RSA = €813.16, * 2 last €1,106.45 * + €203.29 iga järgmise lapse eest
Norra	universaalne	* Lisaks tavalisele lapsetoetusele veel 1 lapsetoetus (nagu oleks lisaks tegelikule laste arvule veel 1 laps) * 0-3a lapse eest 87€ (kui saab üleminekutoetust) * Lisaks erinevad toetused nagu: üleminekutoetus, haridustoetus, lapsehoiutoetus.
Austria	vajaduspõhine	* Lapse kasvatamise toetused: €6.06 päevas kuni 12 kuuks, kui perel on madal sissetulek. Toetust ei maksta, kui juba makstakse sissetulekust sõltuvat lapse kasvatamise toetust. Teatud rasketel juhtudel pikendatakse maksmist 2 kuud.
Rumeenia	vajaduspõhine	Perede abitoetus: kuine toetus sõltub sissetulekust ja laste arvust (ei ole lisatoetus lapsetoetusele). * Üksikvanem, kelle kuine keskmine netosissetulek liikme kohta on kuni 0.4*RSI (44,80€): 1 laps 0.10*RSI=11,20€ 2 last 0.20*RSI=22,40€ 3 last 0.30*RSI=33,60€ 4+ last 0.40*RSI=44,80€ * Üksikvanem, kelle kuine keskmine netosissetulek liikme kohta on 0.4*RSI-0.740*RSI (44,80€-82,88€): 1 laps 0.09*RSI=10,08€ 2 last 0.18*RSI=20,16€ 3 last 0.27*RSI=30,24€ 4+ last 0.36*RSI=40,32€. RSI = €112
Sloveenia	vajaduspõhine	lapsetoetust suurendatakse 10%

Lisa 5 järg

Riik	Toetus-süsteem	Toetuse suurus (€)
Belgia	vajaduspõhine	Kui töösissetulek ei ületa €2,187.00, siis: * 1. lapse eest €45.06, * 2. lapse eest €27.93, * 3. ja järgneva lapse eest €22.52
Poola	vajaduspõhine	€40 lapse kohta, kuid mitte rohkem kui €81 kuus pere kohta. Kui perekonna sissetulek liikme kohta ei ületa 50% sissetuleku kriteeriumit, siis suurendatakse €12 iga lapse kohta, kuid mitte rohkem kui €24 pere kohta.
Iirimaa	vajaduspõhine	Vajaduspõhise skeemi järgi, max. €188 nädalas perele, lisaks €29.80 nädalas iga lapse kohta.
Küpros	vajaduspõhine	Kuine toetuse suurus sõltub aastasest brutosissetulekust: * kuni €39,000: €200 lapse kohta, * €39,000.01 - €49,000: €180 lapse kohta, * €49,000.01 – €59,000: €160 lapse kohta, * €59,000.01 – €69,000: €140 lapse kohta, * €69,000.01– €79,000: €120 lapse kohta, * €79,000.01 – €89,000: €100 lapse kohta. * üle €89,000: toetust ei maksta.
Itaalia		Toetusi suurendatakse
Ühendkuningriik		Lapsetoetusi suurendatakse
Slovakkia		-
Hispaania		-
Rootsi		-
Šveits		-
Holland		-
Bulgaaria		-
Tšehhi		-
Saksamaa		-
Leedu		-
Läti		-
Luksemburg		-

Allikas: (Missoc comparative ... 2013); autori koostatud.

Lisa 6. Lapse kasvatamise toetused ja rasedus- ja sünnitushüvitised Euroopa riikides 2012. aastal

Riik	Lapse kasvatamise toetus	Rasedus- ja sünnitushüvitis
Austria	* Lapsehooldustoetus, 5 võimalust (1-4 sõltumata tööhõivest ja sissetulekust): 1. €14.53 päevas, kuni lapse 30 kuu vanuseks saamiseni. 2. €20.80 päevas lapse 20 kuu vanuseks saamiseni. 3. €26.60 päevas 15 kuuni. 4. €33 päevas 12 kuuni. 5. sissetulekust sõltuv toetus kuni 12 kuuni. Madala sissetulekuga perele 6,06€ päevas 12 kuuks (mitte koos 5) toetusega). Toetust saab noorima lapse eest. Mitmike puhul saab iga lapse eest pool sellest summast. Ei maksta koos rasedushüvitisega, kui see ületab viimast.	Kindlustatule. Keskmise sissetulek, 8 nädalat enne ja peale sünnitust (mitmike puhul 12 nädalat). Kui sissetulek on alla ettenähtud taseme, siis toetuse suurus on €8.22 päevas.
Belgia	* lapsehoolduspuhkuse hüvitis (peab olema enne lapse saamist töötanud) Täielikult töötamise katkestamisel: €771.33 kuus; kui töötab poole kohaga, siis €654.17 kuus 50 aastasele ja vanemale, €385.66 kuus alla 50 aastasele. Osaajaga töötava vanema puhul arvutatakse samad summad proportsionaalselt tööajaga. Makstakse 4 kuud kui katkestatakse täistööajaga töökoht, 8 kuud 0,5kohaga ja 20 kuud 0,20kohaga.	Kindlustatule. Sünnitushüvitis: 6 nädalat (8 mitmike sünnil) enne ja 9 nädalat peale sünnitust, 82% palgast esimesed 30 päeva ja 75% pärast.
Bulgaaria	Ei sõltu tööhõivest: 1) Lapse kasvatamise toetus € 123 kuus lapse 2 aastaseks saamiseni (kuni 3 lapse puhul), alates 4. lapsest 6 kuuseks saamiseni. 2) Kaksikute kasvatamise ühekordne toetus, kuni 1a lapse eest € 1,227 (€ 614 1 lapse kohta). 3) Õppiva noore ema toetus, kes omandab III haridustaset, ühekordne toetus kuni 1a lapse eest € 1,473	1) sünnitushüvitis. Kindlustatud emale, 410 päeva alates 45 päevast enne sünnitustähtaega, 90% päevasest keskmisest sissetulekust 2) Isadustoetus. 90% päevasest kindlustatu sissetulekust, 15 päeva, alates lapse sünnist.
Slovakkia	* Vanematoetus (ei sõltu tööhõivest) €194.70 kuus. Suurendatakse 25% lapse kohta (€48.70 kuus) mitmike kasvatamise korral. Vähendatakse kuni 50% (€97.40 kuus) minimaalselt 3 kuuks kui vanem ei võimalda lapsele kohustuslikku haridust. Makstakse kuni lapse 3 aastaseks saamiseni. Vanematoetust ei maksta, kui samal ajal makstav sünnitushüvitis on suurem kui vanematoetus.	1) sünnitushüvitis. 65% kindlustatu sissetulekust (max. 1,5x riigi keskmine palk) 28-43 nädalaks (sõltuvalt laste arvust sünnitusel ja kas vanem on üksikvanem, tavaline 34 nädalat). Kui samal ajal makstav vanematoetus on suurem, siis sünnitushüvitist makstakse juurde ulatuses, mis võrdub vanematoetuse ja sünnitushüvitise vahega.

Lisa 6 järg

Riik	Lapse kasvatamise toetus	Rasedus- ja sünnitushüvitis
Rootsi	<p>* Vanematoetus 480 päeva, kindlustatule. 390 päeva 97% sissetulekust, mis võetakse aluseks haigushüvitise arvutamisel (vähemalt €21 päevas) ja järgmised 90 päeva minimaalse määra järgi (21€ päevas). Kui ei ole vajaliku summa eest kindlustatud, siis koguaeg 21€ päevas. Maksimaalne suurus €50,491. * isapuhkus - 10 päeva, tasustatakse sarnaselt vanematoetuse I 10 päevaga</p>	Rasedustoetus kindlustatule 50-60 päevaks, vähemalt 21€ päevas, maksimum kokku €37,868. 97% sissetulekust (mis võetakse aluseks haigushüvitise arvutamisel)
Tšehhi	<p>* Vanemahüvitis (makstakse ka mittetöötanule) Makstakse maksimaalselt kuni €8,541 lapse 4 aastaseks saamiseni. Vanem võib ise valida vanemahüvitise suuruse ja saamise perioodi. Vanemahüvitise suurus sõltub eelnevast sissetulekust. Kui 70% selle põhjal arvutatud sissetulek 30 päeva eest on väiksem kui €295, siis makstakse vanemahüvitist €295; kui on suurem, siis maksimaalselt on võimalik saada €446. Kui sissetulek puudus, siis makstakse €295 kuni lapse 10 kuuseks saamiseni ja siis €148 kuni 48 kuuseks saamiseni.</p>	Kindlustatule. 6-8 nädalat enne ja 28 (mitmike sünnil 37) nädalat peale sünnitustähtaega, 70% päevast baassissetulekust. Baassissetulek päevas on võetud arvesse järgmistes määrades: kuni €33: 100%; 33-49€: 60%; 49-98€: 30%; üle 98€ ei võeta arvesse.
Leedu	<p>* Emadus/isadus toetus Sõltub makse kestuse valikust: kui makseid saadakse kuni lapse 1a saamiseni, siis toetuse suurus on 100% kindlustatu sissetulekust. Kui makseid saadakse kuni lapse 2a saamiseni, siis toetuse suurus on 70% (kuni 1a) ja 40% (1-2a) sissetulekust, mitmike puhul 2a 100%. Maksimaalne toetuse suurus on 3,2kordne riigi keskmine sissetulek.</p>	<p>1) sünnitushüvitis. 100% kindlustatu sissetulekust (vähemalt 1/3 kindlustatu sissetulekust). Kui ei ole kindlustatud, siis 70 päeva eest 2xBSB=75€. 2) Isadustoetus. 1 kuu eest pärast lapse sündi, 100% sissetulekust.</p>
Sloveenia	<p>* Lapsehooldustoetus (kindlustatule) - 90% keskmisest sissetulekust (100% kui see ei ületa €763.06), 260 päeva (mitmike sünnil iga lapse eest +90 päeva). Kui vanematel on eelnevalt vähemalt 2 last, siis 30, 60 või 90 päeva lisaks (vastavalt 2, 3, 4+ lapse korral) * Vanematoetus (mittekindlustatule) - 196,49€ kuus 365 päevaks.</p>	<p>1) sünnitushüvitis. 100% kindlustatu keskmisest sissetulekust 105 päevaks. 2) Isadustoetus. 90% sissetulekust 15 päevaks</p>
Poola	<p>* Lapsehooldustoetus - töötamise katkestamise ajal 95€ kuus lapse 24 kuuseks saamiseni (36 kuud mitmike sünni korral või üksikvanemale, 72 puudega lapse korral) makstakse kui kuine sissetulek pereliikme kohta ei ületa 25% eelmise aasta keskmisest sissetulekust.</p>	100% kindlustatu sissetulekust. 20 nädalat 1 lapse sünnil, (31-37 mitmike sünnil)
Itaalia	Lapsehoolduspuhkus kindlustatule 6 kuud, 30% sissetulekust	Tööandja poolt 80% sissetulekust 5 kuud

Lisa 6 järg

Riik	Lapse kasvatamise toetus	Rasedus- ja sünnitushüvitis
Soome	* Vanematoetus. Vähemalt €22,13 päevas (sh neile, kes ei töötanud). 158 päeva (va pühapäevad). Esimesed 30 päeva pärast rasedus- ja sünnituspuhkust 75% sissetulekust (max. sissetulek €51,510 aastas, seda ületavalt summalt 32.5%). Järgmised päevad 70% sissetulekust, kui sissetulek on kuni €33,479, 40% sissetuleku vahemikus €33,480-€ 51,510 ja 25% 51510€ ületavalt osalt.	Vähemalt €22.13 päevas (sh neile, kes ei töötanud). Esimesed 56 päeva 90% sissetulekust (max sissetulek aastas 51510€, seda ületavalt summalt 32,5%). Ülejäänud 49 päeva 70% sissetulekust, kui sissetulek on kuni €33,479, 40% sissetuleku vahemikus €33,480-€ 51,510 ja 25% 51510€ ületavalt osalt.
Prantsus-maa	* Lapsekasvatustasu (peab olema töötanud enne). Kogu summa töötamise katkestamise korral €568.85. Osalised summad: €432.56 kui tööaeg ei ületa 50% täistööajast; €327.10 kui tööaeg on 50%-80% täistööajast. 1. lapse eest 6 kuud, teisest lapsest alates 3 aastat. Valikuline lisa €813.48 kuus alates 3. lapse eest töötamise katkestamise korral, aga siis makstakse 12 kuud.	Tööjõus aktiivsetele. 1) Sünnitushüvitis. Töötajatele tema palga ulatuses (riik maksab minimaalselt €8.90, maksimaalselt €80.04 päevas, tööandja ülejäänud), 16 nädalat 1 lapse sünnil, 26 nädalat pere 3. lapse puhul, 34 nädalat kaksikute puhul, 46 nädalat vähemalt 3 lapse korraga sünnil. 2) Isadustoetus. Tööjõus aktiivsele isale, 11 päeva (mitmike puhul 18), samad summad
Läti	1) Lapse kasvatamise toetus Makstakse isikule, kes ei tööta ja kasvatab alla 1 aastaseid lapsi, €72 kuus; 1-2 aastaste laste korral €43 kuus. 2) Vanematoetus 70% toetuse saaja keskmisest brutosissetulekust, minimaalselt €91 kuus kuni lapse 1a saamiseni. Kuni 2014a lõpuni, üle 17€ päevas ületavalt osast makstakse 50%. 3) Lisatoetust makstakse lisaks eelnevatele mitmike kasvatamisel iga lapse eest samad summad, mis lapse kasvatamise toetuse puhul.	Kindlustatule: 1) Rasedustoetus- ja sünnituspuhkus. 112 päeva eest (56 enne ja 56 peale sünnitust), 80% sissetulekust. Mitmike sünni korral ja mõnel erijuhul lisaks 14 päeva. 2) Isadustoetus. 80% kindlustatud isa keskmisest sissetulekust, 10 päeva. Mõlema toetuse puhul kuni 2014a lõpuni, üle 17€ päevas ületavalt osast 50%.
Kreeka	Vanemahüvitis kindlustatule 6 kuu miinimumpalk Tööhõivebüroo poolt (876,62€ 2012a)	Kindlustatule 119 päeva, 50% keskmisest päevasest sissetulekust + lapse toetus 10% iga lapse eest (max 40%) järgmisest summast: miinimum suurus 2/3 kindlustatu palgast, maksimum suurus €47.47 päevas (kui teisi ülalpeetavaid ei ole) ja €66.46 (4 ülalpeetavat).

Lisa 6 järg

Riik	Lapse kasvatamise toetus	Rasedus- ja sünnitushüvitis
Rumeenia	Toetuse saajal on võimalik valida 2 toetuse vahel (eelneva maksustatava sissetuleku olemasolu korral): 1) Lapsehoolduspuhkus ja -hüvitis kuni 1a lapse eest: 75% keskmisest netosissetulekust kuus, vahemikus 1.2*RSI- 6.8*RSI (RSI perioodi sotsiaalindikaator, €112) ehk vahemikus 134,4€-761,6€ kuus. 2) Lapsehoolduspuhkus ja -hüvitis kuni 2a lapse eest: 75% keskmisest netosissetulekust kuus, vahemikus 1.2*RSI-2.4*RSI kuus. Mitmike korral suureneb iga lapse eest toetus 1,2*RSI. Alates 4. sünnitusest saab vanem võtta lapsehoolduspuhkust, kuid ilma -hüvitiseta.	75% kindlustatu keskmisest sissetulekust 63 päeva enne ja 85% 63 päeva peale sünnitust.
Ungari	1) Lapsehooldustoetus (sõltumata tööhõivest): Kuine suurus võrdub miinimum vanaduspensioniga (€100), sõltumata laste arvust peres. Mitmike sünni puhul korrutatakse see laste arvuga. Makstakse lapse 3 aastaseks saamiseni, mitmike puhul koolieani. 2) Lapsekasvatamistoetus (sõltumata tööhõivest): Kuine suurus võrdub miinimum vanaduspensioniga, sõltumata laste arvust. Peab olema vähemalt 3 last peres ja noorim 3-8 aastane. 3) Lapsehooldustasu (töjõus aktiivsetele): 70% keskmisest päeva brutosissetulekust. Maks. 2x miinimumpalk (€456). Makstakse peale rasedus- ja sünnitustoetuse saamist kuni lapse 2a saamiseni	Rasedushüvitis kindlustatule 24 nädalat (4 enne, 20 pärast), 70% keskmisest päeva brutosissetulekust
Eesti	Makstakse ka mittetöötanule: 1) Vanemahüvitis 100% töötasust, min. €278.02, maks. €2,143.41, 575 päeva (sh raseduspuhkus) 2) Lapsehooldustasu makstakse ½ lapsehooldustasu määra eest iga kuni 3 aastase lapse eest (38,35€); ¼ lapsehooldustasu määra eest iga 3-8 aastase lapse eest (19,18€). Lapsehooldustasu määr on €76.70 kuus. Lapsehooldustasu ei maksta üheaegselt koos vanema- ja sünnitushüvitisega. 3) Täiendav lapsehooldustasu kuni 1 aastaseks saamiseni lisaks lapsehooldustasule €6.40 kuus.	Sünnitushüvitis kindlustatule 140 päeva eest, 100% sissetulekust.
Saksamaa	* Vanemahüvitis (makstakse ka mittetöötanule). Sõltub lapsekasvataja sissetulekust. Kui netosissetulek on €1,000-€1200 enne sünnitust, siis asendusmäär on 67%; Asendusmäär väheneb 0.1% kuni 65%-ni iga €2 eest, mis ületab €1,200 (€1,240+ netosissetuleku korral asendusmäär 65%). Asendusmäär suureneb 0.1% võrra kuni 100%-ni iga €2 eest, mis jääb puudu €1,000-st. Vanemahüvitise mn.määr on €300 ja maks. €1800 kuus. Mitmike sünni korral tõstetakse vanemahüvitist €300 võrra iga lapse kohta alates 2. lapsest. Mitme lapsega perekonnad võivad saada lisaboonust 10%, vähemalt €75 kuus. Makstakse kuni 12 kuud. Kui vanemad teenivad üle 500000€ bruto (üksikvanem üle 250000€), siis vanemahüvitist ei maksta	Kindlustatu keskmine netosissetulek 14 nädalaks, millest riik maksab kuni €13 päevas ja ülejäänud tööandja. Naistöötajad ilma kindlustuseta saavad kuni €210, maksab tööandja

Lisa 6 järg

Riik	Lapse kasvatamise toetus	Rasedus- ja sünnitushüvitis
Norra	põhimõtteliselt jaotub rasedus- ja sünnituspuhkus ka siia hulka	* Vanematoetus, 100% kindlustatu sissetulekust 47 nädalat või 80% 57 nädalat, maksimaalselt €65,051, kokku mitte vähem kui emadustoetus. * Emadustoetus mitteaktiivsele emale, korraga makstav €4,655.
Šveits	-	80% eelnevast keskmisest sissetulekust 98 päevaks pärast sündi. Max. €163 päevas
Holland	-	100% naistöötaja päevasest sissetulekust (max. 1 päeva eest €193.09) 16 nädalaks.
Ühendkuningriik	-	1) Seadusjärgne sünnitushüvitis. Kuni 39 nädalat, 90% keskmisest sissetulekust 6 esimest nädalat ja edasi €169 nädalas või 90% sissetulekust, kui on väiksem kui 169€. 2) Isadustoetus. 2 nädalaks €169 või 90% keskmisest sissetulekust, kui on väiksem kui €169. 3) Rasedus-sünnitus toetus. Emale, kellel ei ole õigust 1) hüvitisele, 39 nädalat €169 nädalas või 90% keskmisest sissetulekust, kui on väiksem kui €169.
Küpros	-	Kindlustatule: * Põhitoetus: 75% nädalasest põhikindlustussummast ($170,88 \cdot 0,75 = 128,16€$), suureneb 80%, 90% ja 100%-ni vastavalt ühe, 2 või 3 ülalpeetavast, 18 nädalat * Lisatoetus: 75% nädalasest põhikindlustussummast lisakindlustuse korral ($170,88 \cdot 0,75 = 128,16€$).
Taani	-	Aktiivsele rahvastikule: 1) Sünnitushüvitis. Töötajad: Toetust arvutatakse tunnipalgast (max 530€ nädalas või 14€ tunnis 37-tunnise tööpäeva kohta) ja töötundide arvust nädalas. Ettevõtjad: sissetuleku põhjal, sama maksimumsumma. Makstakse 4 nädalat enne ja 14 pärast sünnitustähtaega. Pärast 14 nädalat jagavad vanemad 32 nädalat tasustatud rasedus- ja sünnituspuhkus. 2) Isadustoetus. Tööjõus aktiivsetele, 2 nädalat. 3) Puhkusetootus. Naistele, kes ei saa koguulatuses sünnitushüvitist ja ei oma töötuskindlustust. Makstakse 1.05-30.04 ajavahemiku eest, samades summas sünnitushüvitisega
Hispaania	-	1) Kindlustatud inimesele: sünnitushüvitis ja isaduspuhkus: 100% sissetulekust, 16 nädalaks emale (teatud juhtudel +2 nädalat) ja 13-22 päevaks isale 2) Mittekindlustatud inimesele: 100% IPREM (Avalik sissetuleku määr=532,51€) 42-56 päevaks.
Iirimaa	-	kindlustatule: 80% keskmisest nädala sissetulekust, min. €217.80, maks. €262 nädalas, 26 nädalat
Liechtenstein	-	20 nädalat, 80% sissetulekust. (Piisava) sissetuleku puudumisel sõltub abikaasa sissetulekust ja laste arvust (min. €417, max. €3,751).

Lisa 6 järg

Riik	Lapse kasvatamise toetus	Rasedus- ja sünnitushüvitis
Island	-	Mõlema vanema peale kokku 3 kuud: 1) tööaeg 25-100%: 80% palgast, kui see on kuni €1,270 ja 75% kui palk on üle €1,270 kuus. Minimaalne toetus vanemale 25%-49% tööaja korral ei tohi olla väiksem kui €584 kuus, 50%-100% tööaja korral €809 kuus. Maksimum toetus €1,905 kuus. 2) tööaeg 0-25%: €353 kuus. Täiskoormusega õppes vanemale €809 kuus.
Malta	-	1) Rasedustoetus kõikidele residentidele. €79.20 nädalas, 14 nädala eest 2) Sünnituspuhkuse toetus. €160.00 nädalas tööhõives olnutele 15-16. nädala eest
Portugal	-	2 võimalust: 1) 120 päeva, 100% kindlustatu keskmisest päeva sissetulekust (boonused ei ole sisse arvestatud). Miinimum 209,61€ 80% keskmisest päeva sissetulekust. korral 30 päeva lapse kohta rohkem 2) 150 päeva, Mitmike sünni

Allikas: (Missoc comparative ... 2013); autori koostatud.

Lisa 7. Sünnitoetused Euroopa riikides 2012. aastal

Riik	süsteem	Sünnitoetus	1. lapse eest (% SKP-st in kohta)¹
Prantsusmaa	vajaduspõhine, universaalne	2 toetust: 1) €916.70 kuus alates 7. raseduskuust iga veel mittesündinud lapse eest või €1,833.41 lapse adopteerimisel. Vajaduspõhine. 2) Tavaline toetus: €183.34 kuus esimese lapse eest kuni 3 aastaseks saamiseni või adopteerimisel 3 esimest aastat.	366,7%
Itaalia	universaalne	Riiklik emadustoetus sünni või adopteerimise korral €1,946.88.	89,9%
Norra	universaalne	Sünni/adopteerimise toetus €4,655 iga lapse eest	78,5%
Slovakkia	universaalne	1) Sünnitoetus: korraga makstav summa €151.37 lapse kohta; vähemalt 3 lapse korraga sünd või kaksikute sünd kahe aasta jooksul suurendab toetust iga lapse kohta poole võrra. 2) Lisaks €678.49 1., 2. ja 3. lapse sünni eest. 3) Ühekordne lapse kasvatamise toetus makstakse 2 korda kasulapse kasvatamise eest: €352.86 algul ja €883.90 kui laps saab 18 aastaseks. 4) Aastane toetus mitmike sünnil €81.99, €101.25 või €107.55 lapse kohta, sõltuvalt vanusest.	78,4%
Poola	vajaduspõhine, universaalne	1) €236 lapse kohta kui perekonna või hariduse omandaja sissetulek 1 liikme kohta ei ületa €119. 2) ühekordne toetus, €236, ei sõltu sissetulekust.	59,0%
Kreeka	universaalne	900 €	58,4%
Läti	universaalne	425 €	52,0%
Leedu	universaalne	Lapse sünni või adopteerimise korral iga lapse kohta 11*BSB=€414.	48,7%
Bulgaria	vajaduspõhine, universaalne	Lapseootel naine, kelle keskmine brutosissetulek pereliikme kohta kuni €179, saab korraga €77, kui tal ei ole õigust sünnitushüvitisele. Igal emal on õigus järgmistele sünnitoetustele sõltumata sissetulekust: 1. laps €128, 2. laps €307, 3 ja iga järgnev laps €102. Kaksikute sünni puhul, kui üks kaksikutest on kolmas laps, makstakse mõlemale kaksikule kolmanda lapse sünnitoetuse suurus.	47,3%
Belgia	universaalne	€1,199.10 esimese lapse eest (ka adopteerimisel), €902.18 alates teisest lapsest.	42,7%
Tšehhi	vajaduspõhine	Ainult 1. sünnituse eest (1 või mitme lapse eest) ja perele, kelle sissetulek ei ületa 2,4 korda perekonna elatusmiinimumi. Sünnitoetuse suurus on €505, mitmike sünni korral €757.	40,7%
Eesti	universaalne	ühekordne makse 320€ lapse kohta	32,3%
Küpros	universaalne	€533.16 lapse kohta	30,3%
Ungari	universaalne	225% miinimum vanaduspensionist (€225) või 300% (€300) lapse kohta mitmike sünnil	27,0%

Lisa 7 järg

Riik	süsteem	Sünnitoetus	1. lapse eest (% SKP-st in kohta)
Ühendkuningriik	vajaduspõhine	€623 lapse kohta (ka adopteeritud) neile, kes saavad sissetulekust sõltuvaid toetusi ja kellel ei ole peres teisi alla 16 aastaseid lapsi.	26,9%
Luksemburg	universaalne	€1,740.09	25,4%
Liechtenstein	universaalne	€1,917 ühe lapse sünni korral, €2,334 lapse kohta mitmike sünni korral (ka adopteerimisel)	25,4%
Sloveenia	vajaduspõhine	280,75€, makstakse perele, kelle kuine keskmine sissetulek inimese kohta ei ületa 64% keskmist netosissetulekut.	19,1%
Soome	universaalne	Saab valida sünni toetuspakiga (mitterahaline) või rahalise toetuse vahel (€140 iga sündinud või adopteeritud lapse kohta). Mitmike sünni (adopteerimise) korral suurendatakse toetust. Välismaalt lapse adopteerimisel on toetus €1,900-€4,500 sõltuvalt riigist	4,8%
Taani	universaalne	€283 lapse kohta kvartalis lapse 7 aastaseks saamiseni mitmike sünni korral või mitmike adopteerimisel. 1 lapse adopteerimisel on toetus €6,519	0,0%
Island	universaalne	3611€ välismaalt adopteerimisel	0,0%
Hispaania	universaalne	Mitmike sünnitoetused: * 2 last € 2,565.60 * 3 last € 5,134.40 * 4 või rohkem last € 7,701.60€. * Adopteerimise, suure pere, üksikvanema, puudega ema sünnitamise korral 1,000€ lapse kohta.	0,0%
Rootsi	universaalne	Adopteerimisel välismaalt makstakse 4590€	0,0%
Šveits	universaalne	Riiklikul tasandil toetust ei maksta. 9 kantonit maksavad sünnitoetust vahemikus 708€-1665€ sünni kohta, sõltuvalt kantonist. 8 kantonit neist maksavad ka adopteerimise korral toetust.	0,0%
Austria	-	-	0,0%
Saksamaa	-	-	0,0%
Iirimaa	-	-	0,0%
Malta	-	-	0,0%
Portugal	-	-	0,0%
Rumeenia	-	-	0,0%
Holland	-	-	0,0%

Allikas: (Missoc comparative ... 2013; Eurostat 2013); autori koostatud.

Märkus: ¹ Toetuste suurused on 01.07.2012 seisuga ja SKP suurus inimese kohta on 2011. a. põhjal (va Rumeenia 2010 a., Liechtenstein 2009 a.); pere 1. sündinud lapse kohta; arvestatud, et pere teenib madalaimat võimaliku tulu.

Lisa 8. Lapse hooldamise toetused Euroopa riikides 2012. aastal

Riik	Lapse hooldamise toetus
Soome	<p>Kõik lapsed vanuses 10 kuud kuni 6 aastat saavad kohaliku omavalitsuse poolt õiguse päevahoiule.</p> <p>* Lapse koduhoiutoetus: makstakse perele, kellel on alla 3 aastane laps ja kes ei käi lasteaias; koosneb järgmistest osadest: põhiosa € 315.54, järgmine laps suurendab seda €94.47 võrra (alla 3 aastane) või €60.70 (3-6 aastane) + vajaduspõhine toetus, maksimum €168.86 kuus.</p> <p>* Erahoiutoetus: Põhiosa €160.64 kuus lapse kohta, vajadusel ka vajaduspõhine toetus kuni €135.09 kuus lapse kohta, makstakse otse teenuse osutajale.</p> <p>* Osaline lapsehoiutoetus: vanemale, kel on alla 3 aastane lapse või esimese 2 kooli aasta jooksul, kui vanem ei tööta üle 30 tunni nädalas, €90.36 kuus.</p>
Prantsusmaa	Lapsehoiu toetus, sõltub perekonna sissetulekust. Toetus makstakse täielikult, kui palgatakse kokkulepitud lapsehoidja või on finantseeritud 50% määraga kui on koju palgatud lapsehoidja (€172.09- €455.02 kuus kuni 3 aastase lapse kohta). 3-6 aastaste laste kohta vähendatakse toetust kuni 50%.
Leedu	Üksikvanema eelkooliasutuse maksu võidakse vähendada kuni 50%.
Belgia	Kui last hoiab eraisik, siis makstakse lapsehoiu hüvitist 59,39€ kuus
Norra	<p>* Igakuine universaalne, mittevajaduspõhine väikelapse toetus, 1-3a lapse eest, kellele ei ole tagatud või on piiratud lasteaia koht riigi poolt. 5 erinevat toetuste määra, sõltuvalt lapse päevahoius viibimise tundide arvust nädalas. Maksimummäär 0 tunni eest €436, miinimummäär 25-32 tunni eest €87.</p> <p>* Üksikvanemale lapsehooldustoetus: kui lapse eest vaadatakse kellegi teise poolt töö ajal või koolituskursustel. Toetuse suurus algab 64% tegelikest lapsehoolduskuludest, ühe lapse eest kuus maksimaalselt €467, 2 lapse eest €609, 3 või rohkema lapse eest €690. Laps peab olema 1-3 aastane. Kui sissetulek ületab €65,051, siis ei ole sellele toetusele õigust.</p>
Rumeenia	€22 lapse kohta kuus. Maksimumsuurusi vt lastetoetuste suuruste alt
Slovakkia	Lapsehoiu toetus töötavale või õppivale vanemale: kuni €230 kuus kaetakse lapsehoiu kulud, kui on tõestatud dokumentidega ja teenust osutab ametlik pakkuja, €41.10 kuus kui ei ole tõestatud dokumentidega (teatud juhtudel).
Sloveenia	Kohalik omavalitsus toetab lasteaia tasude maksmist, sõltuvalt vanemate sissetulekust. Vanemate kohustus 0%-77%. Kui peres käib rohkem kui 1 laps lasteaias, siis maksab riik teise või järgmise lapse osa.
Holland	Riik, vanemad ja töökoht maksavad lapsehoiu eest, mis toimub mõlema vanema töö ajal. Toetuse suurus sõltub perekonna tüübist, lapsehoiu tüübist, lapsehoiu kulude suurusest ja vanemate sissetulekust. Maksimumsuurus maksuhalduri poolt on €6.25 tunnis.

Allikas: (Missoc comparative ... 2013); autori koostatud.

Lisa 9. Peretoetuste kulutuste suhe SKP-sse Euroopa riikides 2004-2010 a. (%)

Riik	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EL 27	:	2,07	2,03	2,03	2,07	2,30	2,26
Belgia	2,04	2,04	2,02	2,07	2,07	2,22	2,19
Bulgaaria	:	0,99	1,02	1,18	1,30	1,99	2,00
Tšehhi	1,51	1,34	1,31	1,61	1,39	1,43	1,33
Taani	3,89	3,80	3,74	3,67	3,77	4,17	4,03
Saksamaa	3,28	3,11	2,88	2,77	2,83	3,16	3,20
Eesti	1,63	1,50	1,45	1,38	1,77	2,28	2,28
Iirimaa	2,49	2,46	2,49	2,60	3,10	3,64	3,66
Kreeka	1,58	1,55	1,48	1,49	1,59	1,83	1,80
Hispaania	1,11	1,18	1,20	1,26	1,36	1,52	1,51
Prantsusmaa	2,50	2,53	2,63	2,58	2,58	2,72	2,66
Itaalia	1,13	1,10	1,14	1,24	1,28	1,44	1,31
Küpros	2,07	2,12	1,94	1,93	2,07	2,19	2,12
Läti	1,29	1,32	1,21	1,17	1,39	1,73	1,49
Leedu	1,14	1,14	1,09	1,16	1,83	2,77	2,18
Luksemburg	3,78	3,59	3,39	3,15	4,15	4,20	3,97
Ungari	2,47	2,53	2,83	2,85	2,86	3,02	2,92
Malta	1,24	1,17	1,13	1,07	1,22	1,26	1,22
Holland	1,28	1,26	1,47	1,56	1,18	1,29	1,24
Austria	3,04	2,97	2,85	2,73	2,83	3,06	3,07
Poola	0,89	0,84	0,82	0,79	0,73	0,75	0,79
Portugal	1,18	1,18	1,18	1,19	1,28	1,49	1,46
Rumeenia	1,56	1,84	1,76	1,67	1,49	1,70	1,68
Slovenia	1,97	1,94	1,90	1,73	1,78	2,09	2,16
Slovakkia	1,73	1,67	1,65	1,55	1,48	1,72	1,76
Soome	2,96	2,99	2,96	2,86	2,94	3,33	3,30
Rootsi	2,89	2,88	2,98	2,93	3,02	3,21	3,11
Ühendkuningriik	1,71	1,59	1,51	1,59	1,68	1,93	1,87
Island	3,11	2,96	3,11	2,86	2,93	3,17	3,13
Norra	3,02	2,83	2,73	2,80	2,72	3,21	3,15
Šveits	1,16	1,15	1,14	1,11	1,11	1,21	1,25
Horvaatia	:	:	:	:	1,46	1,62	1,65

Allikas: (Eurostat 2013); autori koostatud.

: andmed puuduvad

Lisa 10. Korrelatsioonanalüüsi tulemused

		LV	SKP	PT	Lap	Van	Ras	Sün	Muu	1Har	Töötü	LArv	Hõre
LV	Pearson korrelatsioon	1	,132	-,209**	-,229**	,203**	-,242**	,354**	-,023	,368**	,332**	-,476**	,124
	Olulisuse tðenäosus		,056	,003	,001	,006	,000	,000	,749	,000	,000	,000	,077
SKP	Pearson korrelatsioon		1	-,191**	-0,136	-,010	-,189**	,075	-,067	-,056	-,053	-,075	,171*
	Olulisuse tðenäosus			,006	,052	,889	,007	,294	,354	,425	,470	,351	,014
PT	Pearson korrelatsioon			1						-,263**	,072	,214**	,075
	Olulisuse tðenäosus									,000	,338	,008	,284
Lap	Pearson korrelatsioon				1	-,111	-,216**	-,229**	,237**	-,084	,021	,269**	-,273**
	Olulisuse tðenäosus					,136	,002	,001	,001	,231	,778	,001	,000
Van	Pearson korrelatsioon					1	-,082	,400**	-,056	-,300**	,226**	-,226**	,443**
	Olulisuse tðenäosus						,270	,000	,450	,000	,004	,008	,000
Ras	Pearson korrelatsioon						1	-,015	-,103	-,194**	,047	-,069	,306**
	Olulisuse tðenäosus							,836	,152	,005	,532	,401	,000
Sün	Pearson korrelatsioon							1	,105	-,143*	,064	-,216**	,257**
	Olulisuse tðenäosus								,149	,044	,402	,009	,000
Muu	Pearson korrelatsioon								1	,055	-,201**	,388**	,033
	Olulisuse tðenäosus									,447	,007	,000	,646
1Har	Pearson korrelatsioon									1	-,083	-,307**	-,366**
	Olulisuse tðenäosus										,267	,000	,000

Lisa 10 järg

		LV	SKP	PT	Lap	Van	Ras	Sün	Muu	1Har	Töötü	LArv	Hõre
Töötü	Pearson korrelatsioon										1	,006	-,053
	Olulisuse tõenäosus											,942	,479
LArv	Pearson korrelatsioon											1	-,126
	Olulisuse tõenäosus												,123
Hõre	Pearson korrelatsioon												1
	Olulisuse tõenäosus												

** Korrelatsioon on oluline olulisuse nivool 0,01

* Korrelatsioon on oluline olulisuse nivool 0,05

Allikas: autori koostatud.

Lisa 11. Regressioonanalüüsi tulemused

1) mudel

Mudeli kokkuvõte

Mudel	R	R ²	R ² _{kohandatud}	Standardhälbe hinnang
1	,722 ^a	,522	,502	3,71136

a. Tegurid: (konstant), PT, 1Har, SKP, Töötu, Hõre, Larv

ANOVA^a

Mudel		Ruutude summa	Vabadusastmeid	Keskruut	F	Olulisus
1	Regressioon	2149,369	6	358,228	26,007	,000 ^b
	Residuaal	1969,709	143	13,774		
	Kokku	4119,079	149			

a. Sõltuv muutuja: LV

b. Tegurid: (konstant), PT, 1Har, SKP, Töötu, Hõre, Larv

Kordajad^a

Mudel		Standardiseerimata kordajad		Standardiseeritud kordajad	T	Olulisus	Kollineaarsuse statistikumid	
		B	Standardviga	Beeta			Tolerants	VIF
1	(konstant)	29,127	4,940		5,896	,000		
	PT	-,296	,108	-,175	-2,756	,007	,833	1,210
	Har	,141	,024	,410	5,867	,000	,684	1,462
	Töötu	,533	,082	,381	6,460	,000	,964	1,038
	Larv	-10,382	2,588	-,257	-4,011	,000	,813	1,231
	SKP	,010	,038	,016	,264	,792	,893	1,120
	Hõre	,097	,018	,345	5,219	,000	,767	1,303

a. Sõltuv muutuja: LV

Allikas: autori koostatud.

Lisa 11 järg

2) mudel

Mudeli kokkuvõte

Mudel	R	R ²	R ² _{kohandatud}	Standardhälbe hinnang
2	,780 ^a	,609	,577	3,30919

a. Tegurid: (konstant), Hõre, Töotu, LArv, SKP, Sün, Ras, Lap, Muu, Har, Van

ANOVA^a

Mudel		Ruutude summa	Vabadusastmeid	Keskruut	F	Olulisus
2	Regressioon	2128,794	10	212,879	19,440	,000 ^b
	Residuaal	1368,844	125	10,951		
	Kokku	3497,637	135			

a. Sõltuv muutuja: LV

b. Tegurid: (konstant), VajPT, MVajPT, 1Har, SKP, Töotu, Fert, Hõre, Hõive

Kordajad^a

Mudel		Standardiseerimata kordajad		Standardiseeritud kordajad	T	Olulisus	Kollineaarsuse statistikud	
		B	Standardviga	Beeta			Tolerants	VIF
2	(konstant)	38,633	5,433		7,110	,000		
	Lap	-,311	,119	-,178	-2,616	,010	,674	1,483
	Van	-,863	,301	-,226	-2,870	,005	,505	1,980
	Ras	-1,125	,294	-,254	-3,828	,000	,712	1,405
	Sün	6,157	2,448	,167	2,515	,013	,713	1,402
	Muu	,744	,466	,110	1,596	,113	,661	1,514
	Har	,100	,025	,308	4,063	,000	,544	1,837
	Töotu	,523	,083	,379	6,276	,000	,861	1,161
	Larv	-15,418	2,854	-,396	-5,402	,000	,581	1,720
	SKP	-,006	,036	-,010	-,175	,861	,811	1,201
	Hõre	,108	,021	,414	5,116	,000	,472	2,088

a. Sõltuv muutuja: LV

Allikas: autori koostatud.

SUMMARY

THE ROLE OF FAMILY BENEFITS ON REDUCING CHILD POVERTY IN EUROPEAN COUNTRIES

Anet Etti

In 2010 there were almost 21% of children in the European Union, who lived in poverty. It's important to enable a quality education, healthy food, a safe home and opportunities of self-determination to a child. Unfortunately it's all not available to children who live in poverty. Children who are suffering from poverty may be repelled by fellows and this may carry over to the children's future life and the same pattern will repeat in adulthood. This doesn't guarantee success to a child and also sustainability of society. So, if we want our children to become successful in the future, it is very important to pay more attention to reduce child poverty today.

Family benefits are one of opportunities how to reduce child poverty. The amounts and paying criteria of family benefits are different in different countries. There are less effective and more effective family policies for reducing child poverty. Present work focuses to those families who live poverty today and for whom family benefits are playing a relevant role in raising and educating children.

The purpose of this bachelor's thesis is to clear up how extensive is the role of family benefits on reducing child poverty in European countries. To achieve this purpose the following tasks are set up:

- to describe the nature of poverty and how to measure this;
- to explore the factors affecting poverty and how to reduce child poverty;
- to describe evolution of family benefits and which they are nowadays;
- to give an overview of situation of child poverty in Europe in 2004-2010;

- to give an overview of family policies in European countries;
- to clear up the role of factors that affect child poverty, including the role of family benefits in comparison with others factors.

Through history, poverty is commonly defined as lack of resources to live as normal in this society. Nowadays, poverty means the lacking of sufficient income. There is absolute and relative poverty line and for that reason, poverty is defined as absolute and relative poverty. In the case of absolute poverty a human's income is below the absolute poverty line, which means that the income is less than subsistence level. In case of relative poverty a human's income is below the relative poverty line. This means that human's income is less than 60% of the median income in this society group. When comparing the poverty of different society groups to each other, an absolute/relative poverty rate is used, which shows the proportion of people who measure below the absolute/relative poverty line. When comparing countries with each other there are used relative poverty rate. Child poverty rate shows the proportion of children living in households with an n equivalized income of less than 60% of the median. The more the household has children, the less the income is for one household member and thereby the risk of poverty is increasing.

Through the years child poverty rate has stayed very high without essential differences. In the European Union the child poverty rate varied closed to 19-20% in 2004-2010, when general poverty rate was 16-17%. Households with at least three children have a tendency for higher poverty rate – almost every fourth household of this type is poor. Also households which have a single parent have a tendency for higher poverty rate – every third household of this type is poor.

Poverty is caused by many different factors: individual-psychological factors, household factors, social factors and socio-political factors. But sometimes there is no opportunity to avoid yourself and your children from falling poverty because of independent factors affecting poverty. One opportunity how to reduce child poverty is paying family benefits.

Family benefits have a long history and have been paid for different reasons. The Babylonian Code of Hammurabi and the three laws passed by the Roman Emperor

Augustus from 18. century before Christ are regarded as the forerunners of family benefits. These encouraged marriage and raising children with paying family benefits. Many times after that family benefits have been paid for raising growth, improving the economic situation, for wage-plus inflation and for reducing poverty. Nowadays, family/child benefits are paid mostly to help families to partly cover their costs that occur with raising children. Although family benefits are not first-hand for reducing child poverty, there is one type of family benefits which are targeted to families with low income and these are called means-tested benefits. The second type of benefits is universal benefits which is targeted to all families with children irrespective of their income. Most of European countries are paying universal benefits. In many countries the amount of child benefits is depending on the number of children (but in not all countries), the age of child (mostly to age of 18), place of living and family income. Many countries are paying additional or increased benefits to single parents with children.

Besides child benefits family policies including maternity benefits and parental leaves. The first one was started to pay in the end of 19th century in Germany, because of necessity to compensate uncollected income on that period, when raising little baby. In the end of 20th century decades there is started to pay parental leaves for raising little child. All countries which were viewed in this study are paying maternity benefits. The amounts of maternity benefits depend on paying period (in Europa on an average 160 days) and income replacement rate (mostly 70-100%). Many countries is paying fixed amounts of benefits for every day at this period. Maternity benefits are paid principally for only those mothers who has worked or being insured before the confinement. Parental leave is not payable in every countries. The paying period of parental leave is on an average 1,5 years and the income replacement rate is generally 70-100% but mostly less than 100%. Many countries is paying fixed amounts of benefits likely as maternity benefits. Besides these two benefits most of countries is paying lump-sum child birth benefit for cover one-time bigger costs that come with baby born.

And besides all these benefits there is paying more additional smaller family benefits, which every country establish their own rules.

In this work, there was examined if family benefits has ability to reduce child poverty and how extensive is that role when comparing this with others child poverty affecting factors. For that, there carried out regression analysis with two models. With first one was examined the role of family benefits as a whole on reducing child poverty and with the second one was examined the role of family benefits as classifier. Appeared that family benefits has ability to reduce child poverty but this influence is very low next to others factors affecting child poverty. These other factors are: the number of children in family, parents unemployment, living in rural areas and parents low education level. The most effective type of family benefits on reducing child poverty is maternity benefit and almost same effective is child benefit. Next one is parental leave. Child birth benefit surprisingly increase child poverty and other smaller benefits doesn't play significant role on reducing child poverty.

When modelling the family policy it is important to pay more attention to reducing child poverty. Although reducing poverty has been one of the most important political purposes on the last few years but there hasn't showed up any improving results. Because of that may be better calculated family benefits system reduce more effectively child poverty. It is important to measure the influence on child poverty when changing one or other family benefit arrangement.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, ANET ETTI (sünnikuupäev: 22.07.1987)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose PERETOETUSTE ROLL LASTE VAESUSE LEEVENDAMISEL EUROOPA RIIKIDES, mille juhendaja on ANDRES VÕRK,
  - 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
  - 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. Olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 27.05.2013

(allkiri)